Právo k překládání do cizích jazyků si vyhrazujeme.

BIBLIOTHEKA

ČESKÝCH PŮVODNÍCH ROMÁNŮ

historických i novověkých.

Ročník III. — Svazek VIII.

BLOUZNĚNÍ

II.

V Praze 1857.

Tisk a sklad Kat. Jeřábkové.

Blouznění.

Román

od

Karla Sabiny.

II.

V Praze 1857.

Tisk a sklad Kat. Jeřábkové.

VI.

Nový blud.

Svatomír se z tiché své dráhy vyšinul. Žil osaměleji, poněvadž ani Stanislava tu nebylo, který aspoň časem jej poněkud vyrážel. Dostáli však danému slovu, pilně si dopisujíce.

Nedlouho po odjezdu svém psal Stanislav Svatomírovi:

„.... Ač spokojen jsem a přítomnost mi zadost činí, přece jen v nadějích budoucnosti nalezám pravé radosti. Výhlídky do budoucnosti jsou pravé kotvice blahoslavenství. Přítomnost i nejjasnější pomíjí před očima a pod rukou požívajícího se rozdrobuje. Jenom naděje vyrůstá a rozkvétá, vždy ducha okřidlu-

jíc a na dráze pokroku jej udržujíc. Protož komu budoucnost jakás skvělejší za obzorem přítomnosti nezáří, ten co slepý žebrák dny své prochodí, nemaje zejtřka jiného, nežli byl dnešek jeho! Mně, Bohu díky! hezká část budoucnosti zasvítá z dvou přemilostných očí, ještě sice jen z povzdálí, každým dnem však se více přibližuje. Jinak se mi zde velmi dobře daří. Jen se co nevidět seber a na venek ke mně přichvátej. Uhlídáš, jak se zde mile žije.

Napadneš skrovný domek a za ním malou zahrádku. Záze pak louky a role k výšinám se táhnou a stinné lesy se zelenají. I besídka zde jest a květiny, oku lahodící. Snažím se, abych čas svůj užitečně trávil, a mnohé hodiny zpomínkám věnuji. I přátelská napomínání Tvá na mysl mi přicházívají a náhledy Tvé o životě se mi osvětlují. Což bych zapíral, že se za šťastného považuji? Jakž bude teprv, až milovaná Anna mou ženou se stane!

Prozatím mě spolu blaží spokojenost a příjemná tvář mé drahé matky. Jest to přece něco docela jiného, když mladý, do světa

vstupující člověk má po boku svém matku, která ho ošetřujíc okem lásky nad ním bdí, nežli když samoten stojí na širém světě u prostřed chladných sobíků, jižto sta očí mají pro každou vadu, ni jednoho však pro dobré stránky jeho, sebe samy za dokonalé držíce, kdežto přece po celý snad život z hrubých vad ani nevybřednou!

V skutku, jedině láska činí život snesitelným, sice by zoufati musil jeden pro druhého a málo kdo by z boje všech proti všem šťastně vyváznul. Bez lásky by byl svět planým suchopárem a lidstvo pouhým skupením sobíků. Kde však ona jest, tam i soucit a opatrování, tam účastenství, odpuštění a smíření! —

Zdaliž to nepocituješ, Svatomíre? Zdali povždy samoten ostati zamýšlíš s bludným svým snem? Život Tvůj bezradostným proudem uplývá jako potok jakýs, jenž šerými rozsedlinami skalními se hrnouc v tmavém lesním jezeru dožije, aniž se v něm byly záře sluneční shlídnuly!

Kéž bys se potkal s ženou, jako jest moje

Anna! Kterak by se osvěžil život Tvůj! Až mne navštíviš, ukážu Ti její dopisy a pochopíš potom, kterak mi láskou a toužením po ní hlava jde kolem. — Jinak ona mě ovšem nemálo pokouší a se mnou se škádlí v roztomilých svých psaníčkách; ale tak půvabně to činí, žebych ten růžový prstíček její vždy jen zulíbal, kdykoliv mi pohrožuje!

Ani bys také nevěřil, kterak se cizí lidé o nás starají a kroky naše stíhají, a lži donášejí a přenášejí až hrůza. Jakmile zvěděli, že Anna mou jest nevěstou, tu již pilnějších věcí na práci neměli, nežli k ní zabíhati a všecky pradávné klepy o mně vykládati, a na všechny bývalé prý milenky mé ji upozorňovati, na osoby, o nichž bys v paměti mé ani nejmenší známky nenašel. Jak dobrou pamět má ta zpozdilá luza pro chyby, jak horlivá jest, když někomu škoditi zamýšlí! Proč nečiní naopak a s dobrým váhá? Takž Anna všechny mé dětinské, dávno zapomenuté romány zvěděla a jeden po druhém mi předkládá — ovšem s pěknými poznamenáními! —

A ledva že z jedněch se vymluvím, tu zase novým lístkem nová řada přitáhne, i jest mi co bojovati proti té armádě dávno zapomenutých děvčat. Avšak Anna předobře ví, co to študentské milování vyznamenává!

Co se ostatních okolností mých týká, oznamuji Ti, že se již ledacos k sňatku chystá, ba už i švadleny se zaměstnávají, z čehož souditi můžeš, jak daleko záležitosti mé pokročily. Rozumí se, že si na mé svatbě poskočíš, neboť ji budeme slaviti hlučně a vesele, a nebude tam, kdožby nám nepřál!.... Nepovažuj mne však za sprostáka, jenž v proudu ženidla všemu odumřel, co ho jindy osvěžovalo, že mezi filištiny vstoupiv všechny ideální poměry jsem opustil. Jsouť ovšem mnozí, jižto za mládí horujíce, na vydlužených perutěch k rozličným ideálním záměrům se povznášejí; potom ale školy opustivše v hlouposti a sprostotě utonou. K takovýmto nikdy se nepřidám. Jinak ale také se už nedivím těm, jižto na praktické stanoviště postaveni veškerého půvabu básnické povahy se zbavují.

Ležíť zajisté v mladistvém zápalu kouzlo nevýslovné, jež nám později žádný jiný, ani sebe blahoplodnější poměr vynahraditi nemůže. Nadání mnohých ovšem nedostačují k následování dvou vedle sebe ležících drah; u mnohých zas už vychování k umrtvění ducha čelilo, takže ku svobodné duševní práci ani nedozrají. Jsouť však i mnozí nadaní, kteří nic jiného na světě nehledají, nežli pohodlí, aby pak tělesně zaopatřeni jsouce, životní běh svůj v netečnosti při plných jeslích trávili.

Tomu se ovšem nepoddám, ač vyznati mi sluší, že úřední práce ducha valně stěsňuje a unavuje, a že nesnadno dvěma živlům zadost učiniti. — Tys v ohledu tom ovšem šťastnější, nežli já a přemnozí jiní. Zaměstnání umělcovo jest svobodou a blahoslavenstvím. Tobě celá příroda zjevení svá zvěstuje a z každého kousku nebes vábící poesie k Tobě se sklání. Čeho našinec jen ve zvláštním vzácném zanícení se dopídí, to velemysli umělcově povždy jest přítomno. Doufám však, že i já z povše-

dního mechanismu šťastně se vypletu k ladnějším, důstojnějším snažením.

Avšak kam jsem zabloudil? Předsevzav si s Tebou o Tobě promluviti, přece jen sám o sobě jsem se rozhovořil. Kamkoliv se člověk obrátí, všady do všeho hned sám sebe co hlavní předmět vnáší! — Učiň také tak, Svatomíre!....“

Svatomír neopominul odpověděti, a dopisy jejich hezky dlouho se rychle střídaly.

Avšak čas mnoho mění, a Stanislav v dopisování ochábnul. Někdy teprv po měsících obdržel Svatomír od něho několik řádek. Konečně z kratičkého, za celou zimu jediného psaní zvěděl, že Stanislav co nevidět do Prahy přijde ku konečnému sňatku. Na to pak zase dlouho ani slova. Svatomír se tomu nedivil.

„Zamilovaný ženich má docela jiné věci v hlavě,“ pomyslil si, „a chce-li se mu chvílkou do psaní, tedy zajisté milovaná nevěsta první jest osobou, které on čas svůj obětuje.“

Nastalým jarem se Svatomír, jak obyčejně, do krajů podívati hodlal, chtě při tom

i Stanislava navštíviti. Ustanovil si již i den k odchodu. Leč toho dne zrána, když už všecko připraveno bylo a ničeho mu neschá-zelo, nežli hůl do ruky, vřela mu hlava, mdlo-ba jakás ho napadla a nohy pod tělem mu klesaly. S úžasem pomýšlel, že snad nemoc jakás do něho se vkrádá. Hrozná to myšlén-ka pro osamotnělce, který nemá, kdoby jej ošetřoval!

Velikou předtuchou puzen odložil cestu svou na příští den. Odloživ vak a odstraniv, co na cestu si byl přichystal, popocházel po komnatě, vzal pak knihu a četl, až se as po hodince zase zotavil. Malou procházkou si ještě víc uleviti doufaje, za město vyšel. Po-časí bylo právě rajské. Čím dále docházel, tím více předmětů ho zajímalo, tím více i ranní jeho mdloba jej opouštěla.

Příroda své ladné půvaby před ním roz-kládala, stromky a keře po návrších kolem ověnčovaly obzor bujným zelenem, zde onde červené střechy letohrádků z houštin vyzíraly; vše tak vábivé a malebné.

Jak šťastni jsou lidé, jimž v objetí utěšených těch sadů přebývati dopřáno, neruší-li vášeň a mysl nespokojená tiché jejich blaho! Není to pouze vzdálenost od hluku světského, ani bohatství, ani bujaré pestro rostlin: jest to duch neodvislosti a samostatnosti, jenž z takovýchto letohrádků dýše.

Nedaleko před ním ležela Javůrka. Napadlo mu návršek tento si okresliti a k sbírce své krajinek jej na památku připojiti.

Když okreslení skoro již končil, vytrhla jej z kreslení osoba, na blízku jeho z houštiny vystoupivší. Ohlídna se, leknutím strnul. Stanislav stál před ním.

Je to Stanislav, či jenom stín jeho?

I tento nemálo byl překvapen.

„Je-li možná? Tys tedy v Praze?“ chopil se Svatomír po chvilce slova s patrným úžasem.

„Ano,“ odpověděl Stanislav s bolestným úsměchem, „jsem v Praze již valný čas. Byl jsem již několikráte u tebe, nikdy však tě

doma nenalezna myslil jsem, že jsi už kdesi na venku.“

Hlas Stanislavův zněl chraplavě a velmi nejasně, i slova se mu z úst takměř s tíží vyvlékala. Celé vzezření jeho zsinalost jevilo. Nebyl k poznání. Oči vpadlé jako závojem obestřeny byly, rty ubledlé; na zasmušilém čele se modré vystouplé žilky přepnutím pohybovaly.

„Byls nemocen, Stanislave?“

„Byl-li jsem nemocen?“ odpověděl Stanislav trhna sebou a čelo šátkem si otíraje; „jaká to otázka? Kdež na mně pozoruješ nemoc, a pozoruješ-li, tedy jsem ještě nemocen, aniž snad se více uzdravím. Leč marná jsou všecka slova, kdežto pro mne léku není na zemi.“

Svatomír s outrpností na Stanislava hledě, pochopil mžikem, že něco neobyčejného mladíkovou myslí zatřásá; nezdálo se mu však na Stanislava doráželi, pokud on sám nerozváže.

„Náhoda nás dnes podivně svedla,“ pravil

po chvílce; „nebyl bych se nadál, že těsná předtucha, kteráž mne dnes od výletu do kraje zdržela, osudným snad jest vnuknutím; ba i v tato místa mne zvláštní ruch zaháněl, jakobych se zde s tebou sejíti musel. — Co říkáš tomu obrysu, Stanislave? podařil-li pak se mi?“

Stanislav pohlédnul na Svatomírův výkres tak netečně, jakoby nějaký nepatrný kus papíru v ruce držel. Svatomír ho bedlivě pozozoval. Lhostejnost přítelova mu neušla.

„Jaká pak náhoda tebe sem přivedla, Stanislave?“

„Tamto zůstávají Polabských,“ odslovil tento na pahrbek ukázav.

„Rozmilý to příbytek pro sličnou nevěstu, ba pro mladomanžele vůbec jako zvláště stvořený. Nebudeť už as dlouho do tvého sňatku?“

„Několik dní mělo býti; bude-li ale — kdož ví?“ odpověděl Stanislav hluboce si povzdychna.

„Několik dní, pravíš? a to s tak smutnou tváří mi zjevuješ, jakobys člověka na pohřeb zval? Což ti v tom ještě něco překáží?“

Stanislav oči na Svatomíra upna, hlasem sípavým pravil: „Kdož ví, kdož věděti může, nemám-li již jen několik dní života před sebou? Kdož medle s jistotou udati může, jediný-li den rozhodný šťastně přežije? Jediné okamžení ztroskotá někdy tisícero nadějí! a nelze-liž tisícům okamžení jednu naději zničiti? — Ah, milý Svatomíre! snové moji mladiství jsou zaváti, i ráj jsoucnosti mé v propast se svalil! Za mnou pustý jen suchopár leží a přede mnou tmavý hrob!“

Při těch slovích se Stanislav celý zachvěl, a nelíčené, hluboké pohnutí jeho i Svatomíra dojalo. Jsa však povahy Stanislavovy dobře povědom, jižjiž zase jakousi novou pošetilost předvídal, kteréž se vrtkavý třeštěnec as dopustil.

„Tyť si hrozně rozervaně počínáš,“ promluvil hlasem něžným; „neslušíť však věru člověku veškeré mocnosti nad sebou pozbývati, a hrozná to slabost, jako děcko se podvrhovati každému dojmu!“

Stanislav pohrdlivě se usmívaje, pravil:

„Což se pan Svatomír naučil propovědím? Nemysli, že mne fráse postraší. — Co člověku sluší či nesluší, o tom se s tebou nebude hádati, komuž všechna theorie slušnosti směšná jest a jalová. Má vůle jest mým zákonem slušnosti. Nic od světa nežádám, nic mu nejsem povinnován, nic mi po něm není. Jest on zajisté plný pěkných naučení a mravních propovídek, jimiž se nedospělci krmí; leč jsme právě jen každý pro sebe na světě, a cokoliv jeden snáší a trpí, druhého to nebolí. Nic snadnějšího na světě, než raditi a poučovati. A pak ta hrozná slabost, kterou mi předhazuješ; — nevím, kterak mi ji předstírati můžeš, kdežto sám jiné mnohem pošetilejší podléháš? Celý tvůj život jest toho důkazem.“

Na to obě ruce rozpřáhnuv, s výrazem pravého vytržení zvolal:

„Tisícero světův kolem jednoho slunce se otáčí, zákonem věčným k němu připoutaných; zákon tento celým veškerenstvem vládne, a zrušení jeho jest zničení. Leč mne náhoda připoutala k straně jedné — k nepravému slunci, jemuž

nepřináležím, které mi souzeno není, ježto zákon přirozenstva jinam mě táhne. A v rozdvojení tom tajemném a neodolatelném — což jiného mi zbývá, nežli přechod k nicotě?“

„Stanislave! Stanislave!“ zvolal Svatomír, v němž se poněkud vyjasňovalo, „marně ukrýváš křehkou povahu svou za nadutou kuklí slov. Nejasná a snad nerozumná myšlénka jakás ti zase mysl zakaluje a obraznost rozdmychuje! — Domníval jsem se, že až se s tebou sejdu, člověka nad tisíce šťastnějšího naleznu; a hle, zasmušilý nespokojenec přede mnou stojí! Potkal jsi se zase s některým z bývalých svých bludů? Což se toho třeštění co živ nezbavíš?“

Čelo Stanislavovo se zakabonilo; oči jeho jako šídla na Svatomírovi utkvěly, byl tak popuzen, že se ani nesnažil nevlídnost svou ukryti před bývalým přítelem.

„Každý jen sám sebe v světle a pravdě vidí,“ promluvil s nápadnou trpkostí, „jiného však ve stínech a bludech. Tys mi stav svůj a blouznění své dobře vyjasnil, můj osud ale

nepochopuješ, ač jistým směrem až na vlas tvému se podobá. Věru, na tvá slova denně zpomínám, a jimi v poznání sebe se cvičím. Potká se někdy duše s duší a pozná v ní onu, kteréž vlastně přináleží, s níž ve spojení teprv pravý celek působí. Vše jiné rozumování jest zde marné. Prázdný mi jest celý ostatní svět. Nemám paměti pro minulost, přítomnosti si nevšímám, po budoucnosti mi nic není. Povolání naše osudem nám ustanoveno jest. Kdo se ho mine, tomu celý život ujde. Takž aspoň se mnou se děje. S Bohem, Svatomíre! — Kam má cesta vede, tam mne sledovati nemůžeš! Mezi mnou a světem otevřený už leží hrob. Není to žert, ni pošetilost, ni křehkost, jakž jsi pravil, alebrž hlas osudu. Buď s Bohem a vyhlaď všecky zpomínky na mne z paměti své. Rozejdeme se bez urážky. Ty samoten do světa, já samoten — do hrobu! Bude nám tak nejlíp, neboť sobě nikdy více neporozumíme!“

„Tedy mi výhost dáváš, a to beze vší příčiny?“ pravil Svatomír. „Což jsem se ti v něčem zpronevěřil? Že sobě nerozumíme, dokládáš?

Ano, ty sobě nikdy neporozumíš. Dosti slzí jsi marně vynutil z očí matky nevyrovnané, dosti směšným jsi se učinil před lidmi. Netřeba mi dlouho se rozmýšleti, co tě nyní znova pobouřilo. Jsi zasnouben s andělskou dívkou, jakž jsi se projevil, s nevěstou, na kteréž ti ani stínu nalezti nelze, a nestálá mysl tvá se zase jinam obrátila, a nyní nevíš, kterak se z nesnází vyplésti. S jednou zamluven po druhé toužíš. Přelžeš snad i Boha před oltářem a lidstvo před zákony. Nešťastnou činíš ženu, jakéž nyní ani hoden nejsi, a uznávaje to, sám s sebou jsi nespokojen. Čiň, co chceš. O, líto mi jen předobré tvé matky a oné dívky, kteráž obětí se stává křehké tvé povahy! A nyní s Bohem, Stanislave! O kéž ti nikdy nenastane chvíle, v nížto věrného přítele pohřešíš!“

Stanislav pohlížel na Svatomíra jako smyslů zbavený. Slova přítelova se mu jako krupobití v uši sypala.

Zponenáhle teprv v něm svítati počalo, i strnul, když Svatomír hluboce pohnut na rozloučenou ruku mu podav se projevil:

„S Bohem, Stanislave! Rozcházíme se snad navždy. Cesty naše daleko od sebe vedou; buď však ubezpečen, že srdce mé se od tebe neodchýlí — třeba chvílí touto jsem se byl přenáhlil!“

Když pak Svatomír pomalu odcházel, tu teprv Stanislav, jakoby z těžkého sna procitoval, ruky jeho se uchopil a takměř násilně ze sebe vyrazil slova:

„O, Svatomíre, Svatomíre! neopouštěj mne! Přehrozný mě potkal osud, tak smutný, že se mi slov nedostává k vyřknutí jeho.“

Svatomír se pozastavil. Stanislav oběma rukama tvář si zakryv, čelo své na rameno jeho položil.

Mžikem překonán obejmul jej Svatomír a pravil hlasem mírným a srdečným:

„Což tak hrozně trpíš, Stanislave, že veškeré mocnosti nad sebou pozbýváš? — Zpamatuj se pak a učiň mě účastníkem zármutku aneb poblouzení svého, jakos mi naděje a radosti své zdílel. Nenajdeš zajisté, mimo nevy-

rovnanou matku, na širém světě člověka, jenžby věrněji s tebou smýšlel, nežli já!“

„Odpusť, Svatomíre, v trudném-li zaslepení svém jsem tě urazil; ale věř také, že mi pomoci není na zemi.“

„Není nemoci, proti níž by také léku nebylo,“ pravil Svatomír; „potřebí jen onu znáti, a tohoto použiti.“

„Však jsi to sám na sobě zkusil,“ pravil Stanislav, „že člověk si v některých případnostech pomoci nemůže!“

Tu hlučný štěkot a dětský smích pozornost obou obrátily na pahorek. Z houštin zahrady Efraimovy přímo přes plot vyskočil pes na louku, jakoby vylítnul. Pudlík to černý, velký a hrozně huňatý. Vesele pak poskakoval a na zelený otvor plotu štěkal, jímž dětská, bohatě okadeřená hlava vyzírala.

Na to vylezl chlapeček pln smíchu, svěží a jarý jak májová růže. Pes brzo před níms ubíhal, brzo zase k němu se hnal, naň vykakoval a podivné kotrmelce provozoval, až pak

chlapec za uši ho uchytiv, na hřbet se mu posadil.

„Běž, Turku! dostaneš maso a mléko s makovým rohlíkem; skákej, Turku, sice ti vypráskám!“

Ale Turek nedal ani na sliby ani na výhrůžky, neběžel ani neskákal, alebrž několik kroků popolezl, pak sebou potřásal a zadkem vyhazuje, chlapce shazoval; že se mu to však nepovedlo, celý do trávy se svalil a hošík s ním. Váleli se tu brzo ten navrch brzo onen, i bylo patrno, že se spolu dobře znají, a jen z hrozného přátelství se škádlejí.

Když chlapec pak smíchem a povalováním unavený psa na pokoji nechal, posadil se tento vedle něho, poškraboval jej a pracnu na rameno mu položiv, očenichával jej a hlavou doň poštuchoval tak dlouho, až se mu povedlo hošíka poraziti, načež opět se váleli.

„Ale, Benjamine! Benjamine! vždyť pak všecko na sobě rozerveš!“ ozval se hlas v zahradě a vystoupila Lea.

Knihou, již v ruce držela, Turka přes uši

klepnouc, chlapce do zahrady odvedla. Turek zlehounka za nimi se ubíraje, křovím zase do vnitř se vkradl.

Stanislav jako zkamenělý napnutými zraky k Efraimově zahradě hledě, celý se chvěl, a jako zděšený zvolal:

„Viz tamto! tamto jest ono kouzlo, jehož se zbaviti nemohu.“

Něco takového Svatomír bez toho předvídal; nepozbyl však naděje, že se zase všecko vyrovná; vrtkavost ho svedla, i doufal, že vrtkavost opět ho napraví.

Stanislav z úplna obměkčen nyní zase jako dítě se choval. Zpurný výraz tváře jeho se rozplýval, oči mu zavlhly, i stál před Svatomírem jako vinník před soudcem.

„Pojď pak, Svatomíre!“ chopil se po krátkém mlčení slova; „tamo níže v stinu mi snad možná bude se ti projeviti. Zde mi to učiniti nelze při pohledu na ty domky, kteréžto pro radost stvořeny, předce pro mne všecku bídu chovají, s jakouž se mysl a srdce lidské na světě jen potkati mohou!“

Posadili se pak na zelený drn v objemu stinných křoví. Čerstvý větřík listnatým houštím pohrával, libé zápachy naplňovaly vzduch. Po polích a lučinách štěbetalo ptactvo, ze všech keřů a letorostí vyzpěvujíc.

„Ukaž mi, Svatomíre, ještě jednou onen nákres, jenž mi prv docela ušel. Byl jsem stísněn a zaslepen.“

Svatomír vytáhnuv nedokreslený obrázek, Stanislavovi jej podal.

Tento dlouho na nákres pohlížeje, jakoby do všech částek jeho se vmýšlel, pravil:

„Ano, jsou to ty domky a ty zahrádky, vše, jak to živé zde před námi leží! — Jak šťastný jsi, Svatomíre, nalézaje přístavu pro všecky dojmy i pocity! Umění tvé jest zálivem, v němž se splynouti a spojiti mohou všechny toky myšlénkové, mírné i nesmírné, bouřlivé i ukonejšující. Ale našinec, potká-li se s dojmem mocným, pod tíží jeho vzdychá. Tobě v jasnu, mně v nejistém, ale žhavém mezisvětlí celé okolí toto se jeví, a kdež ty nadějnou zelenost spatřuješ vedle růžových nádechů života,

tu se mně i ty nepatrné stromky kolem v rudých a palčivých požárech objevují . . . Tyto dva domky, jež tak utěšeně co bezpečná hnízdečka k poklidu a tichému požívání zvou, dosvědčují, že všechny věci vypůjčují si světlo i barvy, v jakýchž se nám ukazují, od naladění našeho. Člověk i v ráji nalezá mučírnu, když duševní jeho stav nesouhlasí s okolím zevnitřním . . . Podivná to hra osudu! Blaženost i zoufalost, rozum a šílenství jako ty dva letohrádky vedle sebe leží . . . Potkal jsem se s neštěstím tak kvapně, tak neočekávaně, že jsem se nezpamatoval dříve, až mě docela zachvátilo. Jako polyp obrovskými rameny mě stiskuje a k bezdnu mě táhne. Duše má zmalomocněla marným zápasem. Nyní teprv rozumím tomu, co dlouho jsem pochopiti nemohl, pomýšleje na to od těch dob, kdež jsi o své fantastičné lásce mi vypravoval. Poznávámť i já nyní onen ruch nepřekonatelný, ono kouzlo magnetismu, jemuž člověk některý propadne na vzdor vůli, rozumu i všem životním poměrům. Zkušenost vlastní mě poučila. Povědomoť

tobě, jakými nadějemi jsem se kojil, jaké štěstí doživotní jsem předvídal. Poznáš-li kdy Annu osobně, tu i mou náklonnost k ní pochopíš. — Nastal konečně čas toužebně očekávaný, den sňatku se ustanovil, i odebral jsem se do Prahy. Osudná ruka mě vedla, i nelze mi bylo se vyhnouti tomu, co mě potom potkalo. Proč jsem tě tolik dní, Svatomíre, marně vyhledával a nikdy doma nenalezl? Snad by se bylo všecko jináče obrátilo! — Pochopíš, že jsem, přijda sem, nikde jinde čas netrávil, nežli na blízku milované nevěsty, a každé okamžení mimo okres její prožité za zmařené jsem považoval. Život svůj za oněch dnů ti ani popsati nemohu. Byly to chvíle blaženstvím přeplněné! Kdož by mi byl prorokoval, že se mračno nade mnou stahuje, ze sousedního domku vycházející? — Přebývá tam židovská rodina, obchodník Efraim se svými dětmi. Jest muž trochu podivný a mně docela neprohlédný, ač si dosti otevřeně a přímě počíná. Má chlapce Benjamina s manželkou druhou; po první mu pozůstala dcera Lea.“

Tu Stanislav z hluboka si povzdychnuv,

na několik okamžení se zamyslil. Pak opět čelo pozdvihnuv vypravovati počal:

„Netřeba dosvědčovati, že Lea se mi stala osudnou. — Nevímť věru, čím to jest, že když od nepochopitelné té osoby se vzdálím, takořka mimo obzor její, s nižádným smyslem s ní spojen, vešken stav můj poněkud se mění. Tu mi bývá, jakobych z čarovného kruhu vystoupil, a v takových okamženích mi ulehčeno bývá; jsouť však vzácná, nebo ť ruch neodolatelný mě vždy zase k ní táhne. Sotva ale že ji uzřím, a byť to byl jenom stín její, jenom ten domek, v němž přebývá, ba byť jen z povzdálí vítr hlas její ke mně donášel: tu celá bytost má se roznítí, hlava mi hoří, krev se ve mně rozbouří, oči se mi zakalí, a nevidím ničeho mimo ni — a vedle ní hrob svůj tmavý, v nějž klesnouti musím, neznaje východu z luzného labyrintu rozčilení svého. — Slýchával jsem mnohdy i v báchorkách jsem se dočítával, že lidé prý si udělali. Člověk chladného rozumu se tomu posmívá — nevím však, s dobrým-li právem. Mnohdy se úsměch na nevě-

domosti zakládá. Jsout zajisté v přirozenstvu poměry nyní ještě nerozluštěné, jež poznati lze bude teprv domyslnému budoucímu nahlédání v prasíly tvorstva. Lea zajisté nevinnou jest příčinou podivného na mne působení. Ani si mě skoro nevšímá, aniž má té nejmenší sympatie pro mne. Jsem jí cizincem, a pochybuji vůbec, že by k citům a myšlénkám jejím bylo přístupu. Jet ona osoba docela zláštní a povahy nevyskoumatelné. Jisté jest, že ani tušení nemá o přitažlivé mocnosti své, a přece — kdyby jen mžiknutím žádost oka jejího to jevila, následoval bych ji širým světem, odvislý od pohnutí jejího, ba jediným jen hledem svým by rozhodnouti mohla nad životem mým a nad mou smrtí. — Nemysli, Svatomíre, že to jen tak pouhé domnění a sebe klamání; ani okamžité, pomíjející zalíbení to není a smyslů zaslepenost. Zdá se mi, že hlavní půvaby její méně na zevnějšku nežli v duši její leží. Leč v očích jejích zajisté ono kouzlo spočívá, jež tak mocně a tajemně na mne působí. Setká-li se pohled její mně s

pohledem mým, pronikne mě mocí žhavého šípu, přímo v srdce mne bodna. Ach, ona mi jako hvězda z povzdálí září, svět bohatý a nesmírný, ale nepřístupný. Ponejprv ji spatřiv, ničeho jsem o ní nevěděl, nežli že Efraimova dcera jest, tedy židovka; a již při jejím přiblížení jala mě tesklivost a předtucha vnitřního pobouření, kteréž rychle na to následovalo. Bývát člověku v takových případnostech, jakoby předvídání osudné jakés změny v povětří leželo. A když pak Lea promluvila, tu zase jakoby blesk z modra nebes oči mé byl oslepil, jakoby se ty stromy a květiny zahradní kolem mne byly rozzvučely, jakoby srdce mé na dví se bylo rozpadlo a duše má soumrakem se obestřela. Od této chvíle jsem přestal žíti. Dnové v zimničních viděních mi uplývají, noci bezesné probdívám. Jako v dřímotách se potácím, co pouhý stroj beze všeho sebevědomí se pohybuji . . . . Ach, Svatomíre! kterak se vymknu z toho okouzlení? . . . Jedinou mi útěchou jest, že žádnému ze svých jsem se nevyzradil, a oni ani tušení nemají o tom, co mě sžírá. Za to mě

ovšem lékami mučí, domnívajíce se, že tělo stůně, kdežto zatím duše churaví! — Ale hrozná jest mi dvojatost utrpení mého. Vidím oči matčiny i nevěstiny v slzách! Uznávám obětavost a zarmoucenost všech kolem sebe, a nehodným se toho pociťuji, a s nevděkem to přijímám. O matce své se ti ani neprojevím, vždyť ji sám dobře znáš; ale Anna, ten anděl dobroty a míru, kterak trpí, vidím a pochopuji, a přece ni jí, ni sobě pomoci nemohu! Jest to obrovský boj, jenž všecky síly moje přesahuje. V osmi dnech má býti sňatek — a bude bez pochyby pohřeb. K oltáři s Annou přistoupiti nemohu. Vážím si jí a všechny výtečnosti její uznávám; ale osud — láska — náruživost mě jinam táhne. Nelze mi přilnouti k jiné s celou bytostí svou — nežli k Lei. Ona jest duší mé duše — mimo ni jest pro mne jenom hrob!“

Když Stanislav domluvil, oba zamyšleni vedle sebe sedíce, chvilku mlčeli. Potom Svatomír hbitě povstana, zvolal:

„Zabřesklo se mi, i spatřuji východ

z bludiště tvého! Navzdor klamným tvým domněním přece všecko jen od tebe, od pevné tvé vůle závisí. Kdybys, bratře, i na své vlastní jsoucnosti sobě nic nezakládal, přece ti na tom záležeti musí, aby tolik dobrých srdcí tebou ku zkáze nepřišlo. Rozhodnet zde jedině tvé: chci aneb nechci. Protož chtěj to, co dobré jest, a šílenství zanech! Svědomí-li tvé ještě docela nezmrtvělo, v srdci-li tvém ještě jen jediná jiskra citu a poctivostti se uchovala, nebudeš váhati s odpoutáním svým. Klamný tuhý omam se tě zmocnil a obraznost tvou neustále rozněcuje. Zaměstnávej se důstojně, vyhýbej se pohledu osoby tě ovládající, přituluj se srdečněji k Anně, a myšlénky na onu ženskou, která nepovolaně se mezi srdce vaše vtírá, ze sebe vypuzuj a — brzy zvítězíš. Nepůjde to dnem, ale týdnem.“

„Marná tam výmluvnost,“ odpovědel Stanislav s patrnou trpkostí, „kde příroda sama své všemohoucí *veto* vyřkla. Kdybys srdce z těla mi vyrvati a nové vsaditi mohl, kdybych s to byl, abych krev svou vycedil a ji-

nou ji nahradil, kdybych mysl svou zničiti a jinou, snad zmužilejší do sebe vssáti mohl a z paměti své vyhladiti obraz Lein: pak by mi snad možná bylo, přemoci se. — Neměř pocity mé měřítkem obyčejným. Neníť to láska, jakéž svět je plný; jest to plamen, jakémuž rovného není na zemi. Pomýšlení na Leu s celou bytostí mou již srostlo, a není ve mně krůpěje krve, kteráby blízkostí její se nerozohnila.“

„A přece mě naděje neopouští,“ chopil se Svatomír opět slova. „Vždyť pak celé přirozenstvo jest jen směsice sil a protisil. Kde síla jakás dolů nás tlačí, tam nás mocnější protisíla zase vzhůru povznésti může. Lék zde na bíledni leží. Vždyť pak jsi se sám projevil, že v nepřítomnosti té podivné osoby i přítažné moci nad tebou ubývá. Zmuž se tedy a vyhni se jí docela. Zůstav Prahu na nějaký čas, a kouzlo samo sebou pomine. Nová místa, nové okolnosti, noví lidé tě zase k sobě samému přivedou. Pojď se mnou na venek a čerství vzduchové zálesní tě v krátkém čase

vyhojí. Odvykneš a bude ti pomoženo. Nejmocnější pouta naše leží ve zvyku. S matkou a s Annou sám promluvím. Pod zámínkou tělesného neduhu tvého všecko snadno provedeme, a až se duchem pozdraven navrátíš, pojmeš Annu za manželku. Tak se, tuším, bez žalostné katastrofy celý ten zmatek zase napraví!“

„Tys dobrý člověk,“ pravil Stanislav Svatomírovi ruku podávaje. „Vím, že se mne bratrsky ujímáš, a byl by nevděk, návrhu tvého nepoužiti. Zkusiti se může to i ono; bohužel jen, že o dobrém výsledku pochybuji.“

Ale Svatomír nepochyboval. Bylo mu na tom dosti, když přítele k výletu přiměl; vše ostatní snadno času ponechati mohl. Stanislav mu déle neodporoval, v mysli jeho zajisté svítati počalo. Vytrženost postupovala místa míru, přechod z choroby k zotavení se ujímal.

Tu z povzdálí zaštěkal Efraimův pes, velikými skoky v polní křoviny pádě. Za ním pak vyběhl Benjamín, marně naň pokřikuje,

po chvilce i hlas ženský se ozval a Lea na kopci se objevila.

Stanislavem to trhlo, jakoby blesk ho byl zasáhnul. Vzchopiv se, spatřil dívku, kterážto na výši stála v plném ozáření slunce.

Tvář její byla k nížinám obrácena, hledy v dalekostech se ztrácely. Veliký půvab, jenž v myslivé té postavě v okamžení tomto spočíval, neminul se mocného působení.

Stanislav se mžikem celý proměnil. Zevnějšek jeho nabyl rázu šílence. Oči mu vzplanuly, a na Leu upřené zase utuhly. Ústa se mu chvěla, tvář mrtvou bělostí se pokryla. Ruce rozpjav, hlasem rozjitřeným a třesoucím se zvolal:

„Od ní se mám odloučiti? Odebrati se v kraje, kde ona není? Opustit ji v posledních okamženích svého žití? Vyhnouti se mám jedinému zřídlu blaženství svého? — Víš-li pak, cos vyřknul, chladný muži? — Kdybys mi radil, abych si oči vyloupl, snadnější to obět! Zaslechnul bych přece hlas její, ssál bych do sebe povětří, kteréž i ji ochvívá. Jdi, člověče,

jdi! Vůle tvá jest dobrá; síla však tvá nedostačuje. V poznání srdcí jsi pouhým žákem — i cizincem jsi v říši vášní, kdež ti proniknouti nelze ni onu jiskru, z níž život červa vychází.“

A domluviv jako zděšený mezi zahrady odkvapil.

VII.

Shledání.

Co Svatomírovi činiti zbývalo? Buď třeštěnce osudu ponechati, buď o napravení zlého a zachránění Stanislava před většími ještě nehodami se postarati.

Podvrhnuv se péči o přítele zaměřil kroky své na Javůrku.

Napadnul paní Branskou v zahradě. Vzezření její ho prvním okamžením překvapilo, neboť nespatřil ztrápenou matku, nýbrž přísnou a rozvažující ženu.

„Jsem již na všechno připravena,“ pravila k němu, když chvíli spolu byli pohovořili. „Dobré ani zlé mě více nepřekvapí. Trpký osud

nejtěžší břímě na mne uložil, aniž vím, kterak je svrhnouti. Neznám zde ni rady ni pomoci. Nevím, skutečně-li nemoc aneb pošetilost jakás Stanislavem pohrává, a jedině nejistota mě trápí. Nedůvěřujíc se, přece mu ukřivditi nechci. Nebe vás ke mně poslalo, pane Svatomíre, byste mi ulehčil. Mnoho na vás stavím. Jste bystrozraký a doufám, že mi podáte vysvětlení, neboť obávání má jsou velká a hrozná!“

„Nedopřeji si oddechu,“ odpověděl Svatomír, „pokud vykonáno nebude, co si přejeme.“

„Jestli se vám, pane, nepovede mrak ten proniknouti, nepovede se to žádnému! Kdybyste se jen už dříve u nás byl objevil, vypadalo by vše jináče! Vyť jste ho mocen jako žádný jiný, na vás dá mnoho, na mne docela nic. Jako nyní, tak se mnou nikdy před tím nezacházel. Prominula bych mu všecko; že ale to ubohé děvče musí surovosti jeho snášeti, to mne bolí. Až Annu poznáte, porozumíte mi. Obávám se, že ubohá onemocní, a pak bych věru déle ani žíti nechtěla. Ani vám vysloviti

nemohu, kterak se v srdci mém ukotvila a jak nesmírně ji miluji! Stanislav se ode mne vzdaluje, ale osud mi sladké náhrady dopřál tím andělem cnosti a dobroty. Jedině na ni myslím, nikoliv na Stanislava; co však já nebohá jiného činiti mohu pro ni, nežli s ní hořekovati?“

„Jest to žalostné,“ prohodil Svatomír; „nevidím však žádné nebezpečenství. Vždyť posud nic není ztraceno. Okamžitá, brzy pomíjející nemoc — snad krevní, Stanislava jala, sňatek na několik týdnů se odloží a vše se dobře skončí. Což jste se neporadila s lékaři?“

„S lékaři? Hm,“ odpověděla paní Branská ramenama pokrčíc, „ti přicházejí a odcházejí, radí a léky předpisují, leč pomoci přec nemohou. Jeden hádá tu, druhý onu nemoc, a tuším, že pravou žádný nezná. Vám se zajisté dříve, než jim všem, poštěstí jakés nitky v bludišti tom se dopíditi, neboť bludištěm jest mysl Stanislavova. Čas ukáže, zdali matčiny oči se klamaly, vidouce, co lékařům ušlo . . . .

Jediný jen starý doktor Hrot, zdá se, že v neduh ten hlouběji nahlíží. Projevil se, že to nemoc duše a že Stanislava dříve dlouho a pilně pozorovati musí, nežli k lékům přikročí. Kdož prý pak by zde lékárny potřeboval, ten by byl hotový blázen — projevil se Hrot, a tuším, že má pravdu.“

V Svatomírovi zabřesklo. Zdali Hrot Stanislava neprohlédnul? Snad se mu jen pravého klíče nedostává k rozluštění pohádky této, jejž mu Svatomír poskytnouti a s ním se dále poraditi by mohl? Snad se oběma ve spojení podaří, co by jednotlivci se nepovedlo?

Předsevzal si s Hrotem promluviti.

„Jen pak pojďte, pane Svatomíre,“ pravila paní Branská, „a dovolte, bych vás ostatním představila. Jste útěchou nás všech.“

Vystoupili pak ze stínu, a spatřili z povzdálí Annu, jež zamyšlena mezi květinami stála, krásnější nad ně nad všecky a významnější.

Přiblíživ se pak Svatomír a pohovořiv s ní přesvědčil se, že Anna daleko přesahuje vše, cokoli Stanislav dobrého o ní projevil.

Byl zaujat spanilomyslností i krásou její. I ten nádech zármutku, jenž přirozené jasnosti a svěžesti její nedal vzejíti, jen jako průzračná záslona se jevil, za jejímž ostíněním nevyčerpatelné poklady milostnosti spočívají.

„Nemožno pochopiti,“ pomyslil si Svatomír, „kterak Stanislav od toho anděla neviny se odvrátiti a demonickému působení neznámé jakés koketky propadnouti mohl!“

Nezbývalo mu však mnoho času k rozmýšlení, neboť se brzo mezi nimi vyskytnul Annin otec, bodrý Polabský.

Nedlouho ještě se Svatomírem hovořil a již si ho velmi oblíbil.

Dobří lidé se snadno poznají, bodrá mysl snadno přilne k příbuzné. Hlavním spojidlem mezi nimi ovšem bylo umění malířské. Mladý umělec některou výpovědí znalectví své osvědčiv, horlivého ochotníka nesmírně zaujal, a ochotníkem, jakých málo, byl zajisté Polabský. Ku vlastnímu tvoření ovšem nedospěl, leč krásné umění vřele miloval a snažně podporoval, nalézaje v něm nejladnější zábavy a

nejšlechetnějšího zaměstnání. Jinak z rozmluvy jeho vysvítalo, že zraky jeho pro život všední příliš zostřeny nebyly. Mnohem zdomácnělejší byl v říši vědomostí vyšších i abstraktních.

Nápadné však bylo, že si uplakaných očí paní Branské a zármutku Annina ani nepovšimnul a tak vesele si počínal, jakoby v domě jeho vše v nejlepším pořádku se nacházelo a zármutek nižádný o rodinu jeho byl nezavadil.

Uvedl pak Svatomíra do svých pokojíků, kdež valná sbírka obrazů původních i kopií umělce překvapila.

„Zde útěcha má i radost života mého!“ pravil k Svatomírovi. „Tu se to tak pohodlně prochází mezi těmi obrazy, jako v zahradě mezi stromy a květinami. Ani déšť mi nepřekáží, aniž v sněhu nohy si zastudím. Zde na trampoty života zapomínám a ničemné zjevy jeho přede mnou míjí. Zde svět a lidé jen v zajímavém se mi představují světle. Jediným pohledem v nejvzdálenějších od sebe zemích a časech se octnu. Zde živé činy a nesmr-

telné osoby na doby světodějné mě pamatují. — Hle tu klidné zátiší pocitem skromné domácnosti mě uspokojuje, tamo zase ladná krajina k požívání půvabů mě zve, kteréž co pestré živé myšlénky bujně z barev vystupují.“

„Vy jste tedy krajinomalířem?“ doložil na to. „Blahoslavené to povolání! Krajiny jsou mým nejvyšším zalíbením; osobní to pochoutka, o které se rozumovati nedá, neboť se shoduji s těmi, již historickou malbu výše staví. Mámeť své soukromé chuti, kdož se bude o tom hádati? Známť kohos, jemuž povedený obrys květinky milejší jest, nežli podobizny všech generálů . . . Co vy soudíte o podobiznách? Já si jich vážím toliko co památek, leží-li totiž v nich kus důstojné historie. Byl jste v Italii, pane?“

Svatomír poznav, že má horlivého mluvce před sebou, neuchopil se slova dříve, až Polabský se na otázce pozastaviv odpověď očekával.

„Nebyl jsem tam ještě,“ odpověděl, „leč neopominu se tam obezříti, jakmile Čechy pro-

cestuji. Vlast mi jde napřed a nade vše. Domácí krajiny jsou mým pravým působištěm; za studiemi se pak ovšem do Italie odeberu.“

„To se mi líbí!“ zvolal Polabský ruce si mna; „jste celý můj, mluvíte mi ze srdce. Ovšem že teprv v Italii poznáte, co modrá obloha a libý vzduch vyznamenává; ale i jinde jsou krásy, a nám Čechům zláště netřeba do dálky pro ně zabíhati. Jakých zde látek! Jeden život nestačí k jejich spracování! Jakých vzorů na Šumavě a v Středohoří, na Sazavě a Jizeře! jinde! O! těch krajin! Zpomínka na ně zajisté druhou ladnější polovicí zivota mého se stala. A krajinomalba nejladnější mou jest zábavou. Mám ji za lyriku malby vůbec. Celý ráz krajinářství jest lyrický. Není-li tamhle *Claude-Lorrainovo* „Ráno“ pravá hymna na jitro? A nepůsobí na vás ony tmavé lesy *Ruysdaelovy* a slétlé nad nimi mraky dojmem elegickým? A zde hle mistr *Tizian*, jenž přírodu tak svobodně a velkolepě pojal, nemluví-li k vám z mohutných loubí stromových, z modrých hor

v povzdalí, z postupního vskutku čarovného osvětlení? nemluví-li k vám duchem vznešených písní? ba řekl bych písní v hudbu uvedených! Jest věru, jakoby tyto barvami naznačené tony mžikem se rozvučeti měly k souhlasným nápěvům. Nedát se zde říci, že to pouhé popisné básnictví. Důmysl dále pokročil. Popisná pouze část již v druhé řadě stojí, nadšení a naladění umělcovo, tedy duch přírody, ne pouhá forma její mysl ovládá.“

A takto šveholil ten dobrý muž čím dále, tím živěji, se svými obrazy takořka splývaje.

„A co soudíte o sestavení těch maleb?“ tázal se Polabský dále. — „Zdaliž i znalce neuspokojí? Pozorujte ta skupení dle škol a věků s mistry v čele jak sluší a patří. Není to však mou zásluhou, pane Svatomíre, aniž by vám kdy napadlo, že to všecko dvě nepatrné dívky v tento pořádek uvedly. Pokud jsem to sám sestavoval, řadil jsem jedno vedle druhého, jak se mi právě hodilo. Byla to směsice bez soustavy a smyslu. Jsem příliš pohodlný, pane. Tu se to zde jen hemžilo, jak

stádo nesřaděné. Tu vedle Van-Eyka se nacházel Tintoretto a Brandl, tamo Carlo Dolce sousedil s Mengsem a Salvatorem Rosou, tenhle Quido Reni po boku měl Albrechta Dürera a Julia Romana, a tak to šlo veskrz. Ani milým našim krajanům jsem zláštního místa nezachoval, což přece slušno; neboť domácích umění si poctivý Čech povždy nad jiné vážiti musí. Ale ty holky se toho chopily, neupustíce dříve, až vše bylo jakž nyní jest. To jsou děti, pane! — Závidím vaší mladosti," doložil, povzdechnuv si; „máte nový věk a nové lidstvo před sebou! To nynější mladé pokolení jest přece docela jiné, nežli jsme my bývali. Tu je svěžest, o jaké se nám ani nezdávalo. Tu pohybování a postupování, jež bychom za nemožné byli drželi. I ta děvčata jsou jiná, i zdá se, že konečně uvyklou dráhu ženské nevědomosti opustí. Bylotby záhodno, aby se zřídily akademie pro ženské; jaké povahy by se mezi nimi vyvinuly!"

„Zde zajisté myslíte ná své slečny dcery?" prohodil Svatomír.

„Na své dcery? O, pane, dobré to dívky, ale jen Marie by se k tomu hodila, o čem jsme právě mluvili. Jest však příliš mladá! Ale bude z ní žena! Tuším, že buď dobré knihy spíše aneb ladné obrazy světu podá. Velký to talent! Moje Anna zase jest domácím strážcem a výborná hospodynka. Na učenosti si právě nezakládá, ale vařit umí a šít, a všecko, co ženě sluší, od ruky jí jde, jakoby to pára hnala. Tuto zdejší práci ale vykonala vlastně Efraimova Lea a Marie jen co neunavený famulus jí při tom pomáhala.“

Jmeno Lea napnulo pozornost Svatomírovu.

„Znáte Leu?“ hovořil Polabský dále. — „Pane, té se podivíte! pravý to ženský Šalomoun. Nevímť věru, v čem by se neznala, čemu by nerozuměla. Je v ní moudrost a důmysl! Přisám Bůh! to by byla žena pro umělce, pane! Hm, škoda, že si člověk nesmí vzíti židovku!“

Po tom hlasitě se rozesmál a ukázal na okno, kdež bylo viděti Annu, mezi záhonky se procházející.

„Ejhle moje Anna! Co říkáte tomu nyjí-

címu výrazu? tomu živému žalozpěvu před svatbou?“ tázal se Polabský, nepřestana se smáti, jakoby kdož ví jak utěšenou zprávu zvěstoval. — „Jet to k puknutí, pane. Kdo to děvče před nedávnem viděl, ten by ji dnes sotva poznal. Jako srnka běhávala, a nebylo po domě slyšeti nežli ji. A teď nebožátko se životem jen plouží. A což teprv ten chuďas Stanislav! Chodí jako ztrápený koželuh, jemuž kůže uplavaly, hledí do světa jako sova na slunce, hlavou klátí, jakoby byl neustále podnapilý! Vysloviti mi nelze, kterak mě to vyráží, a co se při tom nasměji! Ale mám z nich rozum za všecky v domě! Ti pokřikují, že prý jakás nemoc v těch dvou zamilovaných vězí, a přivolávají lékaře ze všech Pražských měst. Když se jim pak posmívám, nepochopují mne a mračí se. Jakobych těm věcem nerozuměl! Jsem starý kos, Svatomíre, mám oči otevřené a vím, co vidím. Vždyt jsem to i sám na sobě zkoušíval. — Stanislav nemocen, Anna nemocna! Totě k smíchu!“

Tvář Polabského se při tom co nejjasněji

rozveselila ; ale Svatomír nevěděl, co o tom mysliti. Neznalť ovšem dobrého toho muže, který jen mezi svými obrazy zdomácnělý byl, v jiných však mnohých poměrech jako nevědomé děcko si počínal. V příjemných okolnostech bezstarostně dny své trávě v okresu dítek zvedených a nade vše ho milujících, tak šťastným se pocitoval, že mu vešken svět i život v růžovém jen světle se jevil.

Jak daleko od skutečnosti a pravdy i nyní vzdálen byl, to Svatomír s nemalým překvapením seznal, když Polabský dále rozkládal:

„A však já nejlépe vim, co to všecko znamená a co v tom vězí; nechávám však ženské s doktory se raditi a hádati, a stranou se jim všem vysmívám. — Já jediný tomu rozumím a vám se s tím svěřím, proto že jste usedlý člověk. Těm dvěma potřeštěným dětem nic jiného v hlavě nevězí nežli ženidlo. To jediné jest jejich nemoc a trápení a vzdychání. Známť ty mladé lidi a prohlédnul jsem je jako pavučinu. Když Stanislav z venkova přišel, byl zdráv a pln života. Kdybyste v prv-

ních dnech to hospodářství zamilovaných byl viděl, nebyl byste se smíchu zbavil od rána do večera. Ten mladý panáček obskakoval mou Annu jako mlsná kočka. Kde ona, tam on. Dopoledne jste ho jinde nenašel, než u ní v kuchyni. Horlivějšího kuchtíka a slečně kuchařce poslušnějšího jsem co živ neviděl. Ale již po několika dnech mi začal povzdychovati. A má Anna po něm, jako kanárek po flašinetsku. Víte proč? — Povím vám! Vídali se neustále, mluvili spolu, hašteřili se, pohrávali si, a kde jen trochu možná, tu mlaskaly hubičky. Pod jednou střechou spali, ale — dále nedošli. Hlídám je jako oči v hlavě, a když se sběhnou, jsem jim v patách, neb Marii neb kohos jiného na krk jim pošlu. To je mrzí, holenku, a tudy ta mračna! Večer pak, když všecko ulehne, hezky z tichounka uzavru Annu a klíč uschovám. Takž jim překážím, kde jen mohu, což mne tím více baví, čím více ty hrdličky hekají a stenají! Co tomn říkáte?“

Kdož ví, jak dlouho by se Polabský ještě tímto proudem byl vlékl, kdyby Marie nebyla

do pokoje vstoupila. Přítomnost Svatomírova ji nesmírně polekala. Oči sklopíc a v tvářich zahoříc, prvním okamžením slova neschopná, u dveří se pozastavila.

I Svatomírem to trhlo. Bystřejší pozorovatel, nežli Polabský byl by mžikem poznal, že mezi dívkou a mladíkem nějaká tajná myšlénka se povznesla, eletrickým proudem je spojujíc.

Přišla ohlásit, že doktor Hrot právě se dostavil.

„Hrot je zde?“ zvolal Polabský. „Přišel nám právě vhod. Poznáte muže, pane Svatomíre, jakých málo! Bystrý rozum a zlaté srdce. Pojďme, abychom se ho zmocnili, nežli ho ženské zatknou, bylo by pak po hovoru. Ty mu rozkládavají bolesti své i cizí tak zevrubně, až člověka mráz obchází.“

Odešli do zahrady; Marie zůstala nahoře. Rozpálenou hlavu oprouc o chladnou zeď, měla co utišovati zbouřené srdce a mysl svou. On na ni pohledl tak vřele, tak významně, právě z pl-

ného srdce soucitného! Ani lehký ruměn jí neušel, jenž Svatomírovu tvář přelítnul, když ji spatřil.

Tak si Marie vykládala překvapení Svatomíra, jemuž při vstoupení jejím nic jiného nenapadlo, nežli dávno již zapomenutý návrh paní Branské a Stanislavova domněnka. —

„Hle, léta tomu, co pod jednou střechou bydlíme,“ pravil Hrot k Svatomírovi, „a v cizím domě teprv se scházíme. Nu, což škodí, jen když jsme se konečně sešli! Získáme tím zajisté, že si nejednu dlouhou chvíli doma ukrátíme!“

Polabský mezi tím, co Svatomír s Hrotem mluvil, nepokojně sem tam se ohlížel, a pak najednou sebou trhna, pravil:

„Odpusťte, pánové — ale není vidět ty hrdličky, — musím se tedy po nich ohlédnouti, aby mě snad přece před časem neošidili.“

Po těch slovích odkvapiv, nechal Hrota a Svatomíra samotny.

Rozmluva jejich se v brzku na Stanislava

obrátila. Hrot nevystupoval se svým míněním, raději pozoruje a poslouchaje, nežli se projevuje.

„Domněnky lidí o neduzích jsou tak nejasné a někdy vší pravdě a zkušenosti a rozumu odporující,“ pravil Hrot, „jako náhledy jejich o všem, co mimo nejvšednější poměry leží. Jak směšné jest mínění dobrého toho otce o nastávajícím zeti!“

„A přece tuším,“ řekl Svatomír, „že se ouplného omylu nedopouští, když myslí, že smyslní ruch jest nemocí Stanislavovou. Mýlí se snad v osobách a v okolnostech; pravda ale jest předce, že nic jiného Stanislava nepodžírá, nežli náruživost.“

Hrot skoumavě na mladíka hledě, hlavou pokynul. Projevení Svatomírovo se mu líbilo. Zponenáhla se jazyk jeho odpoutával, mínění, otázky a odpovědi se křížily, až posléze Svatomír vše projevil, co o Stanislavově pošetilosti mu známo, utajiv pouze okolnosti, ježto by přímo na Leu byly ukazovaly.

Hrot zamysliv se na chvíli, potom ruky Svatomírovy se chopil a vřele ji tiskna pravil:

„Vy jste těm lidem prokázal službu, jíž vám ničím splatiti nemohou, a sice proto, že jste před nimi opatrně zamlčel, co víte, a pak že jste ve mne důvěru složil. Dosvědčil jste mi věc, která mi z polovice již známa byla. Pozoruji po nějaký čas toho nešťastníka. Poznal jsem sice stav jeho, ale neduživěroval jsem si docela, pokud se mi jasnějších známek nepodalo. Člověk se snadno mýlí, neboť neduhy mysli se někdy tuze podobají tělesným. Nyní však docela v jasnu stojím; ba vím i to, co jste mi neprojevil, znám i předmět rozničení i žádosti jeho. Netřeba před vámi tajiti, že to Lea, dcera sousedova.“

„Ano, takž jest!“ zvolal Svatomír horlivě; „kterak ale jste přímo na ni dopadl?“

„Tot snadné! Jsem v celém domě dobře povědom, a jak mile jsem se první nitky dopídil, bylo mi vše vyjasněno! Zbývá tedy jen ještě odpověd na hlavní otázku: kterak pomoci? Co lékař zde práce nenalézám. Co myslící člověk jiné rady nevím, nežli aby se Sta-

nislav na čas odstranil. Lidé jeho povahy podléhají zvyku, ale snadno také odvyknou.“

„O to, aby na čas odešel, jsem se i já již pokusil, avšak marně!“ odpověděl Svatomír, a vypravoval lékaři celý svůj výstup se Stanislavem.

„Myšlénku jste měl výbornou,“ chopil se pak Hrot opět slova; „leč u provedení velmi jste pochybyl. Obávám se, že nyní vše jest pokaženo. Věc ta se měla zavésti způsobem nikoliv nápadným. Takž ale jste ho upozornil na lék trpký, ač snad jediný, a zamezil jste jeho užívání. Kterak to zase napraviti?“

Svatomír uznávaje pravdu slov těch, zamyšlen vedle lékaře kráčel. Kamkoli pohlédl, všady s nejistotou a nejasnotou se potkával.

„Podivno věru!“ pravil po chvíli, „že neduh tělesný, třeba dosti nebezpečný, snadněji se léčiti, nežli pošetilost uchlácholiti dá!“

„Pošetilost, pravíte?“ řekl Hrot. „Věřte, že ona i skutečnou bývá nemocí, a některým člověkem mocněji zatřásá, nežli denní zimnice. Není však ona nemoc posud docela vyskou-

mána, aniž dostatečných léků známe proti ní. Jedinému domyslu hojitelovu se někdy šťastný výsledek povede. Marnomudráci mnozí a mnozí také nedoukové tomu ovšem docela odporují, že bytost naše nepochopitelným někdy dojmům neznámých sil i proti vůli naší podléhá. Nejeden člověk se zdravými smysly a s ústrojností docela neporušenou za nepatrným jakýms bludem jako šílenec pádí a tak dlouho za přízrakem se žene, až skutečně se zblázní. Stalo se to zajisté mimo vůli jeho; bojoval s sebou, a přece podléhnul. Čím to jest, že skoro každý člověk přečasto činívá, co činiti nechce, a co skutečně chce, toho opomíjí? Slabá prý vůle, nepevná povaha, jsou toho příčinou. Na čem se konečně vůle a povaha zakládá? Vysvítá toliko, že ze dvou sil sobě odporujících jedna zvítězila, a sice ona, která byla mocnější! A vítězná tato síla někdy v nás, někdy mimo nás leží, a čím hloub nahlédáme v zákony přirozenstva, tím patrněji nám vysvítá, že nejmocnější ze všech sil jest mocnost ma-

gnetismu. Nejráznější povaha, nejstatečnější vůle podléhá jeho proudu.“

Svatomír se jen pousmál. Učení toto mu nebylo nepovědomo, víra jeho v ně nebyla však silná, ani výhradní. Poznával však v Hrotovi horlivého přívržence soustavy, kteréž posud nerozumějí ti, již v ni věří, a o kteréž ti, již v ni nevěří, ani ponětí nemají.

„Mocnost tohoto celým veškerenstvem rozplynulého proudu všechny ústrojnosti proniká, jimi pohybuje, jednu k druhé přitahuje a je od sebe odlučuje. Kde však přitažlivost taková se jeví, tam těžko odolati. Marný vešken odpor proti ní. Láska i soucit, vešken proticit i nenávist, celá říše souzvuků i protiv z tohoto proudu vychází. . . Když proud tento neodolatelný člověka za sebou strhne a k ústrojnosti jiné přemocí svou jej poutá, kterakž nám možno přetrhnouti pásmo, jež příroda sama upevnila? Nezbývá, leč umírniti přitažlivosti obmezením samého proudu. Neodsuzujme tedy mladíka příliš přísně. Nikoliv on, alebrž Lea jest toho příčinou, ač nevinnou! Jestit

to zláštní, nepochopitelná ženská. Sama o tom ani nevědouc, chová v sobě nesmírnou mocnost přitažlivou. Jsem dávný navštěvovatel domu Efraimova, a znám ji od dětství jejího. Kolik mladých mužských ji uzřelo, třeba jen z pozdálí — neboť na blízku se s žádným posud nesešla — tolik tajných a nešťastných měla milovníků, nemajíc o tom ani tušení a jsouc chladná, povážlivá, ba i soběhrdá! — Jinak jest při tom velmi nešťastná. Trpí na srdci a neduh její jest organický a nevyléčitelný. Mohla by při něm dosti dlouho žíti, však nepatrná náhoda ji usmrtiti může. Jedno kvapné rozčilení, neočekávaný žal, zlost, a třeba i radost přetrhne vzácnou životní žilku její. Protož ji také Efraim střeže přede vším, co cit probouzí a krev rozpaluje.“

Jakkoliv by Svatomír ledacos byl namítati mohl proti náhledům Hrotovým, zdržoval se přece odporu, který mimo účel jeho ležel. V celku ale předce mu nebylo možno v mysli odpírati, že on sám podobnému dojmu propadnul, jejž si posud marně vysvětloval.

Hovor jejich brzo pak zase na jiné předměty došel, i radili se o rozličných prostředcích k odstranění Stanislava, o nichž však o všech se pochybovati dalo, že se povedou.

Tu Hrot najednou se pozastaviv a pravici na čelo položiv zvolal:

„Eureka! Našel jsem! Dobrá to myšlenka, a provedení ač nejisté, přece méně obtižné! Nedá se ovšem žádati, aby cizí člověk se obětoval. — Jinak zase nebezpečenství, jemuž se Efraim jako ohni vyhýbá, připouští naději. Půjde to snad; ale potřebí se velmi přičiniti. Vy, pane, mi při tom pomůžete.“

„Jak? S radostí!“

„Ježto se Stanislav odsud hnouti nechce, víte, co učiníme? — Odstraníme Leu, ať sice tak, aby on nevěděl, kam se poděla. Efraim k tomu zajisté přivolí, jakmile uzná, že nepokoj hrozí jeho domu. Potom, tuším, že ovšem lékařská má úloha začne, neboť bych se tomu velice podivil, kdyby mladý muž takovou katastrofu bez skutečného onemocnění přestál.“

To byl dobrý nápad. K dalšímu stopo-

vání jeho zašli hloub mezi akacie a usnesli se, že Svatomír příštího večera také Efraima navštíví, aby podivnou Leu — jakž Hrot ji nazýval — poznal a Hrotův návrh u Efraima podporoval.—

Nastal překrásný večer. Luna vystoupala, hvězdy procitovaly, vonný větřík větve províval, veškeré listí se pohybovalo a tajemným šumem a šepotáním se stíny oživovaly.

Svatomír se blížil k Efraimově zahradě. Ouzkostlivost jakás ho napadla; bylo mu teskno a nevolno. Nelibá jakás předtucha se ho zmocňovala, i napadlo mu, že to tentýž pocit, jakýž ho už ráno byl přepadnul.

Huňatý černý pes přiběhl a hlučným štěkáním příchod jeho oznámil.

Na to se objevil Hrot.

„Pozorujte mé žilobití,“ pravil Svatomír, „a suďte, kterak mi jest.“

„Jste velmi rozčilen,“ odvětil lékař puls Svatomírův skoumaje. — „Čím to jest?“

„Nepochopuji; již to podruhé dnešním dnem. Nikdy před tím jsem toho nepoznal.“

Hrot položiv plochou levici Svatomírovi na čelo pravil:

„Leží to as v počasí a brzy to opět přejde, jen pojďte. Máme naději, že se nám to povede. Promluvil jsem s Efraimem a on přivolil. Zejtra přede dnem odjede.“

I skutečně bylo Svatomírovi, jako by z ruky Hrotovy ulehčující lék v hlavu a prsa mu vtékal.

V několika okamženích se puls jeho utišil a bylo mu zase docela volno.

„Zde není jako u Polabských,“ pravil Hrot, když hloub do zahrady vstoupali. „Tamo skutečný park, zde kus nepěstovaného pralesíka.“

Hustým stromovím a křovinami propletaly se uzounké pěšiny. Všady stinno a ouzko. Sotva že která zář lunina se listím probrala, a málo kdy prokmitla hvězdička jako ztracená jiskra mezi větvemi.

Květin a záhonků — tam nebylo, samé jen houští, v jehož nejhlubších stínech veliké loubí,

jako chrám jakýs podivný, pletivem co neprozračnou stěnou obehnaný, přichoziho překvapilo.

Za kulatým stolem, na němž ohromná lampa stála, seděl Efraim.

Když jej Svatomír spatřil, bylo mu, jakoby ho mráz obešel. Nelibý dojem tento se ovšem brzo ztratil, neboť mladík čím dále tím více uznával, že má velmi ostrovtipného a zkušeného muže před sebou.

„Těšil jsem se už na vás, pane,“ pravil Efraim hosta uvítav, „můj přítel Hrot mi o vás vypravoval co o důkladném a povážlivém člověku. Odpustíte, že se o výtečných nadáních vašich nezmiňuji. Držím pouze na povahu. Nadaných lidí se za našich dnů nalézá více, nežli statečných a ráznych, a takových, jichž si obzláště vážím.“

Dále pak Efraim každým svým projevením osvědčil vědomost, zkušenost a ostrohled nevšední, přitom ale některým okamžením podivný jakýs úsměch kolem úst mu pohrával, jenž důvěře a přilnutí k němu překážel.

„Je mi velice líto, že tak zlá věc nás

svedla," pravil mezi jiným. „Všecko-li ale na světě pochopuji, i mnohý tak nazvaný zázrak, přece jedna věc mi povždy tajnou zůstává — ona, jižto lidé láskou nazývají!"

„Nepochopuješ-li lásku," chopil se Hrot slova, „tedy také moudrost nikdy nepochopíš!"

„Bláznovství!" zvolal Efraim; „kterak to jen porovnati můžeš? — I slovo láska nerad slyším! Má tolikerých smyslů, že člověka splete a svede. Mělit byste je vy, páni učencové, ze slovníku rozumu vymazati a pouze romanopiscům a skladatelům prázdných smyšlenek zanechati. Máme toho živý příklad před sebou, jaké nestvůry a nepokoje láska stvořuje. — Láska jest pouze osobní a podmětní představení si věci všeobecné a velké; privátní modla myslí přemrštěných aneb nedozralých. Lidskost, snášelivost, náklonnost, rozum — ale jen žádnou lásku nevzývejte!"

„Jest to dávný spor mezi mnou a Efraimem," pravil Hrot k Svatomírovi obrácen. — „On jest veliký svéhlavec, který nižádný ideální poměr v životě neuznává, ba ani soucitům

mladých srdcí nepřeje, dokládaje, že to všecko nepraktické a škodné jsou navyklosti. On k starodávnému způsobu se přiznává, kde rodiče pro své děti ženicha a nevěstu volívali, bez ohledu na soukromé přání a obliby synů i dcer svých. Ba on ani nevěří v opravdivost soucitu, o jakémž nám přece všechny zjevy života vypravují. Považuje to vše za pouhý sebeklam a za přemrštěnou obraznost.“

„Takž jest!“ doložil Efraim; „jsem nepřítel všeho, co není věcné a praktické. Přízraky a výstupy romantické sotva na divadle trpím. Proto také jsem tak rychle přisvědčil k Hrotovu návrhu stran — — vždyť víte! . . . Ne snad, jakobych se úrazu jakéhos obával. Ona zajisté netoliko vychováním, alebrž více vlastním pudem svým k oné výši rozumové dospěla, která žádných obávání nepřipouští. Leč výstřednosti se mi zprotivují, a zamezím jim přístup do domu. Ten člověk — jmenovati ho nechci — jest blázen, pokárání, ba povržení hodný. Tuším, že přináleží k těm, kteří rozličnych vědomostí okoušejíce,

nižádnou přece podstatnou myšlénkou se tak proniknouti nedají, aby povahu jejích ušlechtila. Co přemrštěnec ze zvyku, svéhlavosti a konečně snad pouze z ochoty neuznává ohledů jiných mimo ony, jež rozladěnou duši jeho krmí. Nebudeť to as první ani poslední jeho šílenství.“

„Tomu neodpírám,“ prohodil Hrot; „pro jednoho však přemrštěnce netřeba veškerou vřelostí soucitů povrhovati. Jednotlivá případnost neustanovuje zákony přirozenstva. Mluv, co chceš, milý Efraime, láska jest a zůstane přece po věky základem veškeré jsoucnosti.“

Efraim se usmál, a Hrotovi na rameno poklepávaje, pravil:

„Žeť pak vy, páni idealisté, někdy jste tak zženštilí! Ženské věru všecko na lásku vztahují, vše dle ní vyměřují a celý svět se jim podle té jediné osy otáčí. Není-li rozum, praktické působení, průmysl, věda, obchod a jiný kterýkoliv zájem životní podstatnější a důstojnější nám úlohou? Těmito všemi se člo-

věk povznésti, ale jalovým citlivůstkářstvím zajisté jenom snížiti může. — Co říkáte vy, mladý pane? Zdali jste se kdy dočkal příkladu, žeby z idealismu něco jiného bylo vyšlo, nežli prázdné výbuchy? Zdali jste kdy poznal někoho, jemuž láska skutkem i jinak prospěla, nežli právě smyslným požíváním, což přece jakožto pokročilý člověk nijakým prospěchem nenazvete?“

„Nejsem těch věcí zkušen,“ odpověděl Svatomír; „ale odejměte nám idealnost a bude z lidstva hejno hrubých sprostáků. Co však se lásky dotýče, znám příklady, kde se z lásky nejkrásnější poměry životní a nejvznešenější vyvinuly.“

„Ale na jak dlouho?“ vskočil mu Efraim do řeči. „Čas i rozumu užírá, neposiluje-li se tento neustálou novou potravou vědomostí a poznání; kterakž by lásky neubíral, kdežto ona, jak už dávno se dokázalo, sama sebe sžírává? Cit má jen krátký život. Nezbude pak ničeho v manželském životě, nežli zvyk a povinnost. Nač tedy ta romantika, jejíž oheň

slamou hasne? Žente se rozumem, šetříce obapolných prospěchů a rodinných ohledů. Po několika dnech poznáte, že jste ničeho neztratili! Ty vaše soucity ale jsou zvonky, kterézto před svatbou náramně cinkají, ale brzo po svatbě buď onémí, buď jako škořepiny pořehtávají. Mluvím z vlastní zkušenosti. Dvakráte jsem se oženil, pokaždé bez toho, co láskou nazýváte. Dcera moje Lea pochází z první ženy mé Estherky. Neznali jsme se ani před sňatkem, a žili jsme pak spolu přešťastně. Matka mi ji co nevěstu do domu přivedla, uposlechl jsem a bylo dobře. Druhou, nynější ženu mou Rachelu, mi dohodili lidé docela cizí. Až ji uhlídáte, mžikem poznáte, že to žádná citlivka. Sešli jsme se jen as třikráte, nežli jsme se vzali. Povinnost a poctivost nás k sobě poutá, a jsme i šťastni spolu beze vší romantiky.“

„Podal jste nám příklad nejbližší,“ pravil Svatomír, „ale dostatečný jen k dokázání, že se člověk bez lásky oženiti může, aniž se proto nešťastným státi musí. Jinak jsem znal zase

osoby, ježto teprv láska z nicoty povznesla k jsoucnosti důstojné a přeladné. Znal jsem ženu, jižto svět sice třeštivou nazýval, kteráž ale láskou svou nad povšedním životem zářila jako hvězda nad suchopárem!“

„Nedivím se vám, pane,“ pravil Efraim s úsměchem, „jste umělec a v očích vašich jest život pouhá poesie; v očich mých ale má ona jen život baviti, nikde však v něj opravdivě zasahovati. Nejsem přítel klamu.“

Žádný z přítomných nepozoroval, že se Lea mezi tím k loubí přiblížila, a z povzdálí v stínu hovor jejich poslouchala.

Svatomír mezi tím horlivě zastávaje mínění své, patrně se rozehřál.—

„O té poesie života!“ zvolal konečně, „kdož ji může nepřáti krátkého pobytu mezi námi? Odejměte nám ji a pochováte nejladnější polovici naší jsoucnosti. Prospěch a zisk — zdali to náhrada za pozbyté života blahoslavenství? Což byste tomu řekl, kdyby někdo všecky růže a ozdobné květiny vyplenil a na jejich místo výnosnější hrách a brambory na-

sázel? Kdyby jiný vše zpěvné ptactvo schytal a povraždil a jen na vychování slepic a tučných krocanů dorážel? Zavrhujme marnosti, překážejme pošetilostem, a netrpme zhejralost; ale nezašlapávejme poesii, tu rajskou perlu, byt nám i k ničemu jinému nesloužila, nežli k ozdobení hrobův, v nichž naše pochované naděje odpočívají. — Bez ní by život náš byl mrtvou pouští! Kdo ji násilně v sobě udušuje, ten jakoby sám sebe z rajského jihu v pustý sever vyháněl! Vy však, pane, jste praktický člověk, a vyhledáváte všady důkazy a příklady. Buďsi, podám vám tedy jeden jediný; snad se vám bude zdáti nepatrným, mně však jest důležitým, poněvadž se jím osvědčuje, že cit nemá povždy jen krátký život, a že láska více, nežli který koliv jiný poměr, člověka ušlechtuje a povznáší. Znal jsem za chlapeckých svých let šperkovnici, kterážto v jednom domě se mnou přebývala. Jmeno její bylo Cecilie Žulová. . . .“

Tu se zamlčel a zachvěl se jako bleskem raněný.

„Aj Lea!“ zvolal Efraim. „Kterak jste se ulekl, pane Svatomíre! — Tyt jsi právě jako duch přišla, tak potichounku a z nenadání, že jsem až sám překvapen.“

Leu zajisté rozprávka Svatomírova zajímala, neboť zlehounka krok za krokem se přibližovala, až konečně u otvoru loubí se zastavíc mírným hledem na Svatomírovi utkvěla.

Ostré ojasnění kolem stolu a stinné pozadí besídky, kde světlo lampy v tmavém zelenu houštin se ztrácelo, dodávalo jí podoby vážné sochy. Bylo něco vznešeného v té vysoké, rázem duševenství naznačené postavě.

„Jak jste zblednul!“ pravil Hrot; „což jest vám? nalejte si pak vína a vypravujte!“

Svatomír v nesnázi sklenky se chopiv, až na dno ji vyprázdnil.

„Jak se vám ruka třese!“ řekl opět Hrot, pilně ho pozoruje. „Trpíte-li na to častěji, tedy nevím, kterak vám kresliti možno!“

„Nikdy — nikdy jsem to na sobě nepocítil, až dnes — už po třetí!“

„Což divu!“ pravil Efraim se smíchem.

„Pan Svatomír se nacházel v tak vřelém proudu a Lea přikradouc se, zajímavou tu historku přetrhla. Jen pak vypravujte dále, pane; moje dcera může všecko slyšeti, o čem se tu mluví. Čítát beztoho v knihách, až mi ouzko. — Máš zde před sebou umělce, Leo, pana Svatomíra, a spolu kus živé romantiky. Můžes se něčemu přiučiti, dušinko. Náš pan host mluví jako kniha, a mladé roznícení mě těší, kde pěkné myšlénky vyvozuje, a opravdivý život výbuchem neruší. Pokračujte, prosím, ve svém vypravování," požádal pak Svatomíra. „Příběhům skutečným přeji velmi. Jest to něco docela jiného, nežli pohádky vymyšlené; život jen životem se obohacuje. Nuže, pane, kterak bylo s tou Cecilií?"

Nesnadno se Svatomír zase zotavoval, i bylo mu se přemáhati všemožně, aby se aspoň v jakési rovnováze udržel.

„Ona Cecilie," vypravoval Svatomír, „před lety co chudá venkovská dívka do Prahy přišla, sprostá a duchem slepá. Tu i tam sloužíc dosti bídně životem se protloukala. Hezká

prý bývala, ale hrubá a nesnášelivá, ba i mnohých necností bylo při ní, samé to vady, ježto z nevědomosti a z nedostatku všeho vychování vyplývají. Mnohými trudnými zkušenostmi ničeho nevyzískala; mnoho kárána jsouc, nikdy přece o lepším nepoučena. Bylo to pravé kočování, jež provozovala. Z jedné služby před časem vyhnána druhou nastoupila, z které brzo zase co nevidět uběhla, a tak to chodilo od roku k roku. Konečně nastoupila službu v domě, v němž také jakýs studující lékařství přebýval, jmenem Žula. Člověk to prý tak způsobný a vzdělaný, že domácí paní, matka několika hezkých dcer, si ho za zetě přála. Leč vážný mladík nepohrával s děvčaty, ba od nich kde jen možná se vzdaloval. Avšak hle! podivnou hrou osudu si zamiloval sprostou Cecilii! Sprostoty její hluboce žele, s bedlivou pozorností povahu její skoumal, a co všechny jiné oči neviděly, to vidělo oko lásky. Přesvědčil se, že odporná její povaha jenom zevnitřní jest osutinou, za níž se jádro pěkných schopností duše i srdce chová.

Poznav, že co zde zanedbáno, opět napraviti se dá, rozhodnul nad osudem svým i jejím. Bylo by od místa vykládati, kterak si zponenáhla důvěru, náklonnost a posléze i lásku její získal; to však zde opominouti nelze, že pro Cecilii učinil, co snad jen z tisícův jeden by byl dovedl. Z tmavých, bludných snů probouzel duši její, na dráhu ji uváděje, na jakouž ne každé, jinak třeba dobře vychované děvče se povznese. Bylať to snaha obtížná, ale vděčná, neboť asi tříletím dozrála sprostá Cecilie v tak vzdělanou, způsobnou a pokročilou ženskou, že by v ní žádný byl nepoznal bývalou hrubou děvečku. Mezi tím i samostatnost si způsobila, neboť milovník její mimo duševní podporu nemnoho jí poskytnouti mohl. Přiučila se sama vedle vyššího vzdělání věcem výživu poskytujícím a stala se šperkovnicí. Vkus její našel obliby mezi damami. Klobouky její se staly modou, a jmeno její v ženských okresích obíhalo.“

Efraim mezi tím se usmívaje a hlavou kývaje očima podivně pomžourával, při čemž

někdy na Leu významně pohlédnul, a někdy slovíčko prohodil.

„Jakéhokoliv prospěchu a postavení došla," vypravoval Svatomír dále, „žádný přece upírati nemůže, že pravý a jediný původ toho byla láska, ba ona sama nikdy netajila, že jediná láska Dobroslavova ji ušlechtila a z nicoty a zkázy vyvedla."

„Dobroslav, pravíte, že se ten dobrý člověk jmenoval? Dobroslav Žula?" skočil mu Efraim do řeči.

„Ano," přisvědčil Svatomír.

Efraim na Leu pohlédnul, ona mlčíc hlavou pokynula.

„Jen dále, pane Svatomíre, jen dále!" prohodil Hrot; „mne ta historka poněkud zajímá, neboť mi při ní napadá,kterak vešken lid, právě jako Cecilie, by se povznesl, kdyby pro všechny zanedbalé právě takých Dobroslavů bylo."

„Ejhle světa opravitel!" zvolal Efraim.— „Snad bys nepostavil Cecilii za vzor ženským a Dobroslava mužským? Byl by to hezký

pořádek, kdyby se všickni študentíkové do služebných děveček zamilovali a z pouhé lásky k vaší nové společenské theorii naše dobře vychované a vzdělané slečinky seděti nechaly!“

„Nastala konečně doba,“ jal se Svatomír vypravovati dále, „kde Dobroslav cíle svého došel a den sňatku byl ustanoven. Tu ženich se nebezpečně roznemohl. Cecilie se s umírajícím zasnoubiti dala, střežíc a opatrujíc jej, až skonal. Zoufalost její byla nevýslovná, vděčnost však a láska její se nyní ještě více roznítila. Jakž on sám poslední vůlí svou byl ustanovil, podržela si lebku jeho a dala si na ni udělati skřínku, již pak všady s sebou nosila, posměchu lidí si nevšímajíc. Skřínka tato jí byla svatou, byla nejdražším jejím pokladem. Vždyt v ní hlava manželova spočívala! Od té doby také docela jiným způsobem žíti počala. Pocit vznešený a hluboký pronikal bytost její a mysl její až k výstřednosti se rozněcovala. Jsem přesvědčen, kdyby Cecilie byla jakého tvořícího nadání měla, žeby snad znamenitou umělkyní se byla stala. Povaha

její aspoň byla básnická, celá životní snaha k vidinné dokonalosti čelila; nebylo jí však dáno sil k utváření myšlének a k projevení toho, co v ní žilo. Zabloudila v náruč zbožného rozčilení, v mystických záletech uspokojení duše své hledajíc. Brzo i posavadní své zaměstnání, jakožto marnost, zanechala, s truhličkou svou pod paždím na daleké pouti v zaslíbená místa se odebrala. — Jednání takové s rozličným se potkává posouzením; avšak tomu přece nijakž odepříti nelze, že jenom mysl operutěná schopna jest všeho pohodlí se odříci a myšlénku nesobeckou celým pozdějším životem svým následovati. Obyčejní lidé na sobeckých snahách přestávají. Ona z oboru obyčejného vystoupila a o vyšší věci se starala, nežli všední dnové poskytují. — Není tomu dávno, co jsem se s ní náhodou sešel. Navštívila rodiště své a pak i Prahu, vrátivši se právě z Jerusalema a na pouť do Říma se chystajíc. Skřínku s lebkou svého manžela pochovala pod Libanonem. Málo s ní pohovořiti. Duchem vyšším nadšena jsouc, mysl poslucha-

čovu za sebou táhne a k názorům svým ideálním ji povzbuzuje. — Zevnějšek její pozornost budí. Široký poutnický klobouk hlavu kryje, na těle má dlouhý černý řeholnický oděv, v pravici poutnickou nosí hůl. Po boku, bílým provazem opásaném, veliký růženec visel. Postava to právě středověká. Již valně obstárlá jsouc, přece zdráva jest a jasné mysli. Ztrávil jsem s ní několik hodin v příjemném a poučlivém hovoru, ježto mi co chvilky uběhly. Odcházejíc pak na rozloučenou pravila:

„Nech se lidstvo tím neb oním způsobem uspořádá, nech na základech rozumu neb obraznosti budovy své staví, konečně povždy a všemi cestami ku poznání dojde, že láska nejvyšší jest moudrostí.“

„Ta výstřední žena,“ pravil Efraim „by byla tak i jinak v tmavý přístav pobožnůstkářství se doplavila. Zárodek toho ležel v celé nedozralé a nevyvinuté povaze. Těší mě však, že jí ty pouti jdou k duhu. Jest to velmi dobrý a laciný způsob, světem se obezříti, když se člověku doma nelíbí. Což pak ty, Leo, o

paní Cecilii soudíš? vždyť pak jsi ji lépe, než kdo jiný, znala!“

Lea s napnutou pozorností vyslechla Svatomíra. Její velké, okrouhlé, významu plné oči chvilkami s vřelým účastenstvím na něm spočívaly.

Bylo patrno, že úsudek jeho o Cecilii zadost jí činil; náhledy jeho do duše a srdce nadšené oné ženy ji těšil.

„Nesouhlasím s tebou, tatínku,“ projevila se mírným, srdcejemným hlasem; „Cecilie jest skutečně obzláštní, ba vznešená povaha, jíž se obdivuji a zápal její velebím. Minulost její byla jiskrou v popeli pochovanou. Neznaly jsme ji žádná, cokoliv nás okolo ní bylo, ba snad ona sama sebe tenkráte neznala. Měly jsme ji za šílenou! Bylyť jsme děti, nerozumné a nezkušené dívky! Kdož také věděti může, jaká tajemství v srdci lidském spočívají, pokud ono samo hlasu svého nepozdvihne? Kdož prohlídne i nejbližší duši? Někdy ona dlouho podřimuje a procitne-li konečně, potřebí jí ještě dlouho vodítek, aby nezabloudila

na cestách neznámých! Cecilie toho vodítka záhy pozbyvši, neplodnou sice dráhou se pustila, leč štěstí pro ni přece nesmírné, že byl někdo, kdož duši její povzbudil a na skvělejší účely ji poukázal. Bylaf by zajisté zanikla!“

„Kampak to zabluzuješ, Leo?“ zvolal Efraim se smíchem. „Zdali by se někdo nedomýšlel, že doráží na jakés vyšší povolání ženských, o jakémž ony samy ani slyšeti nechtí? Jen se jich poptej! Vdavky a domácí hospodářství, chování dítek a — šperky, to váš jest svět.“

„Bohužel!“ odvětila Lea horlivě. — „Osud Ceciliin byl osud celého našeho pohlaví! Bylaf to vzácná a obzláštní jen výhoda, že jiskry v ní vzňaté vzrostly v mohutné plameny. Kam se vrhnouti má duše citem rozechvěněná, stojíc v středu společenské nicoty? Nenajde místa a do výstředností se vrhne! Láska jedinou jest náhradou za věci pohlaví našemu nepřístupné. Všechny vyšší zájmy života se před ním uzavírají. K jediné lásce má přístupu. V ní jediná jiskra svobody leží, kteréž nám lidstvo přeje a zákon neodpírá. Svoboda ale

jest života čest a blahoslavenství! — Mimo ni leží jen sebesnížení. — V jediné tedy lásce se duše ženská zotaví. Odepři jí tuto a uzavřeš před ní poslední zář bohupodobnosti. S pocity Ceciliinými se srozumívám, ne však s putováním jejím. Leč, ačkoliv nevím, je-li láska právě jedinou moudrostí, přece nejinak smýšleti mi jest, než že všecka pravá moudrost k lásce vede.“

„Tu máte, pánové, ženskou filosofii s valným aparátem nejasných frásí!“ zvolal Efraim. „Moje dcera, pane Svatomíre, hrozně ráda čítá a mnoho, čímž ovšem přepodivné náhledy v mysli shrnuje. Přeji těm neškodným literárním zábavám. Jest však rozdíl mezi slovy a skutky, mezi knihami a životem. Člověk ledacos v theorii zažije, čemuž přece v opravdivosti nikdy by nepřipustil. Přesvědčen jsem, že dceři mé nikdy nenapadne život svůj dle oněch frásí uspořádati. Že Cecilii vymlouvá, tomu se nedivím. Jest to část vděčnosti k bývalé učitelce. Když totiž paní Žulová začala

čepčářstvím se obírati, posýlal jsem tam Leu, by také kousek toho umění pochytila.“

Svatomír však z toho všeho jen málo zaslechnul. Když Lea mluviti začala, tu každé slovo její mocným vlnobitím na prsa jeho doráželo. Blesky ho prolétaly. Vše se kolem něho chvělo, vše v luzných barvách před očima jeho se hemžilo.

Závoj byl strhnut; nalezl i poznal onu jedinou, kteráž celý život jeho posavadní naplňovala.

Nová zjevení mu v mysli vyvstávala, Lea co věštkyně nesmrtelná se mu jevila.

Když v tvář její pohledl, tu již i neodolatelné tajemné přitažlivosti podléhal, o níž Hrot se byl zmínil. Slova její zvukem dávno známým dlouho, dlouho neslýchaným mu zněla.

Hleděl na ni co na kněžku ducha, jejíž čelo důmyslu jest zasvěceno, jejíž srdce od světa odvráceno! Zdálo se mu, že anděl mi-

losti z tvářnosti té vyhlédá jako z liliového kalíšku, mžikem za křišťálové myšlénky se skrývaje, mžikem zase citlivým roznícením se

zaleskna. Bylo mu, jakoby celé to okamžení již jednou před dávným časem kdys byl prožil.

Smyslové jej míjeli, duše v blouzněních se stápěla. Slova mluvících jen jako z povzdálí ho zasahovala, jako ohlas s nebe, na křídlech vichru k zemi se snášející.

I ta lampa na stole jak podivně mu plála, žhoucí co rubín, jenž proudy temnorudých požárů besídkou rozlévá. Pocitoval se jako v luzné báchorce, jako v středu mámivého snu!

VIII.

Uzdravení.

Byla již pozdní noc, když se rozešli.

„Blesk vás oblétnul; chraňte se, by vás neroznítil!“ pravil Hrot ku Praze se ubíraje.

Svatomír samoten na pahorku zůstav v širou dalekost hleděl jako omámený, jenž neví, co se s ním dělo a kterak v ta místa přišel. Noc ho obklopovala, snové luzní ochvívali jej.

A když kolem se ohlížel — ejhle! celá příroda v souzvuku s myslí jeho! — všecky zjevy její pouhé jen odlesky jeho pocitu!

V hlubokém tichu podřimovaly nivy, z povzdálí Vltava ukolébavkou jím pěla. Doliny ve tmách se kryly, ale ve Svatomírovi svět

nový a jasný vyvstával. Říše nadšení se mu otevřela, skvělé názory vdechajíc duši jeho. Obraznost jeho čerstvými prýštíc prameny na perutěch zápalu veškerenstvo prolétala.

Jak významný kolem život a jinotajitelný! Větřík z neznámých krajin tajné zvěsti přinášel; kde v haluzích zašumělo, tam jakoby stromové si šeptali o dávných, dávných časech!

Širá, hle, obloha jiskrami se rozechvěla! V každém kmitu zářivém viz mžik života světů nedosáhlých! Ve vzdáleném obzoru jako by ty hvězdy sestupovaly s výší svých, jako by v plavém nadvzduchu země a nebe splývaly.

Svatomír ve viděních se octnuv, v tajemství přírody nahlížel.

Co byla celá minulost jeho?

Sen jediným večerem zavátý! V dřímotách duše jeho nyla, okamžik ji probudil! Mrákotami bloudil, tu vzešlo slunce jeho, Lea, a nastalo jitro v srdci mladistvém!

Kterak se i umění v jiném mu zjevilo světle! Poznal je co čarovnou květinu, jejíž kořeny hluboko v pravdách životních se kotví,

jejiž ratolesti se vysoko nad povšedností rozkládají. Pestré květy její duchem nadšeny, vešken život její zápalem proniknut!

I novou činůplnou budoucnost si předkládal. Pociťoval v sobě síly před tím netušené, vzýval účely, na jakéž jindy ani nepomyslil, neboť tento jest svrchovaný zázrak lásky, že ona poklady v hlubinách mysli a srdce pochované vyvozuje a k vědomí uvádí; že mysl operutí a dřímající v člověku síly probudí.

Kdož však následovati může všechny myšlénky milujícího v prvním opravdivém zanícení?! Snadněji bylo by sčítati vlny rozechvělého jezera.

Zponenáhla Svatomír zase k sobě přicházel. Kouzlo míjelo, opravdivost nastupovala své právo. Neleželoť v ní právě útěchy pro něho.

Na domek Efraimův se ohlédnuv, ve tmě jej nalezl. Opodál však z letobytu Polabských světýlko stromovím prokmitalo. Stanislavova tam komnata.

I tento tedy nespal.

Jaký ale rozdíl mezi bděním obou! Jeden

plamen oba proniknul; Svatomíra oživil jako tropickou květinu jednou nocí vyrostlou a rozvitou, a Stanislava sžíral, že chřadnul jako strom uschlý, s něhož list za listem padá, až zmrtvělý první vichřice zláme. — I poměry jejich byly docela jiné.

Rozednívalo se.

Prvním již úsvitem se příbytek Efraimův oživoval. Potom vrata se otevřela, polokrytý kočár se vyřítil.

Svatomír v něm uzřel Leu; vedle ní nevyspalý Benjamin v koutek se tlačil.

Vrata se uzavřela; kočár s kopce ujížděl. „Osudem-li to či náhodou,“ pomyslil si Svatomír, „že ledva se mi zjevivši, už zase přede mnou ubíhá? Bude-li takto vždycky?“

Rostoucím dnem i jasno v mysli jeho rostlo. Zděsil se své vlastní rozčilenosti. Rázná povaha jeho posud žádných výstředností se nedopustila; ale tentokráte byl příliš silně raněn, aby to jím bylo mocně nezatřáslo.

Rozkvašenost zponenáhla postoupila místa

rozvahám. Pomyslil na to, co nyní mu činiti jest, a dosti rychle se ustanovil.

Ku Praze zaměřiv z povzdálí spatřil Stanislava, an právě ze zahrady vystoupil.

Tvář se mu krví podlila, ponejprv v životě svém pociťoval *žárlivost*. Viděl v příteli nyní i soka. Přemáhaje se však, Stanislavovi šel v oustrety.

„Přicházím se s tebou loučit, Stanislave,“ pravil ruku mu podávaje. „Bez toho jsem se letos již příliš dlouho v městě pozdržel. Čas jest drahý, rychle ubíhá, mnohé práce na mne čekají.“

Stanislav ruky Svatomírovy se uchytiv, s bolestným výrazem naň pohlédnul. Vzezření jeho bylo velmi smutné, celé tváření velmi zádumčivé! Probděné noci — ba snad i proplakané — silně se vyznačovaly na tváři jeho!

„Tedy mne opouštíš, Svatomíre? a snad s hněvem? — Odpusť mi přenáhlení mé a zpomínej na mne bez hněvu!“

Svatomír mírným chováním Stanislavovým překonán, obejmul jej a k prsoum přitisknul.

Stanislav úplně se podal dojmu přátelského přilnutí, leč Svatomír zápasil v mysli své s protivami podivnými. Tušilt on zajisté, kterak se loučením tímto země mezi nimi rozstoupá a vždy dál a dále od sebe je odlučuje. Ideální jeho láska v této chvíli na povšední sklesnula.

Procitla v něm touha po ženě, vidinní obraz Lein v živou bytost se proměnil. Pocitoval, že dvěma mužům v přátelství k sobě obstáti nelze, pokud oba jednu ženu milují! — Pocitoval ale také, že oni oba příbuzni jsouce citem, snad i osudem podobati se budou, neboť kdož medle věděti může, čeho si na své lásce dochová?

Z vřelého objetí Stanislavova se pak vymknuv, v čelo jej políbil a ku Praze se ubíral.

Stanislav o strom se podepřev a ruce přes prsa složiv smutně za ním pohlížel. Byl mdlý tělem i duší, noc bezesnou a velmi krutou stráviv. Jaká to byla noc pro něho! kterak jináče on ji byl probděl, nežli Svatomír! Kdežto v tomto všecky blahosny milosti z dávného uzavření

vyloudila, nadýmala prsa Stanislavova žhavými popudy a bolným zoufalstvím!

Příroda zajisté nás dojímá netoliko mocností zjevů svých, alebrž i způsobem naladění našeho. Radost nám vše kolem objasňuje, žal však i nejjasnější nebe kalí.

Zničení sebe bylo stálou myšlénkou Stanislavovou. Rozvažoval jen, zdali zmizeti má, by žádný nezvěděl, kam se poděl, anebo se aspoň *oné* projeviti, kterážto bezvinnou příčinou zkázy jeho byla.

Lahodilo mu aspoň jednou k Lei promluviti a rozervané své srdce před ní odhaliti. Byl se tedy v komnatě své uzavřel a napsal list dlouhý a plný výbuchů a rozkvašenosti!

Náruživost vůbec bývá nesmírně výmluvná a to tím více tam, kde mezí a ohledů neuznává, kde žhavý proud její plnou silou se vyřinuje jako láva, ježto překypuje horu plamenem soptící.

Když se byl pak ze všeho vypsal, co na srdci mu leželo a co vytržená mysl do péra

mu vložila, bylo mu poněkud ulehčeno. — Usnul na chvíli, až úsvit ho probudil.

Vyběhnuv pak do prostory, se Svatomírem se potkal.

Setkání toto ho velmi ukonejšilo, jakož i svěžest ranní se neminula působení na rozjitřenou mysl.

Na vlhký drn se usadiv, zamyšlen v doliny pozíral, z nichž šedé výpary se pozdvihovaly a život jarý a pohyblivý z rozehnaných mráčků vystoupal.

V Efraimově zahradě bylo jako po vymření. Jindy v těch dobách pes křoviny probíhaje poštěkával; někdy i Benjamin, ještě neustrojený, s vlajícími vlasy za ním běhal.

Tohoto však jitra zde ani známky života. As po hodině teprv Efraim samoten vystoupiv, vrátka klíčem uzavřel a visací zámek k nim přidal, což jindy nečiníval, a cosi na nich uspořádav, ku Praze se bral.

Pozornost Stanislavova byla poznovu napnuta. Rychle vstana obíhal zahradu. Nebylo tam živé duše. Přelezl zadní plaňky,

všady ticho a mrtvo; i domek byl uzavřen a na dveřích visací zámek.

Vyskočiv ze zahrady opět u vrat se octnul; tu mu v oči padla cedulička tam přilepená: *Zahrada a příbytek na nájem.* „Co to znamená? Kde jest Lea?“ zvolal Stanislav jako zděšený kolem se ohlížeje.

Vzezření jeho značilo šílence; oči vyvalené, tvář zsinalá, ústa se chvějící — to vše zimničný jevilo stav.

Vášeň dostoupla nejvyššího stupně. Jako letem mu přišly myšlénky nedůvěry. Mžikem mu napadlo, že Svatomír ho vyvábiti chtěl odsud a že bezpochyby zlá hra se s ním vyvedla.

Běhal sem a tam, ale nebylo zde, koho se poptati.

Takž myslí svou několik hodin probouřil, sám sebe rozněcuje, obraznost napínaje a hněv zuřivý v sobě probouzeje.

Tu z povzdálí zočil Hrota, jenž pěšinami k Javůrce se blížil. Jako střela k němu do-

běhnul a za ramena ho uchytiv, s trpkým, hořkosti plným úsměchem zasípal:

„Povedlo se vám mne obelstiti? Odvedli jste *ji*, když *mne* odstraniti se vám nepovedlo? Prohlídnul jsem vaše ouskoky, a najdu ji, za to vám ručím, najdu ji, i kdybyste ji v kraj světa byli skryli!“

A po těchto slovích v houštiny odkvapil.

Lékař s outrpností za ním hledě chvilku postál a rozmýšlel, načež hlavou pokynuv, jakoby na něčem se byl ustanovil, k zahradě se ubíral.

Paní Branská seděla před domem. Vzezření její jevilo hluboký zármutek. Srdce její překypovalo hořem, oči měla zaslzené.

I ona měla noc nepokojnou a bezesnou! Zpozorovalať, že Stanislav si velmi nepokojně počíná, že v komnatě jeho, přímo nad odpočívadlem jejím ležící, světlo až do rána hořelo. Bylo jí to znamením, že rozčilenost jeho, jejíž pravá příčina jí už dávno tajna nebyla, novými popudy se oživila, že tedy výhlídky a pomoci žádné nezbývá.

Předsevzala si hned ráno promluviti se synem slovo vážné a rozhodující, a potom zase do města se odstěhovati. Nemožno jí bylo déle přebývati v domě, jehož mír snad navždy byl zrušen, v němž budoucí domov předvídala, z něhož však přetrpká případnost ji vypuzovala.

Ustanovila se také na tom, že rozmluva tato posledním bude krokem, jímž se k Stanislavovi přiblíží.

Ráno pak do komnaty jeho vstoupíc syna nenapadla, na stolku však uzřela list na Leu, jejž v prchlivosti své nezapečetěný tam ležeti nechal.

Přečtla jej, a přemrštěné výbuchy nevázané náruživosti nelíbý cit v ní zbudily. Zmatenost mysli ze všech slov jeho vyzírala, dojem trpkosti a omrzelosti působíc.

Před domem se usadivši, v bolestné přemítání klesla. Tu jí před oči vstoupala minulost dítěte jejího, zpomínala, jak měkké bývalo srdce, jak půvabná jarost jeho, o nichž na něm nyní ani známky nebylo.

Poblesky dohořující lásky v matčině srdci

déle se udržují, nežli v srdcích cizích, aniž převrat násilný bez krvavých stop ostává.

Hyne-li v nás nějaký s námi srostlý pocit, tu s ním i částka jsoucnosti naší umírá, a pochováváme-li lásku opravdivou, tu spolu s ní do hrobu klademe kus vlastního srdce svého.

Tu přišel Hrot a vedle paní se usadiv, potichu s ní hovořiti počal.

Bylo to as překvapující, co jí zdílel, neboť to na ni nesmírně působilo. Zbledla jako stín a oči i ruce k nebi pozdvihnouc, dlouho ni slova mocna nebyla.

Napotom vřelý tok slzí hoři jejímu ulehčil.

„Jeli možná, pane doktore!“ zvolala plačíc, „tak daleko to s tím člověkem došlo? Jestli se snad jen přece neklamete? Jestli jen dle domněnky nesoudíte?“

„Nikoli,“ odpověděl Hrot; „uvěřte zkušenému lékaři, kdybyste i příteli neuvěřila. Potřebí jest jednati, jak jsem pravil, byste snad ještě většího neštěstí se nedočkala.“

„A co činiti? Kterak začíti?“

„Není to tak obtížné,“ pravil Hrot; „ne-

radno však, zde o tom mluviti; lidé zaslechnou něco, ač nedoslechnou, a pak domněnky své jakožto pravdy po světě roznášejí.“

Zašli tedy do domu, kdežto lékař věc tuto paní Branské dovysvětlil. —

Mezi tím Stanislav co pravý šílenec bez účelu a zámyslu sem tam běhal, někdy jako posedlý laje, někdy jako zoufanlivec hořekuje. Napadlo mu konečně, že marné jest vše počínání jeho, pokud nezví, kde Lea se nachází. Ale kterak se toho dopíditi? Doma se po ní ptáti nemohl, a v zahradě Efraimově ani živé duše!

Zaběhl tedy do města a obíhal sklad Efraimův. Lidé potkávající ho se mu vyhýbali a se zastavovali, neboť vzezření jeho bylo velmi divoké; on však si žádného nevšímal, ani známých svých, jižto za ním se dívajíce, nemálo se divili nepochopitelnému chování jeho. Efraim nebyl ve skladě, nýbrž pouze jediný krámský. Stanislav rozhodnuv se ke kroku, jejž učiniti zamýšlel, jako štvaný tam vběhnul.

„Nevíte, kam odjela Lea, dcera Efraimova?“ tázal se hbitě.

Krámský se naň chvilku podezřele díval, načež chladně odpověděl:

„Nevím, ale tamhle právě přichází pan Efraim sám, zeptejte se jeho.“

Stanislav sebou trhnuv odběhnul, jak přiběhl.

Vše to jeho rozkvašení mu přece nedodalo síly, s Efraimem se sejíti a přímo s ním promluviti! Znal jej co muže rázného, jemuž imponovati nelze, a vědomí toto jej ani v nerozumném vytržení jeho neopustilo. Pud mocný jej poháněl, by se silnějšímu vyhnul.

Avšak duševní stav jeho v těchto chvílech již onoho stupně dosáhnul, za kterýmž jen násilné padnutí nastává a na kterém struna rozumu, když byla v podobném přepnutí dlouho setrvala, konečně prasknouti musí.

Hodina po hodině míjela, aniž rozbouření jeho se umírnilo. Byl se potkal s protivou, kteráž ho vždy hlouběji do víru strhovala. Předkládal si urážlivý ousměšek těch, jižto ho

obelstili, a vytýkal jim, že mu na cti i na citu ublížili.

Řada myšlének vytržence bývá neobyčejná a tak podivná, že povážlivému člověku těžko se do nich vpraviti.

Odpoledne teprv se zase na blízku domova octnul.

Ejhle! Efraimova zahrada otevřena, před vraty stál řebřinový vůz, na nějž podomek Efraimův nábytek nakládal.

Stanislav přímo k němu pospíchal.

„Stůjte! Vy jste zde podomek; musíte tedy věděti, kam se poděla dcera Efraimova? Kde jest Lea?“

Přistárlý podomek, bývalý voják, člověk váhavý sice, ale pevný jako skála, v práci se pozastaviv, k Stanislavovi se obrátil a od hlavy k patě ho změřiv, z kapsy vytáhnul pikslu, váhavě ji otevřel a Stanislavovi ji podávaje, pravil:

„Nezoufejte si, pane; avšak mi pan Efraim řekl, kdyby se mne někdo po něčem ptal, co se domu mého pána týká, buďsi to vím aneb

nevím, abych jej zkrátka odbyl a na pána odkázal. Ten vám poví. Šňupněte si.“

„Jakže? ty pacholku se mi posmíváš!“ zvolal Stanislav ruce napřáhnuv.

„Hoj, panáčku, s takovou mi nepřicházejte!“ odpověděl podomek rukáv si vyhrnuje; „sice vás chytím za pedály a z hnátů vašich nadělám draček, jimiž si pak na svůj rozum posvítiti můžete.“

„Bídníče!“ zkřikl Stanislav, chtěje se ho chopiti; ale kdosi mu ze zadu obě ruce zadržel, že jako v kleštích vězely.

Ohlídnuv se Stanislav, spatřil Efraima. Ruce mu klesly, síla jeho byla zlomena.

Efraimovy oči se jiskřily, tvář se mu křečovitě stahovala. Bylo patrno, že s sebou zápasí; leč povážlivost zvítězila.

„Upokojte se, mladý pane!“ pravil třesoucím se hlasem a odvedl Stanislava stranou.

Tento sebou vládnouti nechal jako dítě.

„Nejsem ni soudcem, ni mistrem vaším,“ pravil Efraim přísně, „abych chování vaše vám předstíral. Zodpovídejte se z něho před svě-

tem a svědomím svým jak chcete a můžete. Jsem však pánem domu svého a rodiny své, a otcem Leiným. Znám vaše záměry, a pošetilost vaše mě na nejvýš popudila. Nebyl bych se však nikdy nadál, že se tak nápadně zapomenete. Pravím vám, chraňte se mne, a neopovažte se k dceři mé se přiblížiti. Kdy a kdekoliv se o to pokusíte, vždy a všady vám nelibě cestu zatarasím. Kroky vaše jsou zde marné. Zbudil byste dalším snažením jen protivy, jimž se vyhnouti, snažně vám radím. Mluvil jsem s vámi ponejprv o té věci, hleďte, aby to bylo naposled. Byl bych s vámi již i nyní jináče mluvil, kdybych nešetřil sousedního domu a výtečné paní matky vaší. Co jsem vám však řekl, to zůstane mezi námi.“

Takto pověděv, zase k vozu se vrátil.

Stanislav stál jako omráčený; krev v něm stydla, zahanbením div že neomdlel.

Chvějícími se kroky po chvilce mezi zahrady odcházel. Proud myšlének jeho se zastavil; prudkost, rozčilenost byly ty tam. Jako ve snách ubíral se k nejzadnějšímu konci Ja-

vůrky k tichému pomezí sadů, kde pouze houština křovin od akacové besídky jej odlučovala. Vůkolní ticho mu lahodilo.

Pozastaviv se zponenáhla zase k sobě přicházel. Větřík sílícím nádechem spánky jeho ochvíval; země a nebe mírnými půvaby oplývaly. V celém okolí posvátné panovalo ticho, loudíc se i v prsa vytržencova.

Bylo mu v té chvíli, jako když zmítané vlny po bouři si uléhají, jako když praskot stromů vichřicí lámaných v lehounký šumot ratolestí přechází.

Stíny obklopen na drn usednul. Bylo mu teskno — až k pláči.

Zamyslil se tak, že ani matku nezpozoroval, kteráž mezi tím v loubi stoupivši tam se usadila tak blízko k němu, že jen prozračné listí je oddělovalo. Teprv když tam po chvíli ještě druhá osoba přibyla, procitnul Stanislav.

Hle, byla to Anna!

Slunce právě zacházelo. Rudá zář jeho větvemi prokmitajíc stinnou besídku zlomeným

ojasňovala světlem. Jeden z těch paprsků co skvoucí diadem kolem čela Annina se kroužil.

Stanislav pozdvihna hlavu, trnul při pohledu na tyto dvě osoby, ježto mu před nedávnem nejmilejší na světě byly a srdci jeho nejblíže stály. Nikdy před tím je tak skoumavě nepozoroval, jako v této chvíli.

Jak sestárnula matka jeho, jak zasmušilý se stal hled, jak přísné se jevily tahy tvářnosti její!

Anna zase výrazem hlubokého zármutku doplňovala smutný obraz. Leč čím déle Stanislav na ni pohlížel, tím pevněji a žádostivěji utkvívaly zraky jeho na slíčné té bytosti.

Liliové čelo poněkud ku předu se klonilo, navlhlé oči v tichém jasnočistém odlesku plály, bělavé husté kadeře kol ubledlých tváří splývaly, celý obličej půvabem nevýslovné jemnosti se značil. Lehounký florový svrchní oděv, z jehož širokých průhledných rukávů dvé alabastrových ramen vyzíralo, líbeznou postavu Anninu jen jako skvělý obláček ochvíval. Vypadala jako anděl, i bylo se takměř nadíti, že spanilá

tato bytost v tu chvíli jasné peruti rozvinouc k nadvzduchu se povznese, s něhož právě že slétnula se zdálo!

Stanislava to proniklo plamenem. Nikdy před tím se mu Anna v tak uchvacující kráse nezjevila. Znal jí co šťastnou, s životem jen pohrávající dívku povahy vždy jasné a průhledné. Nyní však nálet smutku znakem vyššího duševenství ji přiodil a veškeu ráz a povaha její v nadšení se jevily. V zármutku svém blíže mu nyní stála, nežli jindy s bezstarostnou veselostí.

„Tys mne sem obeslala, matinko,“ pravila hlasem tak něžným a libozvučným, že slova její jako struny harfy na prsa Stanislavova zatloukala. „Dříve však, nežli promluvíš, dovol, bych se ti s něčím projevila, co mi už dlouho na srdci leží.“

„Mluv, milé dítě,“ odvětila paní Branská; „tuším však, že nás ta sama příčina svedla, a obávám se, že si jedna druhé málo útěchy poskytneme.“

„Snad přece, matinko, snad přece! — Zá-

leží jen na tom, aby se jednou rozhodný začátek učinil, a pak aspoň *jeden* z našeho okresu k jasnému konci prohlídne. — Ó matinko! tys jediná, s nížto promluviti mi lze jest o hoři mém. Nemám na světě, kdožby mě vyslechnul a mně porozuměl. Matka má jest v Pánu a předobrý otec můj trápení mé nepochopuje. Tobě tedy se svěřuji. Jdi pak, drahá, druhá matinko má, a oznam Stanislavovi, aby se marně netrápil a nermoutil, neboť jej ze všech slibů jeho — propouštim.“

Dále mluviti nemohouc, s usedavým pláčem v náruč paní Branské se vrhla.

Matka Stanislavova také nemohla mluviti; i ona se rozplývala v slzách. Hlavu sklonivši, ústa svá k čelu Anninu tiskla, načež hlavu plačící dívky k srdci přivinouc, kadeře s čela jí stírala.

Takž v tichém obejmutí setrvaly chvíli, až Anna zotavivši se, slova opět se chopila.

„Ano, odříkám se ho a ze všech slibů jej propouštím. Činím to po bojích nevýslovných, neboť snadněji by mi bylo rozloučiti se se ži-

votem, nežli — s ním! — Ale osud tomu jináče nechce!“

„Ty jsi jej tedy tak vroucně milovala, Anninko, a předce se ho sama odříkáváš?“

„Vroucně, pravíš? — ó nesmírně, nevýslovně!“ zvolala Anna. „Milovala jsem ho a milovati ho budu celým životem, neboť mi nelze myšlénky své v sobě vyhladiti a srdce z těla si vyrvati. Odříkám se ho jenom proto, abych ho zprostila pout, jež ho tíží, a svazku, který ho obmezuje a jemu překáží. Nechci rušiti blahostí jeho, nechci mu déle v cestě státi. Nehledím při tom na sebe, jedině na *jeho* spokojenosti mi záleží. Budiž jenom *on* šťastný; já — nechť třeba umru! . . . A zde, matinko, jsou jeho dopisy, všechny — všechny!“

Usedavý pláč jí dále mluviti nedal.

Balíček listů paní Branské na klín položivši, tvář rukama si zakryla. Bylyt to všechny dopisy, jež Stanislav od počátku zkvetající své lásky až ku chvíli odjetí jeho do Prahy

jí byl poslal. Ozývalo se v nich srdce citem nejvřelejším rozechvělé, mysl ušlechtilá, vroucnost nelíčená! Byly živý opak toho, čeho Stanislav se později dopustil, byly přísnými žalobníky jeho před soudem rozumu, poctivosti a věrnosti.

„Vracejíc tyto listy s bolestí nesmírnou,“ chopila se po chvilce Anna zase slova, „loučím se s nimi se srdcem puklým. — Vše, co všední a nepatrný život můj povzneslo, co srdce mé ušlechtilo, co přítomnost mou svlažovalo a čím budoucnost nebeská se mi zjevovala — to všecko v lístečkách těch se chová. Vracím mu je a s nimi celé své životní blahoslavenství. Kdyby nebylo ohledu na přemilého otce mého, kdož ví, až kam by mě bylo zoufalství dovedlo. Takž ale mi nezbývá, než číši hořkosti trpělivě vyprázdniti kapku za kapkou a trápení své mlčky snášeti, abych nezarmoutila i otce, kterýž zasluhuje, abych na kolenou mu sloužila. Ó matinko! proč mi Stanislav takto učinil? Proč mnou tak nápadně povrhuje nyní, kdežto si povědoma nejsem nižádného zavinění,

kdežto mne jindy miloval tak vroucně, až jsem zhrdla láskou jeho? Co se mu znelíbilo, že tak nemilosrdně se ode mne odvrátil? — Avšak láska v hlubiny srdcí nahlíží a vidí tam, vidí mnoho — co jiným tajností zůstává! — Mne zajisté neklame předsudek nižádný, když se domýšlím, že Stanislav — miluje jinou!“

„Což ty něco víš, milé dítě? Jaké toho máš známky a přesvědčení?“ tázala se paní Branská.

„Nevím ničeho,“ odvětila Anna; „ale celé chování jeho dosti zřejmě mluví. Klamala jsem se dosti dlouho; konečně však i *mně* vysvítá, že mu marnè nemoc vnucujeme, že ho netrápí a nebolí nic jiného, nežli slovo, jímžto se na mne upoutal. Pozorovala jsem jej příliš často a se srdcem nad míru dychtivým. Nečiním mu však žádné výčitky. Jsem jen obyčejné, málo pokročilé děvče; prostý duch můj nedostačuje výletům jeho. Budiž on tedy šťastným s tou, která mu lépe rozumí a vyšší snahy jeho pochopuje!“

Stanislav to vše poslouchaje, v útrobách

svých se zachvíval. Pocitoval nesmírnou ztrátu svou, neboť člověk poznává cenu věcí tenkráte nejživěji, když jich pozbyl. I svědomí mu činilo výčitky. Vysvitlo mu nyní, jakou perlu od sebe vzdálil, jaké srdce marně zarmoutil. Pocitoval, že od té chvíle, co ona se ho na vždy odřekla, všeho byl zbaven, co život jeho blažiti mohlo.

To vše ale zakládalo se na dojmu, jakýž Anna vyznáním svým a zachvacující krásou ve chvíli roznícení naň učinila.

„Anninko, má drahá dceruško," jala se potom paní Branská mluviti, „pochopuji zármutek tvůj a šlechetnost jednání tvého uznávám; leč, má milá, ty nevíš, kterak se zde dneškem všecko proměnilo. Vždyť jsem toho ani sama povědoma nebyla, pokud mne doktor Hrot o tom nezpravil. Potřebí ti to zděliti, milá, aby v srdci tvém se neudržela tajná snad hořkost proti neštastnému. Netušilť nikdo, co Stanislavovi vlastně schází; a křivě jsme ho posuzovali. Jediný Hrot o tom již dávno věděl, nechtěl prý nás ale zarmucovati, pokud bylo vý-

hlídky k napravení. Nyní ale nastala doba beznadějná pro Stanislava, a protož lékař se projevil. Což nemáš ani stopy o pravém stavu jeho? Nepozoruješ, že nemoc přehrozná s ním pohrává, na kterouž jsem podnes ani ve snách nepomyslila?“

Anna bolestně se usmějíc odpověděla:

„Cokoliv o nemoci se zde mluvilo, to vše právě jen z počátku naší domněnkou bylo beze vší podstaty. Člověk se tím utěšoval, pokud mu jen možná. Nyní ale již vím, že tělo jeho jest zdravé a nemoc jen v srdci leží. Má nemocné srdce — vždyt pak sama nejlépe víš, co se tím vyrozumívá!“

„Tělo je zdravé, pravíš, Anninko? Nuže, tedy poslyš přehroznou onu zprávu, jejíž pravdivost se déle zapírati nedá. Nejen Hrot se mi dnes s tím svěřil a druzí lékařové přisvědčili, alebrž i cizí lidé z města i z vůkolí mě na to upozornili, zřejmě se projevujíce, že Stanislav — *se zbláznil!* — Ano, zlaté dítě, on jest skutečně šílený! — A jsou prý při tom i jiná ještě nebezpečenství, a jenom neustálé takořka prý

odměřené péči lékařské se povésti může vyléčení jeho. Protož o navrácení mu těchto listů a o promluvení s ním ani řeči býti nemůže. Uškodili bychom tím více, nežli umění lékařův lze by bylo zase napraviti. Prozatím ho docela jen lékařům ponechati musíme. Nařízením jejich se také již dnes odpoledne po vůkolí rozestavili hlídači, aby jej pozorovali a se ho zmocnili. Vše již uchystáno jest k dovežení ho do blázince, což se zejtra časně ráno stane. Doma bychom se ho nijakž nedohlídali; tam však se mužové zkušení a umělí o to postarají. Nám nezbývá, nežli trpělivě na výsledky čekati, a doufati, že se mu světlo duše opět navrátí.“

Anna vyslechla slova tato s napnutím nevýslovným. Tvář její ruměncem se polila, z očí jí plamenný lesk zářil, ruce na prsou složíc dech v sobě tajila, a když paní Branská domluvila, tu jako u vytržení zvolala:

„Jakže, matinko? Stanislav na mysli jest raněn? Jest skutečně nemocen? Není to tedy svévolné mnou povrhování, co jej tak k nevlíd-

nému ke mně se chování pohnulo? O, matinko, ubezpeč mě o tom, že se neklameš, že to není pouhá domněnka!“

„Co ti napadá, dítě? domněnka! — Pro domněnku by ho předce do blázince neodvezli!“

„Do blázince? můj Stanislav do blázince?“ zvolala Anna celá uděšená a dopisů se zase chopíc a pevně v rukou je držíc. — „Stanislav by nebyl jinak k dohlídání? O, tam nepřijde, pokud já žiji! Nikdy! nikdy! Já — já sama se ho dohlídám, zde v našem domě, a kdyby jej celý svět opustil, nehnu se od něho, aniž od sebe ho pustím! Toho se žádný nedočká, by mého Stanislava mezi blázny uzavřeli a tam ho mučili! At ho zde léčí, mně na blízku, před očima mýma! — Nyní jest a zůstane mým, a žádný mi ho nevyrve, pokud se neuzdraví a sám nad sebou a nade mnou nerozhodne. V neštěstí svém jest mým! Pokud temno jej obestírati bude, budu jeho světlem, jeho vodítkem! Jakž medle bych jej svěřiti mohla cizím, hrubým rukoum? — A kde

jest nyní? Což připouštíte, by ho cizí lidé jako divou zvěř hlídali? Kdož ho lépe ošetřovati může, nežli já? Které oči se ho nejvěrněji dohlídají, nežli moje? — Ale kde jest, kde jest nyní? Půjdu ho hledati a najdu si ho a přivedu!“

Nečekajíc na odpověď paní Branské vzchopila se a pospíchala nešťastného milence hledati. Cit všemohoucí k blahočinu ji povzbudil a novým životem ji nadchnul. Z nyjící dívky stala se odhodlaná žena!

Kdyby nebylo lásky, kdež by bylo jiskry nebeské v člověku? Ona jediná od nešťastného se neodvrátí ani tam, kde povážlivost a chladný odměřující rozum se naň více neohlížejí. Poklesni a přátelé tě opustí, a zůstaneš osamělý, co větev od stromu odtržená a na poušť vyhozená. Hle, celý svět již prostředku nezná ku přispění tobě, jediná jen láska se tě ujme a pro tebe se obětuje! —

Paní Branská s podivením vstavši za Annou vyšla, marně na ni volajíc.

Dívka jako letem zahradou spěchala a po Stanislavovi se sháněla.

Tu napadla otce svého.

„Anninko! Anninko!“ zvolal tento, „pro Bůh tě prosím, mé dítě, pověz mi pak, co na tom jest, co si zde všickni lidé vypravují, že prý se Stanislav zbláznil? — O, milé dítě! kterak jsem polekán! Jaké výčitky si činím, to mi ani vysloviti nelze! Prosím tě, děvče, vyhledej ho pak, vyhledej, a přiveď si ho domů a nechoď od něho. Nebudu vás více stíhati, nechám vás, dělejte, co chcete; neopusť ho, zůstaňte spolu, ošetřuj ho, miluj ho — ach — vždyť já vím, z čeho to pošlo — je to hrozné! hrozné!“

Anna v pobídnutí tom nalézala jen ohlas svých vlastních pocitů a povinností, nerozumíc ovšem, kam ten dobrý člověk vlastně zaměřoval.

Odkvapíc pak, po marném hledání a dotazování napadla zahradníka.

„Neviděl jste mladého pána?“

„Ba viděl, před hodnou chvílí zašel do houští, bezpochyby tam někde usnul.“

Anna v houštiny se dala a s dychtivostí právě zimničnou Stanislava hledala.

Stanislav ale mezi tím se nacházel v stavu hrozném a politování hodném. Srdce se rozbouřilo, mysl zápasila, svědomí se ozývalo, obraznost se rozněcovala. Při tom byl tak zemdlen na těle i na duši, se ho sotva nohy udržovaly.

Když pak ale zaslechl projevení matčino, tu všecka síla ho opustila. Jak hrozné to pro něho okamžení!

„Jest to pravda? Jest to jen domněnka? Jsem skutečně šílenec — či jen potřeštěný slaboch? Jsem blázen, na nějž lidé prsty ukazují? jejž hlídači stíhají? na nějžto již i blázinec čeká?“

A čím dále, tím hrozněji se myšlénka tato v něm rozvinovala.

Popadl se za hlavu, omakával si lebku, položil ruce na čelo, jež mu jen hořelo. Zpozoroval, kterak celé tělo jeho zimničně se chvěje.

Tu mu napadlo vše, co kdy o šílenství čítával a slýchával. Napadlo mu tuhé léčení a hrozný život v blázinci.

„Přehrozný to stav, nemoci sobě odpověděti: Jsem blázen? nejsem? Který šílenec uznal své šílenství? Který se za rozumného nedržel? Takž snad jest i se mnou? Kdož ví, co jsem mluvil a činil, čehož si ani povědom nejsem? — Kdož mi vyjasní noc duše mé?“

Takto sám k sobě mluvil.

Některou chvíli v to nevěřil, jinou zase až k pláči trpěl myšlénkou, že snad přece jest šílený.

Myšlénky jeho se počaly splítati, mrákoty jej obklíčily, chvilkami bylo mu jako nad ohněm, chvilkami zas, jakoby ledoví větrové ze všech stran na něho doráželi.

Nelze mu bylo déle na holé zemi obstáti; pozdvihnul se — nohy pod tělem mu klesaly. Ledva že síla mu stačila k odstranění listí, a z těžka pak se do besídky dovlékl, kde na širokém drnovém odpočívadle před vichřicí chráněn pohodlně ulehnouti mohl.

Slunce zapadlo. Nitro loubí v šeru se krylo. Hluboké kolem mlčení. Někdy v křovinách spadlá suchá větev pod lehounkým krokem zachrastila.

Anna se blížila, tiše, tichounce, jako přízrak podvečerní, jako hvězdní kmit v houštinách se tratící. Zde zraky své napínala, tam zase hlavu kloníc, sluchem pozorovala. Stanislava nikde nebylo.

Došla až k besídce.

Tu těžké dýchání pozornost její zbudilo. Zlehounka větve odstranivši dovnitř vstoupila.

Stanislav zde. V těžké spaní klesnuv, nepokojným snem se trápil.

Luna právě nad besídku se vznesla. Haluzemi se vkrádajíc, zvědavě nahlížela v stinný ten koutek.

Spatřila dívku, ježto ubledlou tvář milencovu slzícíma očima stíhala; spatřila, jak potom si sedla a hlavu jeho zlehounka na klín svůj kladla, a níž a níže se sklánějíc, měkkými kadeřemi svými spánky jeho osypala, a vřelými ústy čela jeho se dotknula, a jak několik slzí,

skvoucích to perlí milosti a outrpnosti, na tváři jeho se zalesklo!

Stanislav pozdním večerem oči otevřel a pocítil se jako v novém luzném snu, v objetí anděla.

V blízkých houštinách zaklokotal slavík nejladnější svou píseň milostnou!

IX.

Jaro lásky.

V západní části Čech v nepatrné vesničce žila stará matka Efraimova a bratr jeho s četnou rodinou. Tamtéž se po nějaký čas zdržovala Rachel, Leina macecha, matka Benjaminova.

Domácnost Efraimova nemálo tím trpěla, že se Racheli do Prahy nechtělo. Lea ovšem ani nejvšednější věci nezanedbávala, leč domácího hospodářství příliš zkušena nejsouc, velmi se při něm nudila. Bylať se od dětství svého v oborech docela jiných obezřívala, takže se nerada od prací jí příhodnějších a ústrojnosti její přiměřenějších odlučovala. Efraim

jí v zalíbeních jejích podporoval jak mohl. Nikdy se jí nedostávalo žádoucích kněh, hudebních skladeb a písní nejnovějších. Efraim znal tělesný neduh její a věděl, že jí na nejvýš šetřiti potřebí.

Hrotovo upozornění na Stanislava jej nesmírně popudilo.

Ačkoli v mnohých ohledech jevil smýšlení velmi svobodné, přece ohledem na její známosti byl velmi přísný. Protož, aby všemu učinil konec, co vytržností a nepokojem hrozilo domu jeho, rychle se chopil návrhu Hrotova a hned příštím jitrem Lei s Benjaminem na venek vyslal k své matce.

Neočekávaný příkaz otcův ji nemálo překvapil. Neznajíc však pravé příčiny rychlého odjezdu, byla tomu povděčna, že s novou krajinou a snad i s novými lidmi se seznámí. Venkov seznati, bylo dávným jejím přáním. Neznala než Prahu a nejbližší okolí, a vyobrazovala si život venkovský nejkrásnějšími barvami, jakž se jí v ideálních selánkách představoval.

Benjamín na klíně jejím větší část cesty prospal, což jí bylo velmi milé, poněvadž neustálými dotazy nerušil myšlénky její.

Večerem teprv k místu dojela.

První dojmy, s kterými se tam potkala, nebyly právě příjemné. Chatrný domek, v němž příbuzní její přebývali, jako vyvržený, v nejzadnějším koutě vesničky ze špinavých stájů a chlévů vyzíral. — I domácí poměry babiččiny vyvedly Lei z mnohého klamu.

Vládnoucí paní v domě byla Rebeka, matka. Efraimova, stařena hluchá jak pařez, ale čilého ducha a podivuhodné obezřelosti. Mohlo se říci o ní, čeho uši její pozbyly, to že oči hojně nahrazovaly, a co doslechnouti jí nemožno, toho se dohlídnula na ústech a na čele mluvícího.

Byly to oči malé, sivé a hlukoko vpadlé, ale ostré a pronikavé jako šípy. Nemožno dlouho do nich hleděti; ona však je upírala brzo na toho, brzo na onoho, vždy něco k pokárání a opravování nacházejíc, ani zkabonilé vráskovité čelo její se nikdy nevyjasnilo.

Na staré patriarchální způsoby mnoho držela, všady je přísně zachovávajíc. Odporu žádného netrpěla, ba ani nejmenší odmluvy nesnesla. Celý dům se kořil vládomocnosti její. Bohatě pozlacený čepec kryl bezvlasou lebku její; na vyschlém, dlouhém, velmi hnědém hrdle se několik řad perlí bělalo.

Byl tam také Joel, syn její, mladší bratr Efraimův. Člověk to nevyrovnaný ve všem, co peněžného zisku se týkalo; jinak docela nevědomý, netečný a Rebece slepě oddaný. Hospodářství co nejbedlivěji obstarával, vinopalnu s velikým prospěchem řídil, a i jinak, kde jen možná, peníze těžil a shraboval. Ničeho se však netknul, pokud s matkou se neporadil, ani nejnepatrnější maličkost bez přivolení jejího nepodnikaje.

Otrocká odvislost jeho byla příčinou, že i všickni ostatní v domě takto činiti museli. Vyšinutí z koleje bezohledného poslušenství sloulo zločinem v rodině.

Pro jiné jakékoliv věci na světě neměl Joel ani smyslu. Těžení bylo jediným jeho

povoláním a vyražením. Večer si uléhal jen proto, aby síly nabyl ku pracím příštího dne.

Jediná sobota činila výminku. Jinak se o něm nedalo říci, ani že dobrým ani zlým jest člověkem. Nikomu vlastně neublížil; ale nikomu také nepřispěl. Pravý to vzor neteč-ných sobíků.

Čeleď pracovitá dobře s ním vycházela; musela se však v potu tváři vynasnažovati. Váhavou a v práci chladnou nevytrpěl. Mimo čas pracovní však pacholci i děvečky velkých svobod u něho požívali, toulati se mohouce a třeba noci tráviti, kde a jak jen chtěli.

Žena jeho Noemi pilností se mu skoro vyrovnala. Outlá a slabounká na pohled, přece neunaveně z práce do práce přecházela, od-vislá jsouc od muže, jako on od matky. Kaž-dým rokem mu šťastně porodila dítě, čímž ovšem rodina se množila, a nelze bylo se diviti, že Joel po penězích dychtil.

Mimo polní a jiná hospodářství domácí se v domě tom také rozsáhlý obchod všeho druhu provozoval, jímž se zanášel Jakub, bratr

Noemin. Ten, jakož správce zevnitřních záležitostí, málo doma se zdržoval, navštěvuje trhy a po krajích jezdívaje, do Prahy, do Vídně i třeba dále.

Toho právě večera, když Lea přijela, nebyl Jakub doma.

Společnost tuto na čas doplňovala Rachel, žena vysokého vzrůstu, plná, svalovitá, tváří květoucích skoro až příliš a velmi jasného vzezření. Žádný by na ní byl nepozoroval nemoc, na jakou si neustále stěžovala. Bezpochyby jí venkov nad míru svědčil, sice by se zajisté poměrů tamějších brzo byla nabažila, nebot byla osoba jasné mysli ba i přívětivá poněkud, aniž k sobě zármutku a starostí připouštěla.

Toho však večera byla velmi smutná, neustále se mračila a vzdychala, jakoby byla Lea všecky neduhy z Prahy s sebou přivezla a je na ni uvrhnula.

Ještě jedna osoba tam byla, kteráž ale při stole na posledním místě sedala. Osoba to tak nepatrná, že se mezi ostatními docela

ztrácela. Ariel, malý hrbatý židáček s převelikou hlavou, ježto se mu na krátkém hrdle mezi vysokými rameny jako zvonek neustále klátila. Zevnějšek jeho byl hrozně zanedbaný, oděv chatrný, brada neholená, oči mdlé a mžouravé.

Mezi soukmenovci sloul *dobrým židem*, načemž se i vážnost jakás zakládala, již mezi Israelity ve vůkolí požíval. On také byl jediný v domě, jejž Rebeka nestíhala, nekárala, talmudskou jeho moudrost vysoce ceníc.

Jinak postavení jeho v domě, ač mnohostranné, bylo přece jen nízké a podvržené, poněvadž práce jeho, třeba sebe nutnější, předce k rozmnožení peněz nic přímo nepřispívala. Byl domácím košerákem, učitelem dítek Jokubových, knihvedoucím staré Rebeky, tajemníkem Jakubovým, a při obřadech předříkával hebrejské modlitby a předzpěvoval hebrejské písně, což bylo hrozno poslouchati. Na sobotu neopominul šabesovou lampu rozsvítiti, a nikdy k stolu nezasednul bez ohromného třírohého

klobouku, jenž se mu na hlavě neustále jako loďka na vodě kolíbal.

Večeře přišla na stůl. Ustrojeno bylo velmi chudě a velmi spoře odděleno.

Krátký nepatrný hovor brzo uváznul. Benjamin při skrovném jídle brzy usnul; Joelovy děti mlčíce s lavic se šoupaly, Lea vypravila nektéré oustní zkázky otcovy, Joel několik slov o pracích budoucího dne prohodil a tím byly látky vyčerpány.

U přítomnosti Rebeky se nikdo neosmělil promluviti, leda když zláště povzbuzen byl. Vědělo se, že ona hovor nenávidí, jako hluší vůbec.

Rachel žalostivě před sebe hleděla, Ariel hlavou klátě cosi pro sebe mumlal — snad si předříkával hebrejské žalmy; Rebeka mlčíc pichlavé své oči s jednoho na druhého upírala.

Lea pociťovala celou tíži nudných těch okamžení a nevábnou tu společnost brzo prohlédla. Uznala, jak hrozné pobývání mezi takovými lidmi. Celá povaha její způsobům zdejším odporovala. Zvyklá jsouc vždy přímě

se chovati, vše duchem pojímati a bez ohledů se projevovati, jiné vlády nad sebou neuznávala, nežli vyššího rozumu a důmyslu. Nelze jí tedy bylo poměrům se podrobovati, ježto za nízké považovala.

Na otázky své dostávala zvrácené odpovědi, někdy i žádné, i bylo patrno, že se přítomní zhrožovali živého projevování bezohledných mínění jejich.

Přímé chování a neohroženost Leina obzláště na Rebeku nelibě působily. Protivilo se jí, že Lea právě tak se k ní měla, jako k ostatním, aniž jí ušel úsměch dívky, když něco zpozdilého projevila. Marně na Lei oči upírala; tato jediná mezi všemi hledy její bez úžasu snesla, ano tak jasně na ni hleděla, že stařena zlostí se chvějíc oči sklopila.

Joel se nacházel v největši nesnázi. Matky se bál a na Lei se nechtěl odvážiti. Skličovala ho myšlénka, že domácímu pořádku jeho nebezpečenství hrozí přítomností tak vzdělané, ostrovtipné a bezohledné osoby. Neustále prsty pohyboval a podobnými známkami s Rebekou

hovořil, nebot si mezi sebou obzláštní takovou mluvu utvořili, které žádný mimo ně nerozuměl.

Ariel kýval hlavou a mlčel, jakž vždy jeho zvykem bývalo nemluviti, pokud zláštní pohnútky k tomu nebylo. Jen když Lea se rozhovořovala, přestal mumlati, naslouchal a někdy podivně na ni zašilhával.

„A čím se zde bavíte?“ tázala se Lea k Racheli obrácena. „Což zde mezi vámi vždy tak mrtvo bývá, jako dnes? U nás jest živěji a vždy jakés zajímavé látky k pojednání. Život jest tak bohatý! zjevy dvou světů jej naplňují — dějinstvo a umění; nenít tedy třeba na něm se nuditi. Máte zde nějaké nové knihy?“

Na takové otázky se u Rebeky neodpovídalo. Úplné mlčení panovalo a jeden na druhého pohlížel s patrným úžasem.

Joel ještě hbitěji než dříve mluvil prsty, a Rebeka naň mžourala očima nevrle, někdy hlavou potřásajíc.

Konečně Rachel pošeptala Lei:

„O takových věcech zde nemluv, Leo; mámet tu jiných záležitostí a díla nazbyt.“

„Což není všady díla?“ prohodila Lea. „A jsou ty vaše práce již v sobě tak rozsáhlé, anebo je sami tak prodlužujete, tak že vám ani chvilky nezbývá k zotavení ducha? Jaký to život! Nenít zajisté nic nudnějšího na světě, nežli duše bez myšlének!“

Opět nastalo ticho.

Kdyby byla Lea jen poněkud zkušenější bývala tvářností lidských, byla by zpozorovala, že jí kolem žádný ani nerozumí, jakoby cizím jazykem mluvila.

Po chvilce Joel na zad se obrátiv, zvolal: „Martine, jsou chlívy dobře uzavřeny?“

Za pecí pak se ozval chraplivý hlas: „Jsou; klíče visejí na polici.“

Hned na to Rebeka od stolu vstala, což bylo znamením, by se každý na své lože odebral.

Bylo všem ulehčeno, neboť přítomností Leinou byli všickni jaksi sklíčeni.

Joel pak doprovodil matku do její komnaty; ona k němu promluvila:

„Poslyš, Joele, ta Lea se mi dokonce protiví. Efraim se prohřešil proti zákonům izraelským, že ji vychoval jako nějakou dceru Gojim, a ne jak na pravou židovku sluší. Jest však už dospělá a těžko ji překonávati. Protož jest vůle má, aby se co nejdříve provdala a poslouchati naučila. Zasnoubíte ji s Jakubem. Už jsem na to dříve myslila, a nyní vidím, že to oběma prospěje. Starej se, Joele, aby se stalo, jak jsem vyřknula.“

Joel mlčky se poklonil. Cokoliv matka řekla, bylo mu zákonem. Slíbil, že tak učiní, načež ho Rebeka propustila.

Mezi tím zase Rachel uvedla Leu do komory.

„Budeš zde mít zlé postavení, milá Leo; pozorovala jsem, žes se babičce i Joelovi docela znelíbila, čímžto si's velmi uškodila.“

„Kterak to možná? vždyť jsem se žádné nepravosti nedopustila!“ podivila se Lea.

„Ale neslušnosti, milá Leo! — Holenku,

zde jest docela jináče, nežli u nás doma. Co babička chce, to jest svatý zákon. Když ona mlčí, nesmí nikdo mluviti; dívá-li se na tebe, nesmíš jí do očí hledět, což za nepokoru si vykládá, alebrž oči sklop, jako ostatní všickni. Ty se sem vůbec nehodíš, dušinko, a bylo by lépe bývalo, kdyby tě byl Efraim v Praze ponechal a mne tady. Co pak mu napadlo, že tě sem tak kvapně vyslal jako déšť z čista jasna, ani mne o tom dříve nezpraviv?“

Lea pokrčíc rameny neodpověděla.

„Já jsem těm zdejším způsobům již zvykla,“ mluvila Rachel dále, „a vůbec snadněji se do zdejšího života vpraviti mohu, nežli ty. Bylo by ti zde hrozně krušno, dceruško, aniž bys to časem snésti mohla. Radila bych ti, abys se aspoň pozejtří zase domů vrátila. Benjamina zde třeba podržím na nějaký čas. On zde nic nezanedbá. Ariel ho vezme do cviku, a dětí jest zde plný dům, s nimiž se baviti může. Učiň tak, děvčátko, a věř, dobře pochodíš.“

„Kterak to možná?“ odpověděla Lea.

„Což se ti zde tak líbí? Kdyby po mé vůli šlo, vrátila bych se v tu chvíli do Prahy; ale tatínek jednou rozkázal a odmluva neplatí. On zajisté málo kdy přikazuje; co však jednou řekne, při tom zůstane. Ale psáti mu budu hned zejtra, a ty mu doma též domlouvati budeš!“

„Tedy musím odtud?“ povzdechla si Rachel. „Oh, Leinko! ty máš tak bystrý rozum; což pak ti nic nenapadne, čím bych se vymluviti mohla? Považ jen pak, dítě, že se mi zde o zdraví jedná!“

„Ale, matinko, já bych v skutku myslila, že je u nás zdravější povětří, nežli zde.“

Rachel zamyšlená jen povzdechla, nevědouc co odpověděti.

„Prozatím se tatínkova vyřknutí přidržeti musíme,“ pravila opět Lea. „Snad se zase jináče rozmyslí, až jen nějaký čas doma pobudeš a s ním sama promluvíš.“

„Nevidím jiné pomoci!“ vzdychla Rachel; „jest to hrozné!“

Když pak Rachel odešla, zmocnil se Lei

velký nepokoj. První dojmy, povždy nejmocnější, jí ledacos k pomýšlení dávaly.

Zhasila světlo a otevrouc okno, do zahrady hleděla.

Byl to kus zanedbalé země za stavením, úryvek louky s několika polosuchými jabloněmi a jinými stromky.

Hvězdojasná noc vyzývala zrak její do dálky; kam však jen oči stačily, ničeho nespatřily, než holé role a několik planých hrušek, jež zde onde po mezích rozestavené v v šíre planině se nudily.

Jaký rozdíl mezi tím, co si Lea o venkově představovala, a co skutečně našla!

„Zdaliž opravdivost povždy tak daleko za domněnkami našimi zůstává?“ pomyslila si; ale hned zase jí napadlo, že mnohý začátek dosti nudný, časem živě se rozvine.

Zatím noc valně pokročila; v domě zajisté všickni již tvrdě spali. Celé okolí jakoby ve snách bylo utonulo. Nebylo myšlénky v něm, aniž možno nějaký obraz z něho vy-

louditi. Jen vesní psové někdy zaštěkali a jiní z povzdálí jim odpovídali.

Tu za plaňkami cosi zašustělo.

Lea na krok od okna odstoupíc, pozornost napnula. Zaslechla blížící se kroky a brzo spatřila člověka, jenž zlehounka stromovím se proplétaje, k domu se přikrádal.

Muž prostředního zrostu přímo pod okna došed zakašlal. Patrno, že to byl člověk známý, neboť domácí pes nezaštěknuv, velkými skoky k němu přikvapil, a vesele naň poskakoval.

„Tys to, Jakube?“ zašeptal hlas ženský s hora. „Proč tak pozdě přicházíš? Nezdržuj se zde a jdi do své komory; je nebezpečno mluviti — jest zde Lea, mohla by nás zastihnouti.“

„Jaká Lea?“

„Což zde mohu rozkládati? Ráno se dovíš, dobrou noc! Jen nezaspi, než odjedu. Jdi jen, jdi!“

„Rachel, slyšíš? — co to znamená? jaké to bláznivé pohádky? Slyš pak! mám s tebou co důležitého mluviti.“

Ale Rachel se neozvala.

„Kýho ďábla! Nezavírej okno. Mám zde řebřík uchystaný. Což jsem nadarmo tři míle běžel?“

Tvář Leina zahořela, srdce v těle jí nepokojně tlouklo. Zanevřela v okamžení tomto na celý svět. — Vyjasnilo se jí, proč se Rachelce domů nechtělo!

* * *

Zápisky Leiny.

Tři dny již neustále prší. Jest, jakoby se dlouhá chvíle s oblak řítila. Co počíti v tak bídných časech? Nikde útěchy — ani na nebi, ani na zemi. Obloha bez slunce ve dne, beze hvězd v noci. Země na bařiniště zvlhlá. V domě spousta a přes práh vykročiti nemožno. V celém okolí ni jasné duše, ni jasné tváře. Babička jako mračno kolem myslí — nedá jím proniknouti. A byt i jí nebylo, byla by přece tma v oboru zdejším, kde není za jiskry

světla! V živých tělesích mrtvé zde duše nyjí — jako v pohyblivých rakvích! —

Co počíti v hladových časech, kde se duši potravy nedostává? — Marně ona práhne a vysychá, jilm na poušť vyhozený! . . . Myšlénky váznou a hynou. Člověk jako lampa hasne, když olej dochází.

Napadá mi právě, že ve všem a všady jedny a též základní zákony panují. Jedno jak druhé vznikne, trvá a zachází stejnými poměry. *Jedna* životní síla veškerenstvo proniká. Kde jí ubývá, tam potřebí ji nahraditi. Ale tělo jen tělem se sílí a duch duchem.

Mísa koláčů přede mnou leží, mysl však se na nich nevypase. Jest právě tak, jako kdybych zde co jíst neměla, ale hojnost knih. Dvojí život náš dvojí potřebuje potravy. Co se zanedbává, to se umořuje. A mořením jest život zdejší, mořením těla na hrobkách duší zavražděných! —

Kterak se ti lidé unavují a i naklopotí tam, kde toho potřebí není! Kterak pokřikují celý den a vadí se beze všech příčin, jen tak ze zvyku! A přece to vše, co za celý den udělají, půl dnem by se vykonati dalo, kdyby se toho rozumem chopili. — Takž lepší polovice života v marném potu se utopuje. Ta ztracená polovice by dostačila ku vzdělání ducha . . . Byl by čas, aby stroje vešly do všeho hospodářství. Není-li hříchem, že předrahé síly lidské se vynakládají na práce, jež dřevěná a železná kolečka mnohem líp a rychleji vykonají? . . .

Včera mě Noemi upozornila, že bych mohla punčochy plésti, jako jiní. Jest to práce, která dlouhou chvíli *dělá*, nevšak ji zahání. Zaměstnání takové jen prázdným duším lahodí. Je to časem důležité a nutné; ale celý život tím tráviti hrozno! Kde to zhlídnu, tu to na mne působí, jako když celý den na lavici kočka přede! . . .

Lidé již ledacos na světě z dlouhé chvíle podnikli. Kdož ví, zdali by vůbec něco dě-

lali, kdyby je ona k tomu nepohnala? O boháčích aspoň bych to směle soudila. Chudého ovšem potřeby ku práci nutí. Jenom šlechetní, — a těch jest málo! — pracují pro všeobecnost, pro nynější i budoucí časy, na sebe při tom jen tak vedle pamatujíce. Nebozí, pro jiné žijíce na sebe zapomněli a nemají pak, kde hlavy uložiti!

Protož platiž zásada: Žij pro svět, a na sebe při tom nezapomeň.

Ale praktiční lidé prý jen pro sebe žijí! V mrtvých časích dobře při tom obstojí, ale jen v mrtvých! Když se však zablýskne na obzoru, otřesou se a do sklepů zalézají.—

Macecha šťastně odjela. — Při tom mi mnoho napadá; nechci však déle na to mysliti . . .

O Jakubovi ani stopy. Byl-li to zdejší Jakub? Praví se, že jel na Plzenský trh. Tuším, že se jak přikradl tak odkradl, a Rachel

kdesi očekával; sice bych nepochopila horlivost a spěch, s jakým se ráno odebrala. Srdce mě při tom bolí . . . můj nebohý otec! . . .

Babička sedí v komoře a počítá dvacetníky, by jimi sklepy naplnila; život její přece jen prázdný ostane. . . .

Noemi mně dnes pošeptala, kdybych babičce po vůli byla, že bych mnoho prý dědila. Děkuji uctivě. Nejsem žádostiva. A Jakub prý má několik tisíc uschovaných. Těší mne, odvětila jsem, ale pranic mi na tom nezáleží. Noemi zavrtěla hlavou a pravila: „Ty své štěstí sama nohama šlapeš!“ — Jak zpozdilí, směšní to lidé! —

Nic se mi zde tak neprotiví, jako neustálé chválení Jakuba, to nespravedlivé vynášení člověka, jejž jsem prvním večerem na hanebnosti dopadla. Slepí lidé chválí, co neznají. Má prý peníze. Jest to také přednost jakás a zásluha? Dobře pro něho, ale kdo má co

z toho? Zdaliž tím co způsobeno pro vlast, národ a člověčenstvo vůbec, když sobík pro sebe shrabuje, truhlice uzavírá a nic nepodniká ku prospěchu obecnému? Nechť mu shnijí ty peníze jeho, jako on časem shníti musí v černé zemi! — Nahrne peněz, syn je po něm zdědí a k hromadě první ještě druhou připojí. Přijde pak vnuk, jenž je oboje promarní. A tento zajisté z nich bude nejmoudřejší, neboť jím zase přijdou peníze do světa, jemuž přináležejí! . . .

Kde však jsem se octnula? Chtěla jsem deník psáti a do rozjímání zabíhám!

Buďsi! Nejen to, co vidíme a slyšíme, jest život, alebrž i to, co sami myslíme. Rozjímání jest zrcadlo, v němž se duše zhlíží. Kdybychom častěji do toho zrcadla pravdy a sebe skoumání nahlíželi, prospělo by nám to více, nežli dívání se do skla, před nímž se líčíme!

Babička se mnou ještě vlastně ani nepromluvila, již však se na mne tak nemračí, jako prvním večerem; i ostatní se jaksi vlídněji a přítulněji chovají, ač na mne ta jejich přívětivost jako podzimní mrazík působí! —

Jest mi dnes zajisté jako zbloudilému na moři plavci, když z daleka první známky pevné země spatří. Jitrem se konečně vyjasnilo. Jaké to blaho v sluneční záři! Mocně mnou pohnulo, když procitnuvši komnatku svou ranními paprsky skropenou jsem spatřila. Rozervané mraky se rozptylovaly, co poplašené voje před vítězným sluncem ubíhajíce. Obloha promodrává a země okřívá. I to zahradiště pod mým oknem se zotavuje a jakéhos skrovného půvabu nabývá. Kde jen kmit záře dotkne se chudé jeho půdy, tam jakoby čarovným prutem nový život mžikem se vyproudil. Krůpěje se třpytí barvami všech drahých kamení, jakoby ruka všemocná to vodami nasycené pastviště byla smaragdy, amethysty a rubíny posázela. Tráva jako jezerní hladina se leskne, a roztroušené zde onde květiny luční pozdvihují na výsluní kleslé korunky své.—

Našla jsem práci. Vzdělám kus těch lad a uzpůsobím si hezkou květnici.

Miluji květiny. Zdali ony duchem něžných básniček k nám nemluví? — Škoda,

že lid tuto částku poesie života zanedbává, kdežto se v ní při skrovné práci tolik půvabů chová, že se jimi i nejchudší duše obohatiti a navnaditi může! . . .

Zejtra prý nastane v domě veliký šramot. Bude se na sobotu uklízet. — Zpravím si svou komůrku, aby byla bytelnější . . . V sobotu se všickni odeberou kamsi do sousední vesničky na veselku. Přemlouvají mě, abych šla s nimi, že tam bude živo a veselo, neboť prý se tam sejdou našinci z celého vůkolí. Nebažím však po rozsáhlých známostech — zláště mezi *našinci!* Jakub se zejtra domů navrátí, a půjde pak s nimi! Uvidím, zdali to přec Noemin bratr byl, nebo někdo jiný. Onli to, zůstanu doma! Neumím se přetvařovati tak, abych povržení své zahaliti mohla přívětivou tváří . . . .

Mám živou předtuchu, že se na té svatbě nespatřím.

Konečně mi oddechnouti možná! V domě se utišilo; venku noc nad míru příjemná. Byl

zde den hlučný a plno lomozu. Chramostilo se ve všech koutcch, až mi v uších brnělo. Malíř nízozemské školy by hezký obraz z toho utvořiti mohl, kterak se v nečistém domě před svátkem uklízí. Jakého harampátí se na dvůr vyneslo k umytí! Nepochopuji ani, kterak se to všecko do té vetché boudy vejde. Děvečky dnes jen lítaly. Tušilyt zajisté, že budou míti zejtra hody svobody — neboť všecko půjde— jenom já doma zůstanu.

Vzbudila jsem tím v celku nevoli proti sobě u babičky i u všech ostatních. Doráželi na mne i domlouvali mi jako nějaké hříšnici! Marné pobízení! — Slyšela jsem, jak Joel k Noemi na chodbě pravil: „Nech ji, nech! Ona nepatří mezi nás!“ Svatá pravda! — Kdyby však věděl, co já vím, bylo by po procházce a veselí. Tuším, žeby Jakuba okamžením z domu vyhnali. Jest to bohužel on! —

Před večerem přijel, i zdá se, že se mu úkony dobře dařily a že vydělal peněz nad očekávání, neboť chvála o něm zní bez konce. I babička se při večeři na něj jaksi usmála,

a Joel mu každou chvíli na ramena poklepával. Noemi div že ho láskou a uctivostí nespolkne. Spatřila jsem ho z povzdálí, hned jak přijel, a poznala jsem ho. U večeře teprv jsme se sešli. Škoda toho člověka! Kdybych mu neviděla Kainovo znamení hříchu na čele, řekla bych, že jest člověk k vystání. Není také právě nevědomý; při tom přičinlivý a pružný. Zdá se mi všecko, že také lstivý jest a úskočný.

Spatřiv mne, zarazil se patrně a oči sklopil. Tušil snad tajemným ruchem svědomí svého, že znám jeho vinu! Pozdravila jsem ho co nejchladněji, činíc napotom, jakoby ho zde nebylo. On se však ke mně s obzvláštní úctou, abych řekla — s pokorou choval. Bojí se mne as! Rachel mu zajisté řekla, že mám lehounké spaní a že mi nic v domě neujde.

Osvětě navzdor se člověk přece někdy se zázrakem potká. Lidé jsou krátkozrací.

Důležité věci na světě se dějí a jen vyvolení pozorovatelé o nich zvědí a všímají si jich; osoby vzácné nás obíhají, aniž si jich vážíme. Tu se nám něco neobyčejného přihodí, a divíme se, kterak to možná. Kdybychom stopovali pásmo dějin a obor svůj proskoumali — málo co by nás překvapilo.

Dnešním dnem jsem neočekávaně a valně pokročila v poznáních svých. — Našla jsem člověka bohatého pod kuklou bídy, drahocennou perlu v blátě chovanou. Totoť jest zázrak.

Šťastný a důležitý mně den! — Bylo as o deváté hodině ráno. Všickni k odchodu se chystali na dvoře shromážděni. Babička měla na sobě zlata, žeby jím patero chudých rodin oblažiti se dalo; za Noeminy náušnice bych si as hezkou domácí knihovnu zřídila, i za Joelovy prsteny a hodinky s ohromným zlatým řetězem bych si mohla pěkného Tiziana zaopatřiti. Jakub v tom ohledu projevuje dobrý takt a titěrnými šperky se neověšuje. Škoda ho!

Joelovy děti se mi dnes ponejprv líbily. Byly jednou za čas umyty a ustrojeny, i po-

skakovaly v očekávání velikých radostí. Miluji veselou, zdravou mládež, a ty zdejší knírkavé děti, jakoby se znova byly narodily. Měla jsem je v podezření, že to veselé vykřikování nejvíce Ariela a jeho hebrejských slabikářů se týkalo, jichž se děti na den zprostily. Věru, dětský náš ráj se prvním abecedním lístkem uzavře! A ten Ariel k tomu! Když mi napadlo, že to as učitel omrzelý, vadivý, bručivý, pedantický, bezcitný a kdož ví jaký, tu mi těch dětí bylo srdečně líto!

Ostatní byli již ze vrat, když jsem se do komnaty své vrátila; jenom Ariel opozdiv se ještě, nebyl z domu. Tu někdo zlehounka na mé dvéře zaklepal, otevřelo se a Ariel zde!

Jiný to však člověk, slušně oděný a uhlazeně se chovající, k nepoznání!

„Leo!“ — pravil ke mně — „budeš-li dlouhou chvíli míti, zajdi jen do mé komory, hledej v truhlici a najdeš tam knihy, které tě snad potěší. Vyber si z nich, které chceš, jen před domácími je ukrývej!“ — Takto promluviv, rychle odešel.

Co to znamená? pomyslila jsem si. — Jaký to člověk ten Ariel? Oblekl sváteční duši, či ta nezpůsobna jest jen škraboškou? Buďsi jakkoli — jsem spokojenější, než dříve, neboť jsou zde knihy. Nejsem na poušti ztracena. Arielova komůrka je hrozně uzounká. Stará truhlice mi tam nejvíce do očí padla. Hle, jaký to nález! Kniha na knize, staré i nové! Kde toho ten člověk nabral? Půl dne jako voda mi uběhlo přebíráním se v těch pokladech. Osvěžila jsem se a v mysli se mi vyjasnilo . . . . Den poctivě zplnil, co jitro slibovalo. Nebe jako chrpa modré, slunce v plném záření.

Ráno jsem se chvilku za našemi dívala, když odcházeli, přestoupajíce pahorek obzorní, na jehož vrcholku bujnými houštinami se proplétajíce zacházeli. Hezký to obrázek! Zajisté tam kus ladnější krajinky, nežli zde v té bídné vesničce. Hned po poledni jsem se tam odebrala.

Martin je dnes jediným pánem v domě. Jaký to originál ten Martin! Poslušný a bru-

čivý jako starý domácí pes; kratičkou dýmku celý den z úst nevyndá. Jinak dobrá duše. Když se nesměje, což zřídka se stává, tu vypadá, jakoby se rozplakával. Vážím si ho již proto, že nikdy kořalku nepije. Při některých lidech se ptáti nelze, jaké jsou cnosti jejich, alebrž pouze, jakých necností prosti jsou.

Běžela jsem na pahorek. Bylo mi tak volno, tak příjemno, jako v očekávání neznámé radosti. Když jsem na návrší vystoupila, překvapily mě stíny mladých boučků a osyk, i křovin jehličích, jalovcových a šípkových. Vonné zápachy mě ovanuly, libý chládeček mě vábil... Šíří a délkou stráně táhlo se předlesí na zad v hluboký dol, kde mezi skalními skupinami se tučná pastvišťata zelenala. Na pravo a na levo vybíhaly pěšiny k rozlehlým lesům, z jejichž průseků vábné dědiny jako z kolíbek vyhlédaly . . . Nejzadněji bílá kostelní vížka v slunci odpoledním jen plála!

Ohlédla jsem se, a hle i ta naše chatrná vesnička v novém se mi zjevila světle! Ležela tam mezi ozářenými nivami jako skrovný

ostrůvek v středu zářícího jezera; ty chudobné chaloupky jako na obrázku malebně za stromky se kryly. Níže pak sestoupivši a ze stezky se ušinouc, roklemi jsem se brala okolo skalních rozsedlin, kde v tiché samotě šerá jeskyně mě uvítala. Bylo mi, jako bych se na čarovném ostrově byla octnula. Kroky lidské se tam asi málo kdy ozvaly.

V takových místech jest člověku, jakoby zapomenutím minulosti napájel se k nerušenému požívání přítomnosti. Svět před ním míjí, starosti s něho padají, jako listy se stromů. Vše se oživuje; ty větve, jakoby k obejmutí jeho se rozkládaly; to ptactvo, jakoby tísně povšední z něho vyluzovalo zpěvem svým, štěbetajíc o zábavách svých a vypravujíc mu o blahé svobodě v zeleném lese! Výdechy kmenů obemšených, léčivých bylin i šťávnaté trávy mu lijou zdraví do stěsněných prsou; z haluzí útěcha šepce všemu žalu, nad pramenem stříbrotokým posvátný mír se vznáší!

Usadila jsem se v tiché kotlině skalního lemu. Pestří motýlové nad kobercem květino-

vým se hemžili, bzučící včely mě okroužely. Někdy to v borku nade mnou zasuštělo a poplašený doupnák zaletěl k lesům.

Snadže jsem tam as hodinu pobyla, an blížící se kroky pozornost mou zbudily.

Ejhle Ariel! —

„Vždyt jsem tušil, že tě zde najdu, Leo!“ pravil ke mně; „kdybys jen o půl hodiny dále byla pokročila, byla bys se přímo na veselce octnula. Zde však jest líp. Nejsem milovníkem hlučného veselí.“

„Proč pak?“ tazala jsem se příchodem jeho překvapena. „Mne zase všady těší, kde se radost uhostila.“

„Proč jsi tedy nešla s námi, Leo?“

„Byla jsem jaksi rozladěna ráno,“ odpověděla jsem pravdě se vyhýbajíc; „ale vy, Ariele, proč jste šel, když toho nejste milovníkem?“

„Musel jsem, milé dítě; šel jsem za povinností, nikoliv za vyražením. Vždyt jsem živ od těch lidí!“ odvětil Ariel s povzdechem.“

A takž jsme spolu ještě dále hovořili, a byla jsem celá udivená slovy i způsoby jeho.

To není Ariel, učitel Joelových dětí; docela jiná to bytost.

Vypravoval mi o mnohých zajímavých věcech, poučil mě o domě babiččině a sám o sobě. Pozorovala jsem z řeči jeho, že mi nakloněn jest otcovsky, ale podivné poměry v domě podivínem jej učinily. Tuším, že se přede mnou rozvine neočekávané divadlo z minulosti, neboť podotknul o věcech zajímavých i pro mne důležitých. Další provedení ovšem času ponechati musím.

„Viz," pravil konečně ke mně, „zde mé útočiště. Po šesti dnech Baalových několik hodin Hospodinových! Těžím z nich co mohu . . ."

A čím déle ke mně mluvil, tím víc se duše moje k jeho přitulovala. Nezapomenu na ty chvíle. Zpomínky tak milé zajisté i v pozdních života dnech člověka rozehřívají; i jednu krásnou jsem vyzískala pravdu, že duch jakkoliv stísněný, neopouští-li sám sebe a nezmařuje, vždy jakéhos průchodu najde ku povznešení se nad bídu svou povšední! —

Nikdy posud jsem se nepotkala s takovou dvojatostí povahy a způsobů v jedné osobě sloučených, jakož se mi s Arielem objevilo. Jediný však to protředek k udržení rovnováhy v obtížných a nelibých okolnostech jeho. Neobstál by zde, kdyby se před lidmi zdejšími jináče choval, a zahynul prý by omrzením, kdyby skutečně jenom tím byl, kým se zdá. Ale příroda jej nebohého věru co nepříznivá macecha obmyslila. Nepravidelnost jest pravidlem zevnějšku jeho, i ta stará vráskovitá tvář — zřícenina podrytého života — ni jediného vábného tahu nemá. Jenom některým okamžením, jakoby utajená bolest z prsou jeho vyrážela, čelo i celou tvář jeho zármutkem polívajíc.

V okamženích takových duch jeho s tělem patrně zápasíc, jakoby na chvilku zvítězoval, tvářnost oživuje a rázem zajímavým nadchne. Tu se zalesknou mrtvé popelavé oči jeho a uvadlá tvář se osvěží. Jen to skřivené tělo, to rameno vyšší než druhé, ty nohy stočené — ani důmyslem ani obrazností se narovnat

nedají! Prožilt on již as mnoho trpkého! Ráda bych něco z něho vyloudila, leč on zpomínkám, jeho se týkajícím, bedlivě se vyhýbá a jenom věcí mimoosobních se dotýká.

„Minulost jest život pochovaný," pravil ke mně, „a jenom to, co velikého a obzláštního způsobila, dědictvím nám připadlo. Chodilas již, Leo, mezi náhrobky a čítalas jmena dávno zesnulých? Co o nich víme? Kde se nás minulost jejich přímo dotýká? Zde onde jeden z tisíců zůstavil památku budoucím stoletím. Není to však on, nýbrž dědictví po něm, co nás hlavně zajímá. Totéž platí o živoucích. Co kdo užil a vytrpěl, to přináleží pouze jemu; jenom to, co pro svět učinil, patří světu. Já však jsem posud, bohužel! ani *sobě* nežil, nekuliv světu!"

Zamlčel se pak a teprv po chvíli opět slova se chopil řka:

„Udušuji v sobě zpomínání na trudnou minulost, kdežto již celá přítomnost má dosti krutě mě tlačí!"

A opět se zamyslil a po malé přestávce pravil:

„Víš, Leo, co znamená, nemíti žádné budoucnosti v životě? Jsemť právě jakoby úryvek neštastného národu, jehož síly rozptýleny jsou a který, jak se zdá, jen ku vymření dozrává. Kdož nás uvésti může zpět ku čerstvým pramenům vod Kanaanských! Ani tisíciletí nám nevrátí, čeho jsme kratičkou dobou byli pozbyli. A po čem rozptýlení vyvolenci národu celého práhnou, po tom i ztracený, osamělý, na poušt vyvržený syn jeho touží! Zdaliž se toho kdy dopídím? Ani bys neuvěřila, Leo, jaká myšlénka mě trápí strany mne po léta, strany tebe od několika dní! — Jsme odvislí, ty i já, odvislí od osudu — snad od náhody! — Malé jen slovíčko přece velký život v sobě chová. Jest zřídlo všeho blaha, pramen vší důstojnosti lidské — samostatnost.“

Nebohý Ariel! po samostatnosti touží, aniž doufá, že jí kdy dosáhne! Nemaje ničeho na světě, než bídnou mzdu nejbídnějšího postavení, rádby se zbavil poměrů jej stěsnu-

jících! — To jen přece nepochopuji, čím to jest, že tak prostosrdečně se mnou mluví, tak přátelsky ke mně se má, tak pečlivě, ba otcovsky se mnou jedná! Nepromluví ke mně bez patrného pohnutí. Vešken jeho ráz jeví se ke mně citným a jemným.

Ariel, když se mnou mluví, jest přímá protiva Ariela mezi ostatními. Kterak jsem si to u něho zasloužila? — —

„Život můj vysychá, jako vody deštní," pravil ke mně, „dnové ubíhají jako stíny bez zastavení. Zdaliž síla má kamenná jest a tělo ocelové? Konečně přijde hodina seslábnutí a bídy!"

„Vy se děsíte věcí vzdálených, Ariele!" těšila jsem stařečka. „Vždyt máte vědomosti a rozum, a každá rodina vás s radostí do domu přijme, byt jste se i od Joela odloučil. Svět jest tak velký a zaměstnání na něm tolikerých, že není síly, by nenašla půdy k vývinu, ni myšlénky, jež by se aspoň někde neujmula. Zdali se vám který domácí učitel vyrovná!"

Ariel oči na mne upřev, pousmál se a pravil:

„Z toho, cos právě vyřkla, vysvítá mi, že si ještě nerozumíme. O jiném jsem mluvil, na jinés mi odpověděla. Netáži se, kde se octnu a jakým chlebem tělo nasytím. Ale kamkoli hledím, odevšad jen otroctví mi hrozí. Nedostatku se neobávám. Člověk pilný chodě vyrůstá, pod lenivým však se lůžko rozpadává. Mně ale všecka práce stejná, pokud ducha neumořuje. Mé však přání sahá dále. Co mi po dostatcích v nepokoji a roztržitostech? O kéžbych jen částku života svého stráviti mohl v dávném věku minulém, jehož velké památky jako hory mlhami časův prokmitají! Tam jedině poklady moudrosti se chovají i žulové sloupy volnosti. Do pravěkův duchem zalétni, když přítomnost nudná a chorá tě omrzí. Octneš se v palácích nevyrovnaných. Na podlaze porfyrové zlatá lůžka k požívání ti kynou, stříbrný potok cedrami se proplétá, listí palmové v chládek tě zve, země vzácným kořením zapáchá! To jest poesie východu v dáv-

nověkosti! Najdeš tam zárodky všeho, co později se vyvedlo, kořeny skutkův, jež po stoletích teprv dorostly.“

Nevěděla jsem, co na to říci. Myšlénky Arielovy se hbitě vyvinovaly přechody kvapnými, jež jsem okamžením nepochopovala. Nevěděla jsem, kam vlastně zaměřuje. Tušila jsem toliko, že v tom člověku veliké touhy žijí a snad veliké hoře jej naplňuje.

„Jsi ještě mladá, Leo,“ pravil pak opět on, „a na tvém čele sídlí duch. Poznal jsem jej prvním okamžením, aniž jsem se klamal. Zůstaň jen silná a zmužile se drž — neboť tě očekávají boje! — Šírý a bohatý život před tebou leží; neznáš však ještě pravého přístupu k němu. Zdali jsi se kdy tázala, co chceš na světě? co počneš se jsoucností svou? Promarniti ji, jako jiné, nebude ti možno. Celá ústrojnost tvá tomu překáží. Nebudeš se provlékati mrákotou povšední. Narodilas se na významné hvězdě. Povolání tvé z očí ti vyhlédá. Jsi kněžka ducha; přiznáváš se k snahám vidinným. Zůstaň si věrna — poznání

vyšší tě nemine. Byt tvůj pak bude u prostřed světla, svobodna budeš i v okovech, neodvislá od svévolé cizí. Slunce tvé nezajde, hvězdy nad tebou neshasnou. Radost si utvoříš, kde smutek hrozil, a stromové poznání budou tebou oslaveni. Moudrost bude zlatem tvým, vědomosti silou, láska tvým blahoslavenstvím! Vykvěteš jako květina rajská, a rosa nocovati bude na ratolestech tvých!“ . . .

Takto mluvil ke mně jako věštec se zápalem prorockým. Stála jsem jako omámena. Ký duch z něho řečnil? Slova jeho jako vítr násilný pronikla mě až k duši. Působí na mne i překvapením i mocí slov. Kdož jsem, že ve mně důmysl hledá? O Ariele! jsi ty duch z nebes vyvržený, jenž v tak hnusné tělo se obléknul, abys světlem svým sprosté oči neoslepil? — Snadnot krása nás dojme; ale kde tvář a postava protivou jest mysli, tam se lekáme. V prvních okamženích to mnou zatřáslo, jako vichřice mladým stromkem; zponenáhla teprv jsem zvykala a sluchem se nakloňovala. Za sluchem i duše kráčí.

„Cokoliv spolu kdy promluvíme, milé dítě — a budou to snad věci, jež se tebe samé týkají, vše hluboko v sobě ukrývej, a žádnému zde se nesvěřuj. Nemilujít lidé toho, kdož nad nimi stojí. Záviděli by tobě, a nenáviděli by tě, neboť závidí malý velkému a nízký vysokému, ba bratr bratru pro nepatrné věci. Lidé jen těch si váží, kterých se bojí. Ty však dobrého jsi srdce a slabé jen děvče, aniž znáš úklady světa. Oh, milé dítě! nosíval jsem tě na rukou svých a tys se na mne usmívávala, kolíbával jsem tě a mnohá slza má skropila tvé líce; chci tě i dále ostříhati jako zřítelnici oka svého, aniž dopustím, aby se ti ublížilo, pokud mi lze bude tomu zabrániti. — Bůh mne přece miloval, že mi dopřál spatřiti květinu vyvinutou, jižto jsem, když ještě poupě byla, vřele miloval!“ —

Škoda, že nebohý Ariel celý týden v mrzutých svých pracech a v nudném služebnictví vězí a jen tak málo sobě žíti může. Protož

mně také nesnadno s ním pohovořiti a duši svou osvěžiti. Jen o svátečních dnech nám volno na podlesí si pohovořiti.

Ale čas mi dobře ubíhá! Čítám v Arielových knihách, bohužel však, že ne všemu dokonale rozumím. Jsouť v minulosti tak skryté a mně nepřístupné stránky, že nevědomé poutnici průvodčího potřebí v těch labyrintech. Tuším sice věci krásné a veliké, leč tušení ještě není vědění.

Když Ariel pak přijde a někdy slovo o mladosti své prohodí, což to na mne podivně působí! Dívám-li se mu při tom v tvář, jest mi, jakoby ani možno nebylo, že ten člověk byl kdy mladý.

Takž se nám často stává. Vidouce starce aneb stařenu nepochopujeme mladý věk jejich; při pohledu na děcko nenapadne nám, že ta mladá pleť se kdy vráskami pokryje . . .

Kterak ale naslouchám slovům jeho, když se někdy o matince mé rozhovoří! Mluvívá o ní s takovým zápalem, že nejednou mě již rozplakal.

Nyní aspoň již něco o něm vím. Býval prý u nás docela zdomácnělý. Rodiče mé matky se ho co sirotka ujali. Vyrůstal s matkou mou a když se provdala, šel k nám a tatínkův obchod řídil. Když pak zemřela, tu prý mu nelze bylo obstáti v těch místech, kde oči na vždy uzavřela, a nastoupil místo u Joela. Nevím věru, co tím získal! —

Stýskalo prý se mu také po zdejší krajině. Ovšem! člověk někdy s celou duší na nepatrné chaloupce ulpí, na kterou milá zpomínka jej poutá. A může-li sladších zpomínek býti nad věk dětský ? —

Projevil se, že podlesí toto nebem jeho bývalo a posud jest, že v něm celé dny, ba i noci trávil! — O jakých věcech tam ten člověk asi přemýšlel? —

Stáli jsme na pahorku a obzírali jsme se krajem. Ariel mě upozornil na jednu vesničku lesem poloukrytou.

„Viz pak, Leo, tam Řešín! — Ani snad

nevíš, že to rodiště matky tvé! Jsou tam nyní docela cizí lidé. Stavení, v němž se zrodila, jest na spadnutí. Přebývá tam nyní jiné pokolení, a bude se tam co nevidět ze základu stavěti. Pak nebude zde ani památky o zašlých dnech! Viz pak onen kopec nad zálesím! Zídka se po něm táhne, rudé dvéře vedou v ohrazení. Židovský to hřbitov. Tam odpočívají předkové tvoji. Matka tvá tam často docházívala — — vídal jsem ji plakati nad hroby!“. . .

Dlouho jsem si toho nevšimla; ty dny však mi to bylo přece nápadné, že se Jakub tak úlisně ke mně má, ba až příliš pokorně, což se mi velmi protiví. Těšila jsem se, že co nevidět zase odjede. Marně! On neodjíždí a všady mi překáží.

Po několik dní jsem ani podlesí nenavštívila. Jakmile ze dveří vystoupím, tu hned on; vnucuje se mi a každý krok můj stopuje

a stíhá. Nedala jsem mu však posud příležitosti k velkým rozprávkám.

Co však naši dělají? Co znamená ta nynější přívětivost jejich? Kde nás pospolu spatří, s uspokojením na to hledí a snaží se, by nám v cestě nestáli. Tot zbytečné! Patrno, že Jakubovi velmi přejí. I babička dnes na nás hlavou pokynula a jaksi se při tom usmála — až mne mráz obešel!

Škoda Jakuba! Bylibychom snad hezký trojlístek zde uzpůsobili — Jakub, Ariel a já. Ale takž jest mi jemu na blízku, jakoby bazilišek na mne číhal a mne uštknouti chtěl.

Ani nevím, kterak to zejtra navlíknu, bych se ho zprostila. Bude Arielův den.

Jaké štěstí! — Jakub odejel a nepřijede prý tak brzo. Čekají prý naň mnohá zaměstnání po krajích, v Praze a kdož ví kde! Jsem tomu nad míru povděčna. Loučil se se mnou sladkými a jaksi významnými slovy, ježto mi v uších zněla jako urážka!

Nevím, kam vlastně zaměřoval, ale nedala jsem mu odpovědi . . . V mé zahrádce pro něho žádné růže nekvetou! —

Jak tomu chvilka přála, odběhla jsem na podlesí. Kterak mi tam volno!

Napadli mi dnové nedávno minulí. — Co dělá moje Marie? Ta fialka se ukryla v stín, kdež snad nyje a po milenci touží! A Anna, proč mi nepíše? Ráda bych přece věděla, kterak to s těmi dušičkami stojí. — Zdali pak se Annin ženich již uzdravil? Způsobný, přívětivý to človíček, jen kdyby si nebyl v své nemoci tak zasmušile počínal.

Když na mne pohlídnul, obcházela mě hrůza, jakoby smrt na mne sahala. Někdy opět se zakoukal jako v Jiříkově vidění — až k politování! —

Ale co nevidět zaklepám na Polabských dvéře s ohromným psaním!

Ariel přišel velmi pozdě a byl ubohý velmi zarmoucen. —

„Co je ti, stařečku?“ tázala jsem se ho. — tykáme si spolu od několika dní po snažné vůli jeho. — „Což pak mi všecko nepovíš, co ti na mysli tane, jakož já činím, nemajíc před tebou ani tajné myšlénky?“

„Ó milé dítě!“ odvětil on hlavou vrtě, „nelíbí se mi to — nelíbí.“

Pak mne za ruku uchytiv a hledem otcovským do očí se mi dívaje pravil: „Pozoruji, že nejsi Jakubovi naklončna!“

„Nejsem, Ariele, a nikdy nebudu!“

„Víš-li pak, Leo, že on se o tebe uchází?“

„Pozorovala jsem cosi takového, avšak není ho pro mne na světě.“

„Toho jsem se domýšlel, neboť zrak tvůj jest bystrý a proniká nitro srdci. Leo, na vzdor všemu se přece máš jeho ženou státi.“

„Jakže? kdož mne k tomu donutí?“

„Babička tomu chce a Joel i všickni,“ odvětil Ariel.

Pousmála jsem se.

„Babička může chtíti, co chce, když ale já nechci, přestává všecko. Ona řekne *ano*, já

ne, a zůstaneme daleko od sebe. Víš, co jest samostatnost, Ariele?“

Tu však mi Ariel s úsměvem pohrozil řka:

„Ty, šelmičko, se nepoddáš jako jiná, to mne těší! Leč nevím, kterak se zde vymkneš, Joel tuším ve jmeně babičky psal Efraimovi . . .“

„Otec tomu nikdy nepřipustí,“ odpověděla jsem. „Jinak bych si všecko na světě zakázati dala; nutit ale se nedám k ničemu.“

Ariel hlavou zavrtěl a po krátké přestávce oči pozdvihnuv pravil:

„Tak jest to dobře! Jakub jest sice příčinlivý člověk, pro tebe se ale nehodí. Jsem tomu velmi povděčen, že mu nejsi nakloněna; obávám se však, že z toho velké mrzutosti povstanou. Ty neznáš tvrdošíjnost babiččinu a mocnost její i nad tvým otcem. Tvá nebohá matinka jí pocitovala až k smrti. Buď tedy opatrna. Jakkoliv ale se věc tato obraceti bude, nepřestanu nad tebou bdíti a tebe ochraňovati. Ale jen potají, milé dítě, aby druzí nic nezpozorovali a rady mé nekazili. Nedám ti uško-

diti — nedám! Jsem to povinen zpomínce na tvou nezapomenutelnou matku!“

Spatřila jsem slzy v očích jeho. Kterak mnou pohnul ten dobrý člověk!

Jakub prý zajel do Prahy pojednati s otcem mým. *Mne* se zde žádný neptal, ale otec se mne tázati bude, a odbude je zkrátka. Mám tedy dva záletníky, jeden druhému cestu zatarasí, jaké štěstí pro mne, neboť nechci ani toho, ani onoho! —

Ale Ariel se přece strachuje, dobrá to duše, srdce andělské!

Nelzeť mi věru pěkné myšlénky se uchopiti, by hned i neladný jakýs poměr v to nepadl a mne neznespokojoval. Jest, jakoby člověk za pěkného počasí na procházku vyšel, a v širem poli pak déšť ho překvapí.

Nač jen pomyslím, vždy mi Jakub napadá a překáží. Beru již po několik dní Benjamina s sebou na podlesí. Ten mě aspoň vyráží.

Jaký to život ta bujarost a bezstarostnost

děcká! Nelze mi se dosti vynadívati na hry a vynadiviti nápadům jeho. Nejsou-li názory dětí světem docela obzláštním, výhradním a dospělému člověku nepřístupným? Jak veliké věci dítě v maličkostech vidí, kdežto my ve velkých malé poznáváme! Neníli prospěch jeho větší našeho? Radosti jeho se střídají neustále, žaly jsou jen kratičké. Okamžik jest mu časem — nám vešken čas jen okamžikem, neboť co jest životní doba naše vedle věčnosti, o níž ono neví. Den mu tak dlouhý a život celá věčnost!

Šťastný Benjamin! Kdyby zde měl svého Turka, nic na světě by mu nescházelo. Prolézá rokliny, sbírá kamínky, vije kytičky a staví domky, až konečně na klíně mi usne snem zdravým!

Někdy myslívám: kéž by vždy zůstal tak bezúhonný a šťastný! Kterak bych se s ním potěšovala! Někdy opět si přeji, aby byl dospělý, bych si mu postesknouti mohla, a on by mi porozuměl! S čím však bych se mu svěřila? Vždyť někdy sama sobě nerozumím!

Divno, že od nějakých časů v ničem, čeho

koliv se chopím, uspokojení nenalezám. Všady mi prázdno a mrtvo! Pozoruji přírodu, ale pozorování bez skoumání jsou neplodná. — Počnu se skoumáním! Nač teprv se prohrabávati soustavou? Nahlížela jsem v tu a onu; že však oči přímo neviděly, co duši se předkládalo, zůstala mi příroda tajna. Polesí bude mou školou. Začnu od skalin a poznám nerosty, přejdu k bylinám a zřídím si malý herbář a pokročím v rostlinství.

S takovýmito myšlénkami se obírajíc počala jsem prohlížeti kamení, skaliska pozorovati a roklinami se probírati. Tu, hle! v oči mi padly celé řady nápisů, již vyvětralých sice, ale přece poněkud čitelných. Dala jsem se v rozlušťování těch hieroglifů, jejichž tvůrce zajisté již se nenachází mezi živými!

Růže Sionská, dnes jsem snil o Tobě;
Vyrostlas maní, avšak u výkvětu
Přeskvělém dalas výhost světu
A v tichém jsi se uložila hrobě.

Slunce Tě marně k ulíbání hledá, —
Kde naše růže? hvězda hvězdy ptá se
Stín šepce: Ulehla si v plné kráse,
Hrob obejmuv ji nazpět víc ji nedá!

Blažší jsou na Tvém prahu dnové
A okamžik u nohou Tvých,
Než život v síni palácové,
V rájích od Tebe vzdálených!
Sladší slovíčko z milostných
Tvých úst, než hudba nejluznější,
A byť i harfy andělů
Se k písni schvěly, vznešenější
Nad souzvuky sférických snů!

Má láska tajemstvím jest mým;
Za celý svět ji nezjevím.
Ni hled, ni ústa nevyzradí,
Kterých lesk očí mne roznítil,
Ký obraz život můj osvítil,
Čí slovíčko mne nebem vnadí,

V jakých se touhách srdce svírá
A v jakých žalech duše zmírá!

Vážný jsem před Tebou a zasmušilý,
Chladný pohledem; sotva si Tě všímám;
Však v srdci plamen hoří bleskočilý
A v samotách Tě, blahosti má, vzývám!
Ozvěny skal Tvé drahé jmeno znají,
Kamenům tuhým svěřuji své hoře,
Vichrové lesní tajně se mnou lkají,
Noc útrpně kdy skrývá žalův moře!

O jdi jen, jdi svou skvělou cestou
A samotám mne zanechej!
Buď šťastnou jiného něvěstou
A blaha svého požívej.
Jen někdy v chvílích zpomenutí
Se pozastav při nebohém,
Jenž v nepoznaném srdce hnutí
Jen po blaženství touží *Tvém*!

Lvíce, královno pouští!
Hrdě pohlížíš kolem sebe,
Netušíc v stinné houšti
Had že stíhá Tebe!
Jakby obklíčil vášní vroucí
Svěží Tvou krásu,
Pohřbíc v Tvé zraky čaroskvoucí
Svou žití spásu!

Kdo to tam napsal po různu na kameny deštěm spláchlé? Jeden pocit v tom, ale rozličný tvar jeho jako rozpoložení rozličných okamžiků. Trpící to zajisté srdce, člověk nešťastný!

Což není místečka na širém světě, kdeby povětří vzdechem žalův smíšeno nebylo? —

Kdo to zde napsal? Snad mi to Ariel vysvětlí! —

Jaká to chvíle! Mohu-li si zasednouti a pokojně psáti?

Nemožno! Potřebí mi zotavení a ticha, záře hvězd a světla lunina! Potřebí mi chladných nádechů nočních a tajemných šumů povzdálného lesa, bych se zpamatovala a sama sebe vyskoumala; neboť dnešní den byl svátečním dnem duši mé — snad mezníkem, oddělujícím budoucnost mou od celé mé minulosti! . . .

Týden uplynul — krátká to doba, ale důležitá pro mne a života plná! Nejen co jsem v ní prožila, ale i co z toho vyplývati bude, jest mi důležité! Život vůbec se mě jen tam mocně dotýká, kde převrat jakýs v mysli mé způsobuje.

A on tehdáž zajisté nenadálý nesmírný dojem na mne učinil. Objevil se mi pocit luzný a vábící, zasvitnul mi jako luna, když zponenáhla a tiše oblaky se probírá!

Hle, co mne jindy naplňovalo tušením přesladkým, když něžné akordy vzdálené hudby se ke mně zanášely? Co pohybovalo srdcem mým, když v tajemný smysl milostných básní jsem se zabírala? Nebyla-li to tajemství lásky?

Odpolední bylo tak vábivé, v skalních stínech se tak krásně snilo! Z nitra jeskyně chládek vycházel; usadila jsem se u otvoru. Kamení vůkol v slunci se jen lesklo! Benjamin prolézal křoviny. Přede mnou ležela kniha, do níž chvilkami jsem nahlížela, často ji však odložila a v myšlénky se pohřížila.

Nacházela se v knize slova, jichž zažívati potřebí. Stará to kniha, ale obsahem i po tisíciletí nová. Kde jsou ty časy, v nichž tato moudrost se zrodila? Zdali ona podnes neplatí, zdali vůbec kdy pozbude platnosti své, pokud lidstva bude na zemi?

„Stará moudrost, nové posvěcení!“ pravil ondy Ariel. Přišla jsem na propověd Šalomounovu. „Milost roztouženou vody neuhasí a řeky nezatopí plameny její!“. . .

Nač dále ještě čísti? Slova ta jak zvonky v uších mi doznívala . . .

Tu vykřiknutí Benjaminovo mě vytrhlo, následovalo pak jásání a lomoz nesmírný, v to psí štěkot a vytí se mísilo, že leknutím se vzchopivši k chlapci jsem běžela.

Ejhle Turek! huňatý Turek předemnou se válel. Benjamin ho objímal, pes radostí vyskakoval a zase se svaloval a sebou házel a všemi čtyrmi se rozháněl a kňučel jako posedlý.

Benjaminovu radost ani popsati nemohu. Tomu dítěti vřelé slzy po rozjitřených tvářích kanuly. Malebný to pohled!

Brzy přistoupil i mladý muž a s příjemným úsměvem mne pozdravil. Okamžením jsem poznala malíře, jehož hovor jednoho večera mne tak zláště dojal. Vřelý zastavatel Cecilie stál přede mnou. Bylo mi, jakobych dávného známého spatřila.

Některý člověk zajisté několika slovy se nám až k srdci přiblíží.

„Napadnul jsem to dobré zvíře u prostřed silnice,“ pravil mezi jiným; „běhaje sem a tam, bezpochyby hledal stopy vaše ztracené. Ani popsati nemohu, kterak ten nebohý pes vyhladovělý byl a poděšený. Sotva mne však spatřil, přiběhl ke mně, aniž se mě více spustil. Provázel mě několik dní. Když pak —

náhodou — k podlesí tomuto jsem se blížil, počínal si velmi nepokojně. Přebíhal stezky a pole, po zemi čeníchaje, rokle přeskakoval, na volání mé nedbaje. Na skalinu vystoupiv, spatřil jsem vás a pochopil jsem počínání jeho.“ . . .

Ani již nevím, o čem jsme v prvních chvílech ještě dále mluvili. Slabé dojmy silnějším postupovaly místa. Vím toliko, že mě výmluvností svou dojal, a že se mi srdce v těle zaradovalo, když se projevil, že se mu ta krajina velmi líbí a že zde nějaký čas pobyti a ji okresliti hodlá.

Ano, on zůstal, a jest mi nyní, jako bych zde domovem byla. Mnohým věcem se nyní přiučuji, jež mi jindy temné bývaly. Umělcovy názory světa se zajisté valně liší od názorů jiných.

Proniknet on bystřejším zrakem vnějšek i nitro věcí, a nalezá půvaby a významy, kde jinému jen holé formy se jeví.

Obor krásy jest nesmírný, ale málo kdo se v něm obezře duchem pozorujícím.

Svatomír zajisté ztrávil život svůj pozorováním věcí a rozjímáním o nich, všemu odvrácen, co mír ducha ruší. Proto as tak hluboko v přírodu vniknul a v pravdy životní!

Jak velká mezera mezi ponětím jeho a mým, právě jako mezi účelním snažením a povrchním jen požíváním!

Jím teprv se mi vyjasňuje cíl i podstata vyšší vzdělanosti, ku které mne sice mocný ruch hnával, jejíž cesty jsem i poněkud znala, nevědouc však, kam vlastně vedou! . . .

Nejsem-li přece šťastná? Osud mi poskytnul přístupu k nejkrásnějším poznáním. Arielem a Svatomírem se mi dva neznámé světy osvětlují.

Škoda, že nebohý Ariel onemocněl. Trpí na oči a nemůže sluneční světlo snésti. Jen v přitemnělé komůrce mu obstáti možno. Zlý to následek nocí čtením probdělých. Škoda, že nevychází, poznal by Svatomíra, a Svatomír jej a oba by získali. Chtíc ho překvapiti,

ještě jsem o novém příteli svém s ním nepromluvila. Ale večer, když všickni v domě ulehnou, vkrádám se k němu a předčítávám mu a on mě za to žehná.

Ten rozmilý stařeček! — Co však pravím? Vždyť není tak starý věkem, jako sešlý starostmi a tajným jakýmsi hořem, které ho prý od dávna, dávna skličuje!

Předčítávám mu proroky, ty čarozpěvy drahného hebrejského básnictví. Kterak se do velebných obrazů vpravuje, kterak zřídly obraznosti nemírně se osvěžuje! Ne však jenom on, i mně se takto vede.

Od těch dob, co Svatomír zde jest, i já hloub vnikám ve velkolepé plody básníkův starověkých.

„Moudrost našich dnů, milé dítě —“ pravil ke mně Ariel — „osvětluje sice, ale nerozehřívá lidstvo k činům světodějným. Obmezujíc se na osoby, nepodněcuje více národy. Svítí jako luna světlem od dávnověkosti vypůjčeným. Zavádí nás často v labyrinty, z nichž ani mudrc mnohý východu nenajde.

Chceš-li se ale povznésti na křídlech silných, obraf se k starým, kde názory lidstva bujnějšími samorostlými květy se odívaly, kde zpěvcové v plné struny nesmrtelných harf svých mocně zasáhnuvše skrytá tajemství všehomíru z hlubin vyváželi a věštbami vítězovými věk svůj oslavovali!“ . . .

Oh Ariele! proč nejsem mužem, bych se přidružiti mohla k záletům posvěcenců v!

Noc již daleko byla pokročila. Ariel usnul, mně však nebylo ještě do spaní. Vzala jsem knihu a odebrala jsem se do své komůrky.

Ariel má pravdu. Kloním se před velikány dávnověkosti. Nepochopuji jen, kterak možná, že tak ohromných sil od pravěků až k našim dnům se zpotřebovalo, aniž lidstvo v nejdůležitějších věcech daleko pokročilo!

Či opravdivost to, či sen, v němž žiju? Svatomír přichází každý den, podlesí se mi stalo chrámem osvěty! Ano, on mi tam osvětluje nové vyšší stránky života a umění, ba

všech idealních poměrů lidských. Uvádí mě soumrakem k světlu!

V čem spočívá jeho velká mocnost nademnou? Zajisté ne v mladosti a způsobilosti jeho. Nenít při Arielovi ani jednoho ani druhého, a přece podobným směrem na mne působí.

Jest to *důmysl*, jenž mě k Svatomírovi poutá jako k Arielovi, ač v srdci pociťuji veliký rozdíl jich obou na mne působení, ano, mírný plamen důmyslu jejich vřelými jiskrami zasáhnul duši mou a ve vír roznícení ji strhnul. A jakož se mnou, takž s celým světem. Osvětlený duch jeden celý třeba věk ozáří.

Důmysle lidský, nejsi-li orel vysostí? V rozsedlinách skalních hnízdo tvé, prostory oblakové tvé sídlo. V samotách jsi králem. Bouří se nelekáš, blesky tě neoslní. Když mocně rozvineš peruti své, tu marný jest pokřik protivníků. Zeměplazové v prachu se kryjí, závidíce vzletu tvému. Známu činíš nám cestu života. V stínu křídel tvých vyrůstáme k nebi. Před tebou vody se rozstouply a hlubiny mořské se odkrývají. Oblaka se protrhují a věč-

nost i bezkonečnost zázraky své ti jeví. Kdyby nebylo zasvěcení tvého, byla by se duše naše v mlčení a ve tmách octnula. Dnové naši jsou jako květ polí, jakž vítr na ně zavane, není jich. Ale ty nás udržuješ na výši, v tušeních věčnosti, a duchu našemu snem věčným usnouti nedáváš. Slovo tvé jako zvuk moře svolává proroky tvé, by se shromáždili kolem korouhve tvé na horách vyzdvižené, aby bojovali proti snížení! . . .

Dnes jsme čtli se Svatomírem verše na skalinách po různu sepsané.

Podivno, že od té chvíle jakoby mraky kolem čela jeho se byly shrnuly. Zádumčivost v oči bijící jej obklíčila, aniž bylo více při něm jasného okamžení.

Co to as znamená? pomyslila jsem si; jaké zpomínky ta slova v něm zbudila? Nevím, proč mi tak teskno bylo. Hovor náš váznul, živý proud vzájemných sdílení jakoby se byl zastavil. Byli jsme zamyšleni oba . .

Já však jsem se brzo zase zotavila a vyjasnila. Podivnou hrou náhody jsem se i nadobyčejně v mysli rozveselila, a to tím více, čím více Svatomír se zamýšlel. Byl to jen odpor mysli proti hlasům srdce.—

„Kdož to as byl,“ pravil Svatomír po chvilce, „jenž tuhým skalám svěřil povzdechy své?“

„Byl on asi notně přemrštěný,“ odpověděla jsem se smíchem, „jinak lituji, že se mi pravých estetických základů k posouzení rýmů a veršů těchto nedostává, pojednali bychom o nich zevrubněji. Jinak — krajina je dosti půvabná; zabloudil sem nyní malíř, proč by sem byl před lety také básník nezabloudil? Přijde sem snad časem ještě hudebník a udělá k těm veršům nápěvy!“

„Vy hledíte na verše, já zase na cit, z kterého povstaly. Připomínají mi onen večer, kde s otcem vaším o podobném zanícení jsem pohovořil. Některým životem podobný žalocit jako dlouhá elegie se táhne, svět se tomu posmívá!“

„Snad právem," doložila jsem; „proč kvílením dny tráví k činům jsa povolán?"

„Aj," pravil Svatomír, „tehdáž jste se přece jináč projevila."

„Tehdáž? Inu, byl to právě nápad. Jinak zajisté pochopuji vděčnost, nevšak přemrštěnost roznícení Ceciliiných."

„Roznícení tedy hluboké a doživotné nikdy nepochopujete?"

„Aj, vy vřelý umělče!" zvolala jsem se smíchem, „kterak se mne to vyptáváte? Což *já* o tom vím? Mluvím jen tak z domýšlení!"

„Právě proto, že vaše vlastní to smýšlení, jeví se v něm i povaha vaše, skvoucí sice, ale — chladná!"

Bylo mi podivno v té chvíli, mluvila jsem vlastně jináče, nežli jsem myslila. Někdy člověk v hravém rozpoložení ani netuší, že opáčným slovem bolestně se dotknul bližního svého.

Žertovala jsem a byla jsem veselejší, než kdy jindy.

Když pak se soumračiti počalo a bylo

nám se rozejíti, pozastavil se Svatomír ke mně se obrátiv a ruku mi podav pravil:

„Dnové, ježto jsem v podlesí tomto strávil, byli nejkrásnější v životě mém. Zpomeňtež i vy někdy na ně. Buďte s Bohem! Zejtra ráno se zase odsud odeberu. Po kratičkém svitání nastala mi zase doživotní noc!“

Zůstala jsem jako zkamenělá, slova schopna nejsouc. Po chvilce teprv jsem se ho tázala, proč tak kvapně odchází, aniž dříve o tom se zmíniv.

„Dřímal jsem,“ odvětil Svatomír, „sen blahý mne obklíčil, až ony řádky mě probudily.“

Nevím ani, kterak se stalo, že podané ruky jeho tak hbitě jsem se chopila, jakobych ho odsud pustiti nechtěla.

„Jsem přítelkyní vaší a zůstanu,“ pravila jsem pološeptem. Pozorovala jsem ale také, že Svatomír v duchu s sebou zápasí, že by rád promluvil o něčem, co mu na srdci leží, že se však ostýchá a s projevením váhá.

Tušila jsem i toho příčinu. Ony rýmy ho

as na vzdálenou milenku upamatovaly, aneb na lásku jakous tajně v srdci chovanou.

Proč se mne ta myšlénka bolestně dotknula?

Postáli jsme chvíli v mlčení s rozchodem váhajíce. Tu pak zrak jeho se zase vyjasnil. Přistoupiv ke mně pravil:

„Nazvala jste mě přítelem; nepovrhujte mou důvěrou a tím, co vám nyní sdělím o člověku, jehož osud se as podobá osudu onoho básníka, jenž hoře své těmto skalám svěřil. Odřeknutí jest podílem mým, ale vyznání aspoň žalu uleví!“

I učinil vyznání, mluvil ke mně slova vroucí, zachvacující mne, vyřknul — že mne miluje. Nemožno mi to opakovati. Co by také byla pouhá slova bez roznícení tváře, planoucích očí, bez zápalu celou jsoucností pohrávajícího, jež vyznání takové provázejí? . . .

Překvapena jsem byla i polekána. Nicméně přece se něco ve mně zpouzelo. Jaká to dvojatost srdce! Zbudila se ve mně hrdost, jež citu odporovala. Bojovala jsem s sebou,

jakoby ve mně dvě duše proti sobě stály, jedna roztoužená, jarmu lásky se poddávajíc, druhá nepřístupná, neodvislosti se nespouštějíc.

Jako sklíčený před soudem stál Svatomír přede mnou, rozsudek můj očekávaje. Ale nedlouho tak postál. Rázná povaha nedopustila setrvati v tak trapné nejistotě. Zmuživ se a vztyčiv pravil ke mně:

„Neprojevil jsem se vám proto, bych vás znepokojil; jen vřelou zpomínku si od vás vyžaduji. Znám vás již dlouhá léta. Zpomínka na vás byla celým mým životem od mladictví. Ani jste netušila, kde od dávna po vás srdce práhlo citem nevýslovným. Potěšujte se životem, mne očekává samota; leč co ji ovnadí, nebude více pouhým přízrakem. Krásným jste mi bývala snem; posilující, utěšující mně budete zpomínkou! — Buďte s Bohem!“

Tu mi bylo, jakoby země pode mnou se třásla, jakoby odchodem jeho hrob můj se otevříti měl. Poznala jsem, že ho miluji. Hrdost sklesla. Nepromluvíc hlavu jsem sklonila a vřelé slzy z očí mi kanuly . . .

„Ale nyní nepůjdeš, Svatomíre! nyní mne neopustíš, jakož i já při tobě státi chci po celý svůj život!“

A on obejmuv mě zvolal:

„Tys plakala, Leo? — Srdce tvé roztálo a oči slzami se zalily? Kde jest anděla, by slzy ty sesbíral, ty drahé, lásce zasvěcené perly? Kde prorok, aby mi vyložil smysl jejich? Jedna z nich klesla na ruku mou a palčivě mě pronikajíc ku vznešeným mne rozní-tila záměrům! Není-li to svědectví nebeského zřídla jejího? Jako símě s oblak spadlé ujmula se ve mně, živototvorným zápalem mne nadchnouc. Myšlénky z ní vyvstaly jaré a svěží co kvítka májová v pestrých a žhavých barvách. Neznal jsem mocnost pocitů vzájemných, tajna mi byla věštba dívčích slzí! — Když pak hvězda se rozpláče, čistá, skvělá hvězda v nedosáhlých výšinách, tu slzy její jsou světy, jež ona v sobě překonavši, do věčnosti vysýlá! Ano, světy jsi v sobě přemohla, světy hrdé, myšlénkové, jež byly posud tvou silou a nádherou. Genius Tvůj uprostřed jako v chrámu

přebýval. Tu vřelý nádech lásky se jich dotknul, a tuhé diamanty se rozplynuly! . . . . Obával jsem se výše studené, kde kvítku lásky ujmouti se nelze, ale spatřil jsem, že srdce Tvé co skvělé jezero v zářích poesie se skví, kde ve vlnkách větrolehkých země i nebe se shlíží a v jehož hlubinách nejkrásnější tajemství tvorstva se kryjí. Srdce Tvé nad rozvahou zvítězilo. Slza Tvá osvědčila procitnutí i vítězství jeho. Bylat ona dennicí budoucího blaha našeho!“

Vím-li, kterak jsme se rozešli?

Bylo tak ticho kolem a tak tajno. Na nebi vystupovaly hvězdy, měsíček nad lesem se bělal, a v okolních dědinách zvonili klekání — boj v srdci mém se utišil, ale teskno mi bylo — nevýslovně teskno.

Teprv doma nastalo rozmýšlení. Mysl svou i srdce jsem zpytovala i přesvědčení nabyla, že to nikoliv sebeklam, ani přenáhlení, alebrž že Svatomíra skutečně miluji!

Člověk se nesnadno odváží na tak nesmírný přechod v životě svém. Kdož v omámení aneb zaslepení okamžitém jen hravě přelítne mezery odporujících sobě živlů, z jednoho do druhého přebíhaje, ten pak snad s bolestí, snad příliš pozdě na zůstavené stanoviště se ohlíží; kdo však s bojem s sebou přestoupí a po rozvážení, ten zajisté učiní krok rozhodný a zmužile, bez ohlédnutí se — uspokojen postoupá.

Takž jest se mnou. Rozhodla jsem se pro celý život. Svatomír jest mým vyvoleným. Hlas srdce mne k tomu vybízí a mysl má tomu neodporuje. Svatomír jest muž, jakého si přeji. Samostatný, zdravý a přímý, rozumný a přece cituplný — takž se mi vyjevuje a tak se mi líbí. — Prvním políbením jsem vložila osud svůj a budoucnost svou v jeho ruce! —

Ariel dnes ke mně promluvil takto: „Leo! Leo! ty o tom mladém malíři s nápadným zápalem mluvíš, a s podezřelou vroucností naň zpomínáš. Vždyť pak ho jen tak málo znáš,

a nemožno v několika dnech tak hluboko proniknouti člověka, leda snad zraky předpojatými a rozčilenými. Přiznej se jen, že on ti není obyčejným člověkem, ani výtečným pouze umělcem, alebrž že se ti pevněji v srdci ukotvil, nežli kterýkoliv jiný člověk. Chraň se lásky, dítě rozmilé. Ona zajisté jest jako nepřítel před hradbami. Bedlivě hlídej, uzavírej brány srdce a chraň se vydobytí! Podřimneš-li však jen chvílinku, tu již se vkrade a tebe se zmocní, zvítězí a vypudí vše, co panování jejímu překážet by mohlo.“

„Ah, Ariele, možná, že se mne zmocnila, ale pocituji, že mne oživuje a občerstvuje mysl mou jako ranní rosa lučiny!“

I vypravovala jsem mu všecko.

Ariel se hluboce zamyslil.

„Takž jest jim souzeno snad od věků, a ve hvězdách to snad stojí, že si žádná z nich nezamiluje muže ze svých — ale z cizích! — Ano, ano, dobře tomu tak! Přežili se synové kmenů našich, přežili, a jiní nastupují místa jejich. Nejkrásnější dcery naše na cizince za-

mýšlejí. Což by bylo, kdyby se to jen provésti dalo! Takž matka, takž dcera — dejž Bůh, aby tato byla šťastnější.“

Takto sám k sobě mluvil Ariel a slova jeho mi zněla jako výčitka. Ale potom se ke mně obrátiv pravil s výrazem hlubokého citu:

„Mé dítě, miluji tě, jakž tě snad ani otec tvůj nemiluje, a přeji ti, jakož žádnému na světě. Komu tvé srdce se naklonilo, tomu i mé. Obávám se jen, kterak budoucně s vámi bude? kterak obstojíte? k jakému dojdete cíli?“

„Aj, Ariele,“ odvětila jsem, „kdyže se šťastná láska po budoucnosti táže, a táže-li se, kdyže sobě neodpoví, že bude dobrá? Spokojena jsouc s přítomností, domýšlí se, že vždy tak zůstane.“

„Přítomnost rychle pomíjí — a když ty nepomýšlíš na zlé časy, tedy budu pomýšleti já za tebe. Jen kdybych se uzdravil.“

Krásní to dnové! Žijeme jako v selance. Ariel se poněkud uzdravil a okřívá mezi námi.

Cesty budoucnosti nám ovšem zakryty jsou; leč statečná vůle vynahrazuje obmezenou výhlídku. Tušila jsem, že se Svatomír Arielovi zalíbí a že se brzo spřátelejí.

Takž se i stalo. Svatomír se stal jeho miláčkem, on Svatomírovým.

Naslouchám hovoru jejich jako dvěma prorokům, neboť to věc nad míru zajímavá, když dvojí vědomost splývá, každá z jiných zřídel vycházejíc a k jiným citům zaměřujíc.

Ariel naší lásce velmi přeje; dnes ale se projevil v podivný smysl:

„Nastanou vám těžké boje, milé dítky, a nevím, nevím, Leo, kterak ti možno bude v nich obstáti a konečně zvítěziti proti babičce, otci a celému příbuzenstvu. Když pak ale toto vše by překonáno bylo, kterakž medle jeden úhlavní — ač jen domnělý — nepoměr před světem vyrovnáte? Tys židovka, Leo! Na řádné spojení manželské tu není pomyšlení; kterak se z toho vypletete?“

To mne velmi překvapilo. Ani mi posud nenapadlo, že by u svazku dvou duší a srdcí

k sobě přilnuvších, úplně souhlasících, jednou vůlí, jednou myšlénkou proniknutých, také ještě i jiných poměrů se šetřiti mělo.

Též Svatomír se otázky Arielovy poněkud uleknul. On, nade všemi předsudky stoje, věděti nemohl, že se i já nad ně postaviti mohu. On neví, že vůle a poznáni mou silou jest, a kam ony zaměřují, tam i síla má že dostačuje.

Svatomír se s Arielem radil; výsledek však žádný z toho nevyplýval, pokud já sama rozhodné slovo jsem nepromluvila.

„Byla bych hodna lásky tvé, Svatomíre, kdybych se odstrašiti dala překážkou mimo vůli, srdce a uznání mé ležící?“ zvolala jsem v mocném zanícení. Bylo mi v okamžení tom jako by duše má byla až k oblakům zrostla. „Slyš pak vyznání mé a rci, zdali ti možná se s ním srovnávati. Věřím v jediného Boha, věřím v ducha, jenž vůli jeho nám zvěstuje, věřím v ctnost, jež nás povyšuje, v lásku, jež nás oblažuje, v dobro, jež nás ušlechtuje. Věřím v nadpozemské účely lid-

stva a v povinnost svou jim povždy zadost činiti! Jsi spokojen, Svatomíre?“

A on skloniv se přede mnou, ruce mé pojal a na horké čelo své je položiv, pravil: „Má i tvá víra jsou peruti jedné jen duše. Blažen, kdož na takových základech se vznáší!“

A Ariel vstal a jakoby nám žehnati chtěl, mlčky, avšak v patrném zanícení ruce nad námi vztáhnul.

Svatomír pohnutím a radostí jen zářil. Krásná to chvíle blažícího srozumění! . . .

Ariel se potom slova chopil, řka: „Nezměníš než jmeno své, Leo, neboť pokud mi známo, nikdy jsi mezi našince nepatřila. Nejinak jsem i já učiniti zamýšlel, když jsem v tvých letech byl. Ale zvyk jest tuhá kůra. Považuji krok tvůj jen za pokročení z oboru menšího do většího a z časů starých do nových. Víra rozumu tě vychovala, víra lásky tě dochová! Kamkolivěk se ale obrátíš, požehnání mé všady s tebou půjde!“

„Jakýs ty muž, Ariele!“ zvolal Svatomír, Ariela obejmuv. „Moudrost tvá není moudrostí

mrtvou, alebrž plodnou a blahočinnou. Přidrž se nás ve všech života dnech a považuj dům náš budoucí za útočiště stáří svého!“

I radili jsme se pak ještě dále o budoucnosti, a usnesli jsme na tom, že spojenými silami se vynasnažíme o spravení poměrů našich, bychom co nejdříve žádoucího cíle došli.

„Víš-li pak, Leo,“ pravil Svatomír ke mně, „že se již dávno, dávno známe?“

I zjevil mi první své se mnou sejití-se a rozložil obraz hlubokého zanícení věrnosti a lásky tak krásný, že mi srdce radostí zaplesalo. I rukou mých se chopil a v tvář mi hleděl tak důvěrně, že hledem srdce mé se rozplývalo. A když pak i růži zvadlou mi ukázal a na okamžení mě připomenul, jež za nejkrásnější považoval v minulém životě svém, tu jakoby stín dávno zaletlý v plnosti života s oblak na mne se skláněl vždy blíže a blíže, až se mi skvělým zpomenutím v paměti vyjasnilo. — Kterakž jen možná, aby duše má od něho se odloučila? Nikdy! . . . Cit můj není hřička okamžitá, není roznícení blouznivé,

není přelud časem zacházející! Cit můj jest životem mým, jest jilm, jenž od kmene vyvoleného po celou jsoucnost svou se neodloučí!

Svatomír se v několika dnech do Prahy odebeře a s otcem mým promluví; já zase budu hned zejtra domů psáti a o všem se projevím. Ariel zůstane pozorovatelem okolností a rádcem v nesnázích. Lepšího důvěrníka není na světě. Nyní zláště bych mu svěřila i život svůj, neboť vím, proč tak přátelsky se mnou smýšlí a jaký on vůbec člověk! Ony rýmy jsou jeho plody z dob mladictví! Ariel básník! Jaká to anomalie přírody! Ariel básník *milující!* —

A proč by nebyl býval? Byl mladý, krev vřelá v něm proudila, jiskra nadání se v něm ujmula. V zohyzděném těle básnická duše — je-li jinak možná, nežli aby nyla, kdežto život opravdivý ani jedno z přání jejích nevyplní! A žel tento není prázdný, osobní. Částkou jen jest tísní všeobecných. Jak nešťastný jest ta-

kový člověk! Co jiného blaží, to jemu marné soužení a trápení ducha přináší.

Leč tomu jest již dávno, co Ariel miloval.

Kdybych se se Svatomírem byla nepotkala, zdaliž bych byla kdy pochopila tento cit? Kterak bych byla porozuměla zápalu básníkův, kterak plodům jejich nejvýtečnějším? Vše by mně bylo ušlo, neboť v jediné lásce jest život bohatý, půvabný, všeobjímající! — Avšak

Zobrazit život lásky,
Jak marné snažení!
Nezjevíť barvy země
Ta nebes blažení,
I kdyby růže Perska
Na malbu slétaly,
I kdyby živé lílje
Pod štětcem zkvétaly!
Ni popsat lze ta krásná
Tajemství vábivá,
By básníci i v zoři
Stápěli péra svá,

Ni tonům vdechnout hoře,
Jež z klamů zřinuly,
By všech i varyt struny
K souzvukům splynuly!

Konec dílu druhého.

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Sabina, Karel,

Blouznění

Bd.: 2

Prag (1857)
P.o.rel. 54-3,7/9
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10034884-8